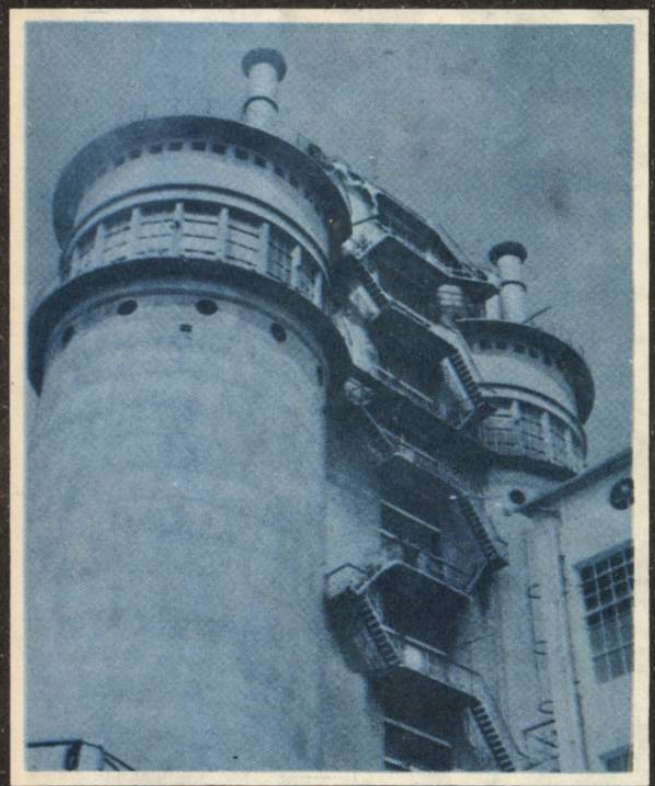

COMBINATUL CHIMIC *Făgăraș*

str. Extravilan nr.1

OFERĂ SERVICII PENTRU:

- ÎNCERCĂRI MECANO-CLIMATICE DE REZISTENȚĂ ȘI STABILITATE (vibrații, șocuri mecanice, compresiune, umiditate, etanșeitate etc.)
- ASPECTĂRI NEDISTRUCTIVE CU RADIAȚII PENETRANTE DE MARE PUTERE

INFORMAȚII SUPLIMENTARE LA TELEFON 920/ 11520
Interior 1162 : 1187-

COMBINATUL CHIMIC FĂGĂRAȘ · ROMÂNIA

SCULELE, UNELTELE ȘI UTILAJELE AGRICOLE nu produc minuni..., ele doar se adaugă experienței dv., pentru ca ORICE ACTIVITATE DIN AGRICULTURĂ SAU DIN GOSPODĂRIA DV. SĂ DEVINĂ RENTABILĂ ȘI PLĂCUTĂ !

Magazinele specializate în desfacerea sculelor, uneltelor și utilajelor de uz agricol și gospodăresc vă pun la dispoziție diverse articole destinate lucrărilor solului, semănatului, recoltatului, întreținerii culturilor, zootehniei: pluguri, sape, grape, semănători pentru legume, prășitoare, greble, tăvălug, aparate de muls, truse viti-pomicole, vermorel, rafie, sîrmă, insecticide etc.

REȚINEȚI !

Cu eforturi minime vă veți desfășura munca în gospodăria dumneavoastră dacă vă veți procura sculele și uneltele necesare.

MUZEUL PRESEI SEVER BOCU
JIMBOLIA
NR. D 555

LUMEA azi

Nr. 35 30 august 1990

UNIUNEA SOVIETICĂ ȘI FOȘTII ȘATELIȚI

Comitetele Helsinki

PUBLIROM facilitează promovarea pe pieţele internă şi externă a produselor şi serviciilor realizate de întreprinderea dvs.

PUBLIROM vă stă la dispoziţie cu :

● Spaţii de mică şi mare publicitate, alb/negru şi color, dar şi materiale de specialitate, interviuri, publireportaje, în publicaţii de mare tiraj (reviste şi ziare) săptămînale, bilunare şi lunare, precum şi în almanahurile ce sînt editate de publicaţiile respective.

● Spaţii şi materiale, pentru cei interesaţi în promovarea produselor proprii pe piaţa externă, în publicaţiile româneşti ce se tipăresc în limbi străine şi se difuzează peste hotare, în circa 85 de ţări, de pe toate meridianele lumii.

● Operaţiuni de genul : concepere de texte şi slogane publicitare, machetare artistică, fotografiere, tipărire şi livrare la „cheie" a unei game vaste de lucrări, precum : pliante, prospecte, cărţi tehnice, calendare, agende şi alte materiale de publicitate şi protocol.

● Tipărirea în limbi străine şi difuzarea gratuită peste hotare a pliantelor şi prospectelor, sub forma suplimentelor la publicaţiile respective.

● Publicarea materialelor se face în limbile : română, franceză, engleză, germană, italiană, spaniolă, rusă, chineză.

Activitatea noastră publicitară răspunde cerinţelor tuturor beneficiarilor interni (întreprinderi de stat, privatizate, întreprinzători particulari) care sînt interesaţi în promovarea produselor şi serviciilor proprii în ţară şi în străinătate, dar şi beneficiarilor externi, care doresc să facă cunoscute pieţei româneşti produsele pe care le doresc.

Cei interesaţi se pot adresa la : Agenţia de publicitate „PUBLIROM", Calea Victoriei nr. 174, sector 1, Bucureşti, telefon : 50 47 70.

Sumar

EDITORIAL. **Cum ne-am putea „liniști"?** Ilie Șerbănescu 2

PROBLEME ROMÂNEȘTI. Europa viitorului sau Europa trecutului? Adrian Năstase, ministrul afacerilor externe 3

UNIUNEA SOVIETICĂ ȘI FOȘTII ALIAȚI. **Nu avem nevoie de iluzii.** Roman Pasecinik 6

– În centrifuga politicii? Ștefan Nicolae 7

– Alianța militară – încotro? Vasile Crișu 7

– Ieșirea din orbita economică? Ilie Șerbănescu 8

ORIENTUL MIJLOCIU. **Un „război al nervilor" în Golf.** Dan Radu Stănescu 10

– Se mută „polul geopolitic"? Ștefan Nicolae 11

– Israel. Printre evreii plecați din România (2). Liana Enescu 12

EUROPA RĂSĂRITEANĂ. **Recviem pentru R.D.G.** 18

– Cehoslovacia. Cît se întinde catifeaua... Doina Topor 19

DOSARE ÎN ACTUALITATE. **Columbia și „omul ultimei șanse".** Anca Voican 20

– De la Bill of Rights la Comitetele Helsinki. Manuela Ștefănescu 22

EXTREMUL ORIENT. **China și restul lumii: un nou capitol.** Mihaela Brumă 24

REPORTAJ PE GLOB. **Algeria fără deșert (3).** Stelian Turlea 14

1 000 + 1 16

ADEVĂRUL DESPRE 23 AUGUST (3). Consecințele ieșirii României din Axă. General-locotenent (r) Ion Șuța 25

ISTORIE. **Jurnalul unei discordii (5).** Mihai Pelin 27

SERIAL. **Arhipelagul Gulag (33)** 28

PROFIL. **Joaquin Balaguer, președintele Republicii Dominicane** 31

POȘTA REDACȚIEI 30

Închiderea ediției : marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

LUMEA săptămînal independent de politică externă **azi**

Anul II, serie nouă, nr. 35 (1 398), 30 august 1990

Golf — războiul nervilor

Consiliul de Securitate adoptă o nouă rezoluție, în timp ce diplomații din zonă riscă să devină și ei ostatici. Numărul militarilor din zonă a sporit. Cine — dacă o va face — va apăsa pe trăgaci ? **(pag. 10)**

U. R. S. S. și foștii sateliți

Prăbușirea regimurilor comuniste din Estul Europei a modificat raporturile acestor țări cu Uniunea Sovietică — în plan politic, militar și economic. Care sînt implicațiile ? **(pag. 6)**

Comitetele Helsinki

Au fost considerate ilegale de autorități, dar au continuat să existe, cerînd guvernelor să aplice prevederile parafate la Helsinki. După valul de schimbări din Europa de Est, s-a produs o evidentă transformare și în atitudinea noilor autorități. **(pag. 22)**

Europa viitorului sau Europa trecutului?

În ultimele săptămîni, declarații ale unor oficialități de la Budapesta, printre care și aceea că drumul României spre Europa trece prin Ungaria, au determinat Bucureștiul la o serie de luări de poziție. În legătură cu aceasta, ne-am adresat ministrului român de externe, care a scris, pentru revista „Lumea azi", articolul de la **pag. 3.**

Evrei plecați din România

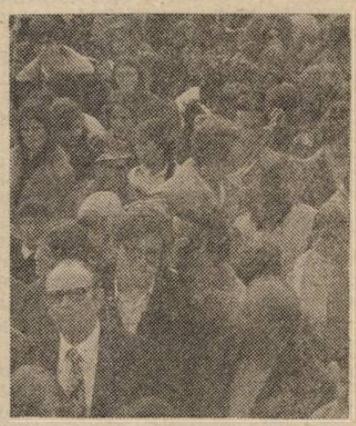

O comunitate importantă a populației israeliene o constituie evreii originari din România — al „13-lea trib". Trimisul nostru în Israel se oprește asupra destinelor cîtorva oameni care potrivit propriilor mărturisiri și-au croit un drum în viață, și-au făurit cariere importante, dar nu au uitat, nicicînd, meleagurile natale românești. **(pag. 12)**

Recviem pentru R. D. G.

7 octombrie 1949 — 3 octombrie 1990. Patru decenii pentru un stat care dispare. Parlamentul din Berlinul răsăritean a decis : la începutul lunii octombrie, R.D.G. va intra în componența Germaniei federale **(pag. 18)**

Cum ne-am putea „liniști"?

S-ar părea că, încă înainte de a fi demarat efectiv, reforma economică — pe care o sperăm și care trebuie să fie radicală — ar urma să slăbească în viteză și intensitate. Cel puțin așa a lăsat impresia amplul interviu acordat TV de către primul ministru săptămîna trecută. A fost respinsă o accelerare a reformei sub motivația grelei situații economice, deși tocmai aceasta — prin declinul pronunțat al producției și exportului, accentuarea neacoperirii cu mărfuri și servicii a masei monetare și deteriorarea fără precedent a climatului muncii — ar reclama grăbirea și radicalizarea reformei. Căci altă soluție nu mai este ! Dimpotrivă, a fost evocată reluarea sub control a unor fenomene și procese economice (știm unde a dus un asemenea control !). Repartizarea centralizată a resurselor prin așa-numitele balanțe materiale pare că va fi întărită (și nu diminuată în continuare). Se anunță revenirea la raționalizarea produselor de consum. Liberalizarea prețurilor este practic reportată la un orizont neprecizat. Iar convertibilitatea leului — cheie a reformei — nu este, pe mai departe, luată în considerare.

Cît privește privatizarea — baza restructurării și creării unei economii sănătoase — procesul este, pur și simplu, blocat în cadrul legislativ existent și în contextul măsurilor restrictive luate în ultimele săptămîni. Legea 54/1990 doar tolerează inițiativa particulară, plasează pe un plan derizoriu proprietatea privată, îi rezervă un loc marginal în economie și o expune pericolului de a fi discreditată în ochii populației prin limitarea ei la activități periferice și legate parcă anume de speculă. Dacă este firească preocuparea pentru a se pune stavilă revînzării în avantaj a unor produse ca atare (fără o anume prelucrare), diferitele extensiuni ale conceptului de speculă din legea adoptată în vederea combaterii acesteia, ca și diverse alte reglementări adiacente privind stabilirea prețurilor și impozitului pe circulația mărfurilor sînt de natură să gîtuie inițiativa particulară. Iar argumentul că, prin reglementările adoptate, se încearcă a se reorienta această inițiativă dinspre activități comerciale speculative, apte de a furniza un cîștig rapid și considerabil, spre activități productive, nu are nici un suport, în măsura în care întreprinzătorii privați sînt, practic, excluși de la aproape orice acces (de fapt, repartiție) de materii prime.

Se spune că interviul domnului prim-ministru a avut loc după o îndelungată întrevedere a acestuia cu președintele țării, prilej cu care au fost, probabil, analizate multiplele implicații sociale generate de degradarea situației economice. Este imposibil ca, la urechile celor doi demnitari, să nu fi ajuns nemulțumirile populare, a căror expresie paroxistică (nedreaptă, dar existentă) este că „ar fi la fel, dacă nu chiar mai rău, decît pe vremea lui Ceaușescu". Ei nu pot să nu țină cont de aceste nemulțumiri, chiar dacă, în cazul primului ministru, este vorba de acceptarea (poate cu regret) a unei „temporizări" a reformei.

Situația lor nu este — să recunoaștem — de invidiat. După ce unor oameni obișnuiți cu privațiuni de neimaginat li s-a creat iluzia unui trai mai decent — și nu numai în frig, în întuneric, cu salam de soia și salarii amputate —, nu este ușor să te vezi obligat să recurgi la recartelarea alimentelor, la posibile întreruperi ale căldurii și electricității în iarna care se apropie, la concedii forțate, din lipsă de materii prime și comenzi, și să ceri tocmai populației majoritare, care te-a votat, sacrificii pentru însănătoșirea economiei, inclusiv să accepte șomajul și inflația, implicate inevitabil de înfăptuirea unei reforme. Și nu este mai facil nici de a dojeni, acum, propriul electorat pentru ingratitudinea de a fi răspuns la eforturile făcute spre a i se asigura un trai mai decent tocmai printr-o delăsare generală, în care nimeni nu mai muncește.

De departe, în poziția cea mai incomodă se află dl. Roman, în spatele căruia — prin implicarea sa directă ca prim-ministru, dar și în calitatea sa de actual lider al F.S.N. — pot cădea, deopotrivă, și eșecul reformei, și nemulțumirile sociale din cauza reformei. Lucrurile nu sînt mai simple nici pentru dl. Iliescu. Dacă se implică, împărtășește nemijlocit soarta dlui Roman. Dacă nu se implică lăsînd totul în seama primului ministru riscă acuze de fugă de greu, din chiar partea membrilor fostei sale formațiuni politice. De fapt, însă, de la populația ce l-a votat — care este obișnuită a arăta cu degetul spre președinte și care nu are o noțiune exactă asupra separării puterilor în stat — dl. Iliescu nu se poate aștepta decît la o luare a sa în obiectiv, indiferent dacă se implică sau nu. În orice caz, soarta sa politică este, în mod paradoxal, mai legată de cea a primului ministru decît este a acestuia din urmă legată de cea a președintelui.

Din punctul de vedere al factorilor de decizie înșiși, problema nu este dacă să „temporizeze" sau nu reforma, ci dacă realizează ceva printr-o „temporizare" a acesteia. Pe articulația actualelor structuri economice, redresarea este nu numai de nedorit, dar nici nu mai este posibilă. Este o iluzie că un demaraj economic ar putea fi obținut în vechile tipare, adică altfel decît printr-o reformă radicală. Este o iluzie că mobilizarea la muncă ar mai putea fi realizată prin vechiul sistem de salarizare sau prin fostele constrîngeri administrative, adică altfel decît prin stimularea materială dar și coercițiile specifice economiei de piață (muncești ai, nu muncești nu ai ! obții profituri existi, nu obții dai faliment !). Este o iluzie să se creadă că, dacă se vor raționaliza alimentele, dacă vor fi „luate în grijă" întreprinderile de către guvern și dacă reforma va fi „temporizată" pentru a se preîntîmpina nemulțumiri sociale, se vor crea și mijloacele pentru a da de mîncare la oameni, pentru a le oferi căldură și electricitate sau pentru a-i feri de inflație și șomaj. Nu se va obține nimic din toate acestea, ci numai o adîncire a dezastrului economic. Este o șansă unică de a se trece la o reformă radicală, și încă deosebit de rapid, pentru că mai toți simt că ceva trebuie făcut — întrucît așa nu se mai poate ! —, chiar dacă nu sînt puțini cei ce nu vor să se desprindă de trecut. Nemulțumirile sociale tot vor veni, și, atunci, măcar să fie cele legate de reformă, care oferă cel puțin o perspectivă de ameliorare !

Că actuala conducere a țării se teme să ia taurul de coarne asta este de înțeles ! Căci printre cei afectați se vor număra mulți tocmai dintre cei cărora formațiunea acum la putere le-a lăsat impresia (de fapt, iluzia) că le va fi mai bine, în loc de a le fi spus verde în față că, pentru a le fi mai bine, trebuie, mai întîi, să le fie ceva mai rău. Ce poziție vor avea aceia cărora li s-au plimbat prin față povești despre modelele austriac, suedez și chiar japonez și care se vor vedea, în schimb, cu cartele model cubanez ? Va fi mult mai greu a-i înfrunta pe cei — metaforic spus — „din Piața Universității" care nu vor mai fi huliții din Piața Universității, ci aceia care i-au hulit pe cei din Piața Universității.

Dezavantajul victoriei zdrobitoare a F.S.N. apare, acum, evident pentru însăși această formațiune, care, mizînd pe cartea electorală a măsurilor populare fără a se gîndi prea mult și la implicațiile pe termen lung, este, în prezent, nevoită a purta în circă toată povara, și dacă vrea, și dacă nu vrea, și dacă are curaj, și dacă nu are curaj și dacă este în stare, și dacă nu este în stare, în timp ce, în mod clar, reforma economică implică, în condițiile țării noastre, contribuția și participarea tuturor forțelor politice. Contribuție, pentru că nimeni nu poate pretinde că deține cheia înfăptuirii reformei. Participare, pentru că numai astfel va exista curajul de a lua taurul de coarne pe calea reformei și pentru că numai astfel populația va putea ști că nu are pe cine să se supere. Este grav pentru țară că nu există, acum, o opoziție credibilă, că aceasta este, deocamdată, fărîmițată și fără un nucleu în jurul căruia să-și strîngă rîndurile.

Nu știu dacă oamenii politici din această țară își dau seama că problemele economice sînt, de departe, cele mai importante și că nu există, de fapt, alternativă la o reformă economică radicală, oricîte dureri ar produce. Impresia pe care viața politică a țării o lasă este că reforma economică reprezintă una dintre probleme, în timp ce aceasta este, în fond, principala. Fără reforma economică nu se va putea înainta spre o reală democrație. Fără reforma economică nu se va putea scăpa nici de comunism și neocomunism, ceea ce se contestă puterii actuale, și nici nu se vor dobîndi liniștea și stabilitatea, pe care le reclamă puterea actuală. Din partea puterii se pretinde că, din decembrie, au avut loc patru tentative de lovitură de stat. Nespunîndu-se, însă, cu probe cine le-a organizat, circulă interpretări și zvonuri care mai de care. Unii susțin că tentativele ar fi venit de la „dreapta", alții dimpotrivă — de la „stînga". Mulți sînt gata să „bage mîna în foc" că fosta securitate este divizată și fracțiunile se luptă între ele. Nu puțini sînt de părere că securitatea se înfruntă cu armata care, nici ea, n-ar fi un bloc monolit. Și, în plus, agenturile străine, care ar trage sfori, unele într-o parte, altele în cealaltă. Iar, în ultimul timp, vehiculat prin interior și chiar prin exterior, zvonul cel mai persistent, deși mai mult sau mai puțin dezmințit, este că, ținînd cont de dezordinea existentă, armata ar urma să preia puterea. Și ?!... Și ce, aceasta ar ține loc de reformă economică ? Dacă se va aștepta să ne „liniștim", indiferent prin ce metode, înainte de a se întreprinde reforma economică, înseamnă că aceasta nu va fi făcută niciodată. Și, deci, nici nu ne vom „liniști" vreodată !

Ilie Șerbănescu

Europa viitorului sau Europa trecutului?

Adrian Năstase
ministrul afacerilor externe

Aprecieri oficiale în mai multe interviuri acordate presei române și străine, poziții adoptate și acțiuni întreprinse în contextul evenimentelor internaționale presante au creionat deja principale linii ale politicii externe promovate de guvernul constituit în urma alegerilor. Deschiderea către Europa este poate cea mai importantă dintre acestea.

În ultimele săptămîni, declarații ale unor oficialități de la Budapesta, printre care și aceea că drumul României spre Europa trece prin Ungaria, au determinat Bucureștiul la o serie de luări de poziție. În legătură cu aceasta, ne-am adresat ministrului român de externe, care a scris pentru revista „Lumea azi", articolul de față.

Puțin previzibile cu cîtva timp în urmă, schimbările profunde care au loc în Europa Centrală și de Răsărit, restructurarea raporturilor sovieto-americane, ca și progresul extraordinar de rapid pe calea unificării Germaniei au dat noi dimensiuni, dar și o serie de alte „necunoscute" problematicii securității și cooperării pe continentul european.

Dorită și mai ales necesară, edificarea unei noi Europe ocupă un amplu spațiu în cîmpul gîndirii și acțiunii politico-diplomatice. Cum va arăta Europa viitorului nu constituie nici pe departe un simplu exercițiu teoretic, ci implică o enormă responsabilitate pentru toți factorii politici de pe continent și, în primul rînd, pentru cei guvernamentali.

Schimbările care au avut loc în ultima vreme au adus Europa într-un punct nodal al istoriei sale: realizarea practică a tranziției de la organizarea postbelică a raporturilor interstatale spre o arhitectură a unității și cooperării. În eforturile care se fac — și la care guvernul român înțelege să fie un participant activ, cu contribuții proprii, constructive, cu abordări care să servească atît interesele fundamentale ale poporului român, cît și cauza generală a securității și conlucrării dintre statele europene — se manifestă o atracție, izvorîtă din certe interese, pentru extrapolarea la scara întregului continent a modelelor și instituțiilor care și-au găsit deja o consacrare, chiar dacă nu sînt încă finite și formează uneori obiect de controverse. În acest proces de căutare se urmărește fructificarea structurilor existente — Consiliul Europei, Piața comună, Tratatul de la Varșovia și NATO — pentru problemele securității, dar se imaginează și structuri noi, pornind de la ideea unor organisme general-europene cu totul diferite — reuniuni ale șefilor de state, reuniuni ale miniștrilor afacerilor externe, un secretariat permanent, un centru pentru prevenirea și soluționarea conflictelor și altele. Reuniunea la nivel înalt din toamna acestui an, procesul de negocieri care a fost declansat la întîlnirea miniștrilor de externe ai celor 35 state de la Copenhaga, din iunie a.c., sînt chemate să caute soluțiile cele mai bune în această direcție.

Nimeni nu poate nega, fiind de bună credință, că varianta optimă a instituțiilor general-europene se poate degaja numai printr-o evaluare critică a alternativelor posibile și construind, pe această bază, abordări moderne, strîns ancorate în realități. Aceste realități sînt, în primul rînd, existența statelor suverane și independente, așa cum sînt ele definite de dreptul internațional contemporan, de actele politice și juridice postbelice, diferențele dintre state în planul nivelului dezvoltării economice și sociale, ca și mozaicul de spiritualități distincte și fertile atît de specifice continentului nostru.

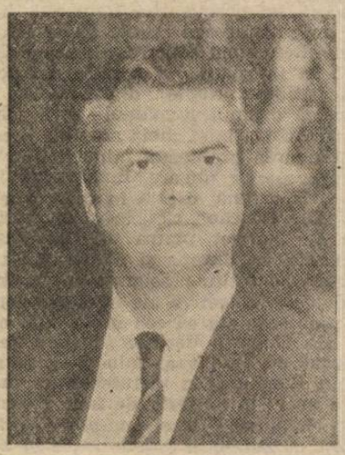

Preocupările cele mai diverse la scara întregului continent, pe plan bilateral ori la nivel subregional, vizează găsirea soluțiilor raționale pentru ecuația securității și stabilității, a încrederii și cooperării. Realismul politic pare să impună de pe acum conceperea procesuală a construcției Noii Europe pornind de la meritele verificate de-a lungul anilor de cadrul oferit de C.S.C.E. și prin adaptarea general-acceptabilă a unor structuri existente. Consensul larg asupra faptului că Europa de mîine va trebui să fie democratică, pașnică și unită exclude a priori gîndirea și acțiunile motivate ideologic, naționalist, ori după criteriile puterii, făcînd necesară întărirea funcțiilor normative ale procesului, conceperea unui sistem general-european care să garanteze securitatea statelor participante și să permită perfecționarea cadrului colaborării lor pe multiple planuri, în spiritul egalității, respectului și avantajului reciproc.

Nostalgii periculoase

Din păcate, în eforturile de realizare a noilor obiective se manifestă și unele tentații, destul de puternice, de a imagina Europa viitorului privind cu nostalgie înapoi și de a împinge în față concepte ori modele de organizare a raporturilor intereuropene care nu au rezistat timpului, de pe vremea cînd configurația geopolitică a Europei avantaja pe cei puțini și defavoriza pe cei mulți, cărora le erau negate libertatea și independența. În acest context, opțiunile inspirate din scenariile valabile Europei de ieri a dictatelor imperiale și a asupririi naționale — oricît de atrăgătoare ar părea hainele cu care se încearcă astăzi îmbrăcarea lor, pentru a putea fi proiectate în Europa de mîine — prejudiciază interesele generale ale stabilității și înțelegerii, ba chiar și pozițiile promotorilor lor, fiind inacceptabile și principial și practic.

Iată de ce nu este pentru prima oară cînd autoritățile noii Românii sînt nevoite să adopte o poziție publică față de unele teze și acțiuni promovate de cercurile politice oficiale din Ungaria în legătură cu situația minorității maghiare din țara noastră și perspectivele, prin această prismă, a raporturilor bilaterale, prezentate toate în contextul edificării noii Europe. Se poate distinge în atitudinea oficială a guvernului de la Budapesta un dualism suspect: pe de o parte, abordări moderne, pozitive, constructive, atunci cînd privesc spre vestul continentului, iar, pe de altă parte, abordări îmbibate de nostalgia trecutului imperial, de dorința nedisimulată de reînviere a Europei de ieri, atunci cînd privesc spre răsăritul continentului, îndeosebi spre România.

Încă de la reapariția pe harta Europei a statului ungar independent, în urma destrămării Imperiului austro-ungar, barometrul raporturilor noastre bilaterale a indicat foarte rar un timp favorabil. Diversele regimuri care s-au succedat la cîrma țării vecine — inclusiv regimul horthyst, ca și cel comunist — animate de spiritul revizionismului, au contestat explicit sau implicit justețea reglementărilor de pace de la sfîrșitul celor două războaie mondiale. Surprinzător este, însă, că și actualul prim-ministru, domnul Jozsef Antall, a declarat la Congresul al III-lea al Forului Democratic Ungar, la începutul lunii iunie a.c., că „Trianonul rămîne pentru mine o rană dureroasă, datorită pierderii de teritoriu și de populație. Noi acceptăm realitățile istorice și politice, dar nimeni nu ne poate pretinde să ne ascundem durerile îndreptățite". O asemenea poziție ar fi provocat mai puțină surprindere și îngrijorare venind din partea distinsului disident de ieri, dar afirmarea ei din postura unui șef de guvern, rezultat din primele alegeri libere postbelice din țara vecină, ridică la nivel oficial contestarea realităților teritoriale europene, cu toate gravele consecințe care pot decurge de aici. Este bine să reamintim că Ungaria a fost obligată să „cedeze" ceea ce, de drept, nu i-a aparținut niciodată. Desigur, aceste „pierderi" nu au fost doar în favoarea României, ci și a tuturor celorlalte state vecine Ungariei, ale căror popoare și-au exercitat dreptul la autodeterminare, întregindu-și sau formîndu-și statele naționale. În ceea ce privește „durerile îndreptățite" este de ajuns să se menționeze că, în teritoriile respective, populația maghiară nu a fost niciodată majoritară, nici după cele mai trunchiate statistici ale fostului imperiu bicefal.

Pretenții contrare legalității internaționale

Articolul 6 alineatul 3 din Constituția Republicii Ungare specifică : „Republica Ungară se simte răspunzătoare față de soarta maghiarilor care trăiesc în afara frontierelor sale și favorizează cultivarea relațiilor acestora cu Ungaria". În fapt, se pare că această prevedere, introdusă nu demult în legea fundamentală a Ungariei, și-a propus să ofere temei juridic întregii suite de acțiuni inițiate de guvernul ungar vizînd condiționarea raporturilor cu statele vecine de „reglementarea" situației minorităților maghiare de pe teritoriul lor, desigur după viziunea imperială, paternalistă de la Budapesta.

Investigînd semnificația stipulațiilor constituționale amintite, s-ar putea deduce că orice stat ar fi îndrituit să emită pretenții de a fi atras la reglementarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor altui stat, dacă aceștia vorbesc aceeași limbă sau împărtășesc valori culturale comune. Realitatea este că, în afară de Ungaria, nici unul din statele participante la C.S.C.E. nu a emis vreodată asemenea pretenții și nici nu s-a declarat dispus să le accepte, deși practic toate aceste state au minorități mai mult sau mai puțin numeroase pe teritoriile lor. Desigur, aici nu este vorba de opțiunea unui stat sau altul în această materie, ci de observarea unor principii de bază ale raporturilor internaționale.

Și, totuși, pe baza juridică și morală subredă amintită, primul-ministru ungar s-a simțit încurajat să afirme mai departe în cuvîntarea citată : „doresc să fiu prim-ministru al celor 15 milioane de unguri". Opinia publică din țara noastră și din lume cunoaște însă că domnia sa a devenit prim-ministru doar în urma opțiunilor electorale din Ungaria, întrucît pentru formațiunea sa politică nu a fost chemat să se pronunțe la urne nici un alegător din numeroasele țări ale lumii în care trăiesc cetățeni de etnie maghiară.

Este evidentă incompatibilitatea tuturor acestor pretenții cu prevederile Actului final de la Helsinki, cu toate că actualele autorități de la Budapesta afirmă stăruitor, în prezent, că își îndeplinesc cu strictețe obligațiile ce decurg din acest document. Este suficient de reamintit că în Declarația din Actul final privind principiile care trebuie să guverneze relațiile dintre statele participante, primul este înscris cel privind egalitatea suverană și respectarea drepturilor inerente suveranității. În context, el este explicitat, între altele, prin dreptul fiecărui stat de a-și stabili singur legile și reglementările.

Substratul tezei „statului multinațional"

În România a produs consternare și îngrijorare condiția pusă de ministrul de externe ungar, dl. Geza Jeszensky, în interviul acordat postului de radio „Europa liberă" la 8 august a.c., pentru existența unor „relații exemplare de bună vecinătate, chiar prietenești cu România", pentru care „Ungaria este pregătită" : „totul depinde de guvernul român, dacă vrea să recunoască faptul că România este un stat multinațional". În fond, se cere Parlamentului român — căci acesta este forul care elaborează Constituția țării — să consacre ceea ce nu corespunde realității. Această declarație nu poate fi interpretată numai ca o posibilă figură de stil. Venind din partea unui ministru de externe, ea are toată încărcătura politică pe care o conferă această funcție de răspundere. Asertiunea demnitarului ungur omite, probabil nu intenționat, că trăsătura națională sau multinațională a unui stat nu se proclamă, ci este determinată de realități.

Punerea în discuție a caracterului național unitar al statului român reînvie, de fapt, tezele și practicile condamnate de vreme ale Cominternului, care nu au găsit teren prielnic la noi, cu toată presiunea externă exercitată, decît în concepția unui număr infim de staliniști. Rezistă, de altfel, oricărei investigații faptul că pe teritoriul României nu există nici o altă națiune în afară de cea română, ci doar minorități naționale răspîndite pe tot cuprinsul țării. Fără nici o intenție de a idealiza trecutul, istoria noastră probează toleranța poporului român față de minorități, ca și faptul că națiunea română nu a rîvnit niciodată pămînt străin și nu a dus războaie pentru aservirea altor popoare. Existența minorităților naționale constituie o realitate istorică, fiind rezultatul proceselor complexe de migrație a popoarelor, cunoscute și în celelalte state europene.

Întreținerea unei psihoze antiromânești

Ca și cum recunoașterea caracterului „multinațional" al statului român nu ar fi deajuns, oficialitățile ungare condiționează mai departe însăși „reintrarea României în Europa" de satisfacerea pretențiilor lor. Președintele Republicii Ungare, dl. Arpad Göncz, declara în interviul din 6 iulie a.c. acordat ziarului „Bihari Naplo" din Oradea : „Sînt convins că drumul României spre Europa trece prin Ungaria și cheia acestuia o constituie rezolvarea problemei minorităților", potrivit preceptelor ungare, bineînțeles, iar la interval de o lună afirma în publicația austriacă „Die Furche" că, „în cazul vecinului nostru din sud-est, piatra de încercare a apartenenței la Europa și a exercițiului democratic o constituie asigurarea drepturilor individuale și colective ale minorităților". Se poate ușor constata că cea mai înaltă oficialitate din Ungaria dorește să se erijeze în purtătorul de cuvînt al minorităților naționale din România, în virtutea unui mandat pe care nu i l-a conferit, de fapt, nimeni.

La o examinare fie și sumară a suitei de declarații arogante și calomnioase la adresa României ale oficialităților ungare, sensul lor apare clar : nu are importanță dacă asemenea declarații au efect sau nu : important pentru acuzatori este să se „sensibilizeze" opinia publică internă și, mai ales, să se prezinte Europei și lumii o imagine deformată a României, care să faciliteze promovarea pozițiilor revizioniste ale Ungariei. Finalitatea revizionistă a acestor mașinațiuni este lesne de constatat. Evident, este dificil să se reia vocabularul Cominternului care califica România drept „stat imperialist", cotropitor de „teritorii străine". Dar este suficient să se afirme, precum face ministrul de externe ungar în publicația „Nepszava" din 7 august a.c. că „frontierele trasate în Europa Centrală nu sînt numai nedrepte, ci și artificiale, întrucît au despărțit așezări umane". Pe de altă parte, ce trebuie înțeles din declarația președintelui Ungariei, în interviul menționat din 6 iulie a.c., că „sarcina maghiarilor transilvăneni este ca, după posibilități, să-și pună de acord pașii și cu interesele statului ungar" ?

Subterfugii noi pentru repunerea în cauză a frontierelor

Tot dl. Geza Jeszensky, care deplînge caracterul nedrept al granițelor în Europa Centrală, lansează public, în același interviu publicat în „Nepszava", ideea unei grupări subregionale denumite „Carpați-Tisa", care „ar cuprinde Slovacia răsăriteană, Ungaria răsăriteană, Transilvania și Voivodina" pentru cooperarea între provincii care „deși aparțin unor state diferite fac parte din aceeași zonă". Ministrul de externe ungar detaliază și fundamentează această idee, tot la 7 august a.c., într-un interviu publicat în ziarul sovietic „Izvestia" afirmînd : „Ne putem imagina o colaborare mai strînsă în regiunea tiso-carpatică, între raioanele de est ale Ungariei, Cehoslovaciei, Transcarpatica sovietică, Transilvania românească și Voivodina iugoslavă. Infrastructurile, legăturile economice, cîndva puse la punct, ar putea să se dezvolte rapid și cu succes aici". Pledînd, deci, pentru dezvoltarea de „legături economice, culturale și politice intense" și în alte zone similare din Europa, demnitarul ungur arată că „într-o serie de cazuri, într-o măsură sau alta, aceste legături existau deja, înainte de primul război mondial, apoi, însă au încetat din pricina frontierelor rigide". Nu este deloc greu de înțeles că așa-zisa propunere de cooperare Tisa-Carpați reprezintă o încercare de reînviere a unei zone în interiorul fostelor frontiere ale fostului regat maghiar. Deci, înapoi, în Europa trecutului !

Și, mai departe, ministrul ungar afirmă că în Transilvania, în Evul Mediu, „certîndu-se, dar fără conflicte etnice serioase, trăiau împreună sașii, maghiarii și românii care s-au stabilit acolo", ignorînd, cu bună știință, că românii, ca popor, s-au născut în Transilvania, nu s-au stabilit acolo, că peste ei au venit alții, iar că în perioada menționată românii — deși majoritari — constituiau o populație fără nici un fel de drepturi politice.

Probleme consulare

În interviul menționat acordat postului de radio „Europa liberă", ministrul maghiar face afirmații privind o așa-zisă inexistență a unor înțelegeri consulare bilaterale. Bineînțeles, afirmația este legată exclusiv de problema deschiderii unui Consulat al Ungariei la Cluj.

Pentru informarea opiniei publice, este bine să se știe că între România și Ungaria există 14 acorduri, convenții și înțelegeri care reglementează, practic, întregul ansamblu al activităților consulare (desființarea reciprocă a vizelor, problemele de asistență juridică, micul trafic de frontieră etc.). Există 9 puncte de trecere a frontierei, din care 6 sînt pentru traficul internațional și se poartă negocieri pentru creșterea numărului de asemenea puncte. Practic, cadrul juridic existent facilitează și simplifică într-o măsură considerabilă activitatea consulară, astfel încît deschiderea unui Consulat maghiar la Cluj — ca și a unui Consulat român în Ungaria — nu pot fi justificate de necesitățile practice ale muncii consulare, așa cum aceasta este definită în convențiile internaționale în materie. Aceasta este explicația de fond a neacceptării deschiderii consulatului maghiar de la Cluj. Dacă guvernul maghiar dorește deschiderea unui consulat pentru alte scopuri decît cele consulare, trebuie să informeze cu claritate guvernul român, pentru a se putea analiza cu grijă toate implicațiile posibile. Este adevărat că, imediat după Revoluție, autoritățile provizorii ale României au acceptat, în principiu, ideea deschiderii consulatului. Aceasta s-a făcut în condițiile în care guvernul maghiar și-a manifestat deplina solidaritate cu scopurile Revoluției române, pentru care poporul român, ca și noile autorități de la București au exprimat calde mulțumiri. La scurtă vreme însă, adevăratele țeluri ale atitudinii Ungariei față de noul regim din țara noastră au ieșit la iveală. Poziția față de România a autorităților maghiare s-a modificat fundamental — așa cum s-a arătat mai sus —, revenind în interiorul parametrilor promovați de vechile regimuri de la Budapesta, ceea ce a obligat guvernul român să-și reconsidere poziția.

Artificialitatea campaniei antiromânești

Cele de mai sus reprezintă doar o selecție, departe de a fi exhaustivă, din luările de poziție oficială ale exponenților puterii din Ungaria, care se produc cu o frecvență tot mai mare și care atestă obiectivele revizioniste ale guvernului ungar, însoțite de o veritabilă campanie antiromânească în mediile de in-

formare, ca și în cele ale emigrației maghiare. Surprinzător, în acest context, este doar faptul că înteţirea acestei campanii are loc după o scurtă perioadă care a urmat Revoluției din decembrie, cînd au existat semne că problemele acumulate în timpul vechilor regimuri din cele două țări pot fi rezolvate pe o nouă bază. Timpul a arătat că imposibilitatea materializării acestei eventualități nu s-a datorat numai grabei, puțin justificată, a părții ungare, ci în principal tendinței de a folosi complexitatea situației din România și fragilitatea noilor sale structuri statale pentru a obține satisfacerea unor „revendicări" care nu au fost posibil de dobîndit în ultimii 70 de ani, tocmai datorită caracterului nelegitim sau exagerat al acestor „revendicări".

Aici este locul să se reafirme cu toată claritatea și răspunderea că România are locul său inconfundabil în Europa, dobîndit în istorie fără permisiunea nimănui și fără a abdica de la imperativele identității sale, așa cum este de altfel cazul oricărei alte țări europene. Acest loc își are fundamentul în aportul secular al românilor la făurirea, afirmarea și apărarea valorilor civilizației de pe continent, în potențialul economic al României, complementar circuitului intereuropean și, nu în ultimă instanță, în aportul pe care țara noastră îl poate avea la edificarea Europei de mîine.

Guvernul român este profund preocupat de asigurarea evoluției normale a raporturilor cu toți vecinii, în primul rînd cu Ungaria. Guvernul român urmărește cu perseverență aceste raporturi, prin bună vecinătate. Aceasta înseamnă, în mare măsură, înțelegerea faptului că este necesar un cadru politic care să favorizeze armonizarea pozițiilor și intereselor celor două țări. Nu există însă nimic comun între problematica drepturilor omului, respectiv a drepturilor persoanelor aparținînd minorităților naționale, și chestiunea frontierelor. De aceea, nu se poate accepta ca problema minorităților să fie utilizată pentru punerea în discuție sau crearea unui climat internațional tulbure și ca substitut pentru pretenții de revizuire a frontierelor în Europa. De altfel, conținutul și sensul dezbaterilor actuale din Europa în materie atestă că poziția României se încadrează în tendința generală de tratare a acestor teme.

Noua Românie a dat suficiente dovezi că tratează drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale cu cea mai mare atenție, prin prisma semnificației lor pentru raporturile bilaterale și pentru atmosfera din Europa în această perioadă de tranziție spre noua structură a securității și stabilității pe continent.

Actuala escaladare de către oficialitățile ungare a campaniei antiromânești pe această temă urmărește, de fapt, să creeze presiuni asupra țării noastre și să distragă atenția de la imperativul necesității de a trage concluzii din lecțiile istoriei, cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la odiosul Dictat de la Viena, după ce marcarea recentă a semicentenarului Tratatului de la Trianon a fost din plin folosită de propaganda ungară în scopuri revizioniste. Din fericire — nu numai pentru noi, dar pentru Europa și întreaga lume — astăzi nu mai există un Hitler și un Mussolini !

Campania devine cu atît mai de neînțeles cu cît, în cadrul dialogului ministerial avut la Budapesta, la sfîrșitul lunii iulie a.c., partea ungară a fost de acord că nu trebuie să se erijeze în avocat sau tutore al minorității maghiare din România. Acordul realizat cu acest prilej de a se aborda toate problemele dintre țările noastre de pe poziții pragmatice și a se continua dialogul în acest spirit este pe cale de a fi încălcat prin recentele afirmații ale șefului diplomației ungare care sugerează că „nu are sens să mergem la București" dacă „întrevederea are loc de dragul întrevederii" și nu există cea mai mică șansă „pentru contribuția noastră la ameliorarea situației" (minorității maghiare — n.n.).

Așa cum s-a afirmat și la Conferința privind dimensiunea umană a procesului C.S.C.E. de la Copenhaga, din iunie a.c., România, ca stat național unitar, cu sub 10 la sută populație aparținînd altor grupuri etnice, recunoaște că drepturile acestora trebuie abordate realist și cu responsabilitate, în spiritul democrației, libertății și demnității umane. Această problemă nu privește doar „unele" țări europene, ci întreaga comunitate a statelor din zona CSCE, inclusiv Ungaria. De aceea, un inventar al acestora și al situației lor concrete la nivel continental ar fi indispensabil pentru stabilirea unor standarde europene comune, menite să constituie baza de referință pentru fiecare țară în evaluarea și tratarea cu bună credință a condiției minorităților naționale.

România recunoaște necesitățile educaționale ale minorității maghiare — ca, de altfel, ale tuturor celorlalte grupuri etnice din țară — și, după Revoluție, au fost adoptate măsuri semnificative în această direcție, ignorate însă de cercurile politice din Ungaria, pentru a încerca să impună măsuri nerezonabile, care nu sînt acceptate în nici o țară europeană. Cît privește cererile avansate de autoritățile ungare în „anumite probleme culturale", prezentînd public drept premisă ca românii să renunțe la „opacitatea" lor, în afara caracterului arogant și jignitor, departe de ceea ce se cheamă „respect reciproc", denotă menținerea tacticii de a dicta soluții pe fondul afirmațiilor de esență denigratoare privind respectarea necesităților fundamentale legitime care „în toate țările europene, țări civilizate, sînt îndeplinite și același lucru trebuie să se întîmple și în România".

Acuzațiile ungare în privința intoleranței față de cetățenii aparținînd minorității maghiare nu au nici un fundament în viața reală. După cum se știe, în țara noastră nu a existat și nici nu există o mentalitate de „ghetto" în privința condiției grupurilor etnice ; nici în perioadele cele mai grele din trecut aceste grupuri nu au fost tratate pe măsura acțiunilor de exterminare din alte țări — inclusiv din Ungaria — astfel că orice acuzație de „pogrom" este lipsită de fundament, pe lîngă faptul că termenul este folosit de o manieră abuzivă, revoltătoare. Nu este în interesul națiunii române și al țării în general să-și înfrumusețeze istoria, iar perioada de după Revoluția din decembrie a dovedit cu prisosință capacitatea parlamentului, a guvernului și a opiniei publice românești de a privi deosebit de critic trecutul. Dar oamenii și, în fața lumii, știința istoriei și autoritățile nu-și pot asuma povara răspunderii pentru acte și fapte petrecute numai în mintea denigratorilor României. O asemenea mentalitate dă frîu liber atitudinilor revizioniste, bazate pe pretenții maximaliste, care au creat condiții de dezechilibrare a vieții economice și sociale în cele două județe în care majoritatea o formează etnicii maghiari (Covasna și Harghita) și unde s-au făcut și se fac presiunii asupra populației române de a-și părăsi locurile de baștină și de muncă.

Este imposibil de susținut cu pertinență afirmațiile oficialităților ungare că în România ar fi împiedicată libera circulație a persoanelor și s-ar practica o acțiune de asimilare a minorităților. Libera circulație peste granițe a persoanelor, după Revoluție, a devenit o astfel de realitate, încît chiar autoritățile ungare invocă insuficiența punctelor de tranzit și a căilor de comunicație. Este însă un fapt că fluxul predominant de persoane de etnie maghiară din România este pe direcția Budapestei, unde poposesc cu predilecție și reprezentanții de frunte ai minorității maghiare.

În prezent, în privința circulației informației, aceasta se desfășoară în mod liber, conform normelor comune tuturor țărilor civilizate. Dar denigratorii României uită cu bună știință să menționeze că în Ungaria se distinge existența unei anumite conduite impuse mijloacelor de informare în masă. Aceasta a determinat, între altele, nedifuzarea interviului acordat la sfîrșitul lunii iulie a.c., emisiunii „Panorama" a televiziunii ungare, de domnul secretar de stat la MAE român, Romulus Neagu, pe motive de oportunitate, deși redacția emisiunii își asumase în scris această obligație.

Necesitatea de a privi spre Europa viitorului

Acuzațiile nefondate și pozițiile ultimative ale autorităților din Ungaria, care se subsumează, dar și întrețin acțiunile potrivnice României din diverse medii străine, provoacă legitima îngrijorare a opiniei publice din țara noastră. Ele sînt, de asemenea, o sursă ce alimentează tensiuni sociale și conflicte care favorizează elementele extremiste din ambele părți. Indiferent de faptul că manifestările dușmănoase ungare urmăresc acest scop sau nu, rațiunea în politică și responsabilitatea pentru destinele propriului stat și stabilitatea în Europa impun încetarea lor.

Exercițiile politologice ale oficialităților maghiare atestă că, în acest sfîrșit de secol, Europa nu este scutită de spectrul întoarcerii la practici și modele ce amintesc de vremurile mai vechi sau mai recente, cînd unor state li se dicta configurația geografică, ordinea internă și direcțiile dezvoltării social-economice. Aceasta impune vigilență pentru ca bunul simț și spiritul de răspundere să învingă în procesul anevoios de edificare a viitoarei Europe. Pentru binele și interesul tuturor. Europa nu poate fi decît o unitate în diversitate, în care fiecare stat să aibă locul său inconfundabil, potrivit propriei identități naționale, economice și spirituale.

Țările noastre sînt vecine și se confruntă în mare măsură cu probleme economice și sociale de esență oarecum similară, dacă nu chiar mai ample în cazul Ungariei, moștenite de la regimurile trecute. Tocmai în asemenea împrejurări este în interesul fiecăreia din ele de a nu adăuga eforturilor, determinate de situația amintită, noi preocupări pentru probleme supradimensionate în raport cu amploarea lor reală sau chiar inexistente. Doar prin respect reciproc și luciditate, dialogul început luna trecută la Budapesta poate da roadele scontate, în interesul ambelor țări și mai ales al persoanelor în favoarea cărora se agită spiritele în Ungaria.

Este momentul ca cele două țări ale noastre să demonstreze, fiecare, lumii că maturitatea prevalează asupra pasiunilor și nostalgiei după vremuri revolute, că sînt parteneri responsabili pe drumul început al construcției unei Europe a viitorului.

Ar fi nerealist să se nege dificultățile existente în calea noii construcții europene, care sînt inerente datorită îndelungatei perioade de adversitate ideologică, suspiciunii și neîncrederii izvorîte din rivalități mai vechi sau mai noi, precum și diversității, normale în sine, a intereselor statale. Învingerea reflexelor și a clișeelor trecutului, de orice sorginte ar fi ele, este determinantă pentru a nu se scăpa astăzi șansa istorică de a făuri o Europă pentru mîine. Tratarea cu realism a premiselor edificării acesteia impune politicului păstrarea și valorificarea cadrului oferit de principiile definite în Actul final de la Helsinki care, rezistînd vicisitudinilor confruntării în dialog, din ultimii 15 ani, își păstrează deplina valabilitate și reprezintă, de fapt, singura temelie solidă pentru o întreprindere al cărei țel este colaborarea și unitatea.

26 august 1990

Rupturi s-au produs în vechiul sistem comunist de relaţii din Europa răsăriteană. Care sînt implicaţiile? Care vor fi raporturile dintre Uniunea Sovietică şi foştii sateliţi? O viziune de la Moscova. Trei puncte de vedere de la Bucureşti asupra domeniilor politic, militar, economic.

UNIUNEA SOVIETICĂ ŞI FOŞTII SATELIŢI

Nu avem nevoie de iluzii

În exclusivitate de la agenţia de informaţii „Novosti"

Uniunea Sovietică are cu ţările Europei Centrale şi de Răsărit nenumărate legături. Acum aceste legături fie că slăbesc, fie că se destramă. Mulţi înclină să considere drept principala cauză a acestui fenomen erorile politice. Oare chiar aşa să stea lucrurile ?

Ca răspuns se declară că politica sovietică nu are aici nici un amestec, întrucît ea respectă acum riguros principiul neamestecului în treburile interne ale altora, chiar şi ale republicilor unionale, şi le recunoaşte tuturor popoarelor dreptul de a opta pentru organizarea sa politică.

În ceea ce priveşte principiile, totul este corect. Dar dacă ducem pînă la capăt logica explicaţiei propuse, atunci ajungem la concluzia că pînă la respectarea deplină şi necondiţionată a acestor principii, relaţiile Uniunii Sovietice cu ţările din regiune s-ar fi sprijinit exclusiv pe dictat, adică tocmai pe factori politici, subiectivi. Fără a nega ponderea acestor factori, se cuvine totuşi să medităm dacă este chiar corect ca lor să li se atribuie o însemnătate atît de exclusivă, chiar dacă e vorba de trecut ?

Din ce constă în acest caz latura obiectivă a chestiunii ?

Noi nu vom putea înţelege multe lucruri nici din trecut, nici de azi, nici din viitor, dacă vom scăpa din vedere împrejurarea că ţările mici şi mijlocii din Europa Centrală şi de Răsărit şi-au dobîndit sau şi-au restabilit, în majoritatea lor, autonomia de stat relativ de puţin imp. Acest fapt, împreună cu tradiţiile, cu situaţia geografică şi caracterul economiei, a dus la apariţia în politica lor a năzuinţei constante de a căuta sprijin la un lider, la o ţară mai mare şi mai puternică.

După anul 1945, pe valul provocat de nimicirea fascismului, Uniunea Sovietică a devenit în ochii lor tocmai un astfel de lider. Ea şi-a consolidat această poziţie, contribuind la crearea în zonă a unor regimuri politice înrudite şi a unei orînduiri social-economice asemănătoare.

Însă, în virtutea unor cauze cunoscute — care nu trebuie nici dovedite, nici relatate aici — treptat Uniunea Sovietică a început să-şi piardă rolul de lider.

Relativ demult a ieşit la iveală faptul că sprijinul pe Uniunea Sovietică nu garantează acestui grup de ţări rezolvarea problemelor pe care le ridică revoluţia tehnico-ştiinţifică. Mai aproape de timpurile actuale s-a clarificat că, în genere, colaborarea cu ţara noastră nu permite asigurarea fermă a dezvoltării economice, nivelul de trai pe care şi-l doreşte populaţia. Creşterea colosală a datoriilor externe ale ţărilor din această regiune faţă de Occident constituie în ultimul deceniu cel mai evident indice al nemulţumirii faţă de situaţia apărută.

Orientarea spre diminuarea opoziţiei militare din Europa a condus în mod logic la scăderea rolului U.R.S.S. ca şef al alianţei militare şi, mai ales, ca garant al securităţii. Într-o serie de ţări, opinia publică a încetat să mai considere politica N.A.T.O. sau a unor ţări occidentale luate separat, ca făcînd parte din categoriile pericolului de război. Numai în Polonia, la ale cărei frontiere îşi face apariţia o nouă Germanie mare şi deocamdată enigmatică, acest punct de vedere asupra rolului U.R.S.S. încă mai este prezent în discuţiile politice.

Lucrurile nu se prezintă la fel de liniare şi în ceea ce priveşte aspectele politico-ideologice ale rolului de lider al U.R.S.S. Într-o primă perioadă, perestroika a provocat un uriaş entuziasm în ţările Europei Centrale şi de Răsărit. Pe la mijlocul anului 1989, năzuinţa opiniei publice de a sesiza un progres propriu tocmai în albia restructurării sovietice a suferit cu toate acestea o modificare, în urma înrăutăţirii evidente a situaţiei economice din Uniunea Sovietică.

Pierderea obiectivă de către Uniunea Sovietică a capacităţii de a fi liderul economic, militar-politic şi ideologic al acestui grup de ţări s-a constituit astfel într-un factor extern dintre cele mai importante, care a deschis posibilitatea prefacerilor. Necesitatea unor astfel de transformări nu a fost nevoie să fie adusă dinafară. Ea se maturizase în chiar ţările respective.

Dar în ţările Europei Centrale şi de Răsărit nemulţumirea socială provocată de situaţia existentă nu s-a suprapus peste disponibilitatea de a înţelege şi recunoaşte realităţile, ci fie peste absenţa dorinţei de a lua în considerare însuşi factorul nemulţumire, fie peste aspiraţia de a evita adevăratele prefaceri prin scuturarea, repetată fără sens, a structurilor partidelor de guvernămînt şi ale statului, fie peste cedarea în grabă a puterii în mîinile opoziţiei.

S-a dovedit distructivă, sub aspectul consecinţelor sale, ruptura ideologică şi politică provocată de atitudinea negativă faţă de perestroika a majorităţii foştilor conducători din ţările Europei Centrale şi de Răsărit. Într-un interval de timp scurt, începînd cu mijlocul anului 1989 şi pînă în prezent, în relaţiile ţărilor respective cu Uniunea Sovietică a apărut o situaţie nouă. În această lumină se cuvine să fie recunoscut spiritul de clarviziune al iniţiativei conducerii sovietice care a adoptat, în anul 1986, hotărîrea de a-şi clădi raporturile cu aliaţii U.R.S.S. pe respectarea reală şi riguroasă a normelor internaţionale îndeobşte acceptate. Egalitatea în drepturi, neamestecul, avantajul reciproc, respectarea opţiunii poporului dintr-o altă ţară şi a suveranităţii acesteia au desfăcut acea legătură, care transformase odinioară Uniunea Sovietică într-un „supraveghetor" al statelor aliate.

În afara contextului unei asemenea abordări a proceselor din zona est-europeană, politica restructurării sovietice ar fi pur şi simplu imposibilă.

Întorcîndu-ne la început, trebuie să arătăm clar că schimbarea orientării acestui grup de ţări către un alt lider este, se pare, inevitabilă în condiţiile realităţii prezente. Nu numai natura nu suportă vidul, ci nici practica politicii externe. Pentru multe dintre ele acest lider va deveni, probabil, în viitorul previzibil, Germania mare.

Există vreo probabilitate a unei evoluţii în contextul căreia ordinea europeană să nu o constituie, în condiţiile respective, ordinea germană ? Trebuie pornit de la supoziţia că noi încă nu am depăşit această răspîntie. Dacă toate statele europene vor înţelege cît de important este să se făurească în ritmuri accelerate o Europă unitară, atunci multe primejdii ar putea fi evitate. Atunci şi prefacerile din partea răsăriteană a continentului s-ar constitui într-un pas spre unitatea europeană...

Ce vor deveni însă legăturile ţărilor est-europene cu U.R.S.S. ?

În orice împrejurare ele vor depinde nu atît de politica iscusită a cuiva, cît mai ales de cointeresarea reciprocă, liberă de ambalajul ideologic.

Un element hotărîtor şi pentru dezideologizarea raporturilor interstatale din regiune îl constituie trecerea relaţiilor din sfera comerţului exterior la preţurile mondiale şi la valuta convertibilă, începînd cu anul 1991. Interesele naţionale, economice şi de stat, în toată diversitatea lor, devin unicul fundament al colaborării în Europa de Răsărit. Echilibrul lor, suprapunerea lor, sau deosebirile dintre ele, vor fi acelea care vor determina caracterul şi formele relaţiilor. Aceasta corespunde, fără îndoială, tendinţei obiective generale din evoluţia relaţiilor internaţionale.

Egalitatea în drepturi constituie un stadiu căutat, însă sever. Şi cred că nu e cazul să ne hrănim cu iluzii.

Roman Pasecinik

În centrifuga politicii?

De la „doctrina Brejnev" la „doctrina Sinatra". Împreună sau fiecare pe cont propriu spre Europa ?

Ceea ce s-a produs în urma schimbărilor din 1989 în Europa centrală și de răsărit a fost numit de unii specialiști o „dezmembrare centrifugală" a sistemului socialist, sintagmă care este probabil doar parțial adevărată. Sigur este, însă, că fostele state socialiste au optat — și sînt în grade diferite pe cale de a înfăptui acest obiectiv — pentru pluralism politic și democrație și pentru economia de piață.

Pentru Uniunea Sovietică, care pînă la un punct a stimulat acest proces, se pune problema stabilirii unor raporturi noi cu vechile „state frățești". Mihail Gorbaciov este considerat de mulți chiar primul stimul al mișcării prin care, potrivit „legii dominoului", s-a produs desprinderea, una cîte una, a țărilor est-europene din fostul lagăr comunist. Acum, oficial, el afirmă că, este în interesul destinderii și al „noii gîndiri" să se stabilească relații de alt tip cu fostele state socialiste. Principiile acestor relații ar fi în primul rînd dezideologizarea și democratizarea lor. Oficialitățile sovietice au mai recunoscut de asemenea că în raporturile Moscovei cu țările est-europene precumpănitoare au fost pînă acum relațiile de partid — în general de subordonare — în defavoarea celor dintre state suverane.

În cei aproape șase ani de la instalarea lui Gorbaciov la putere în Uniunea Sovietică, elementul calitativ nou care s-a produs în planul relațiilor cu primii săi aliați (atît din punct de vedere politic, cît și economic și militar) a fost renunțarea, de facto, la „doctrina Brejnev", a suveranității limitate, înlocuită cu o „doctrină Sinatra", cum a denumit-o purtătorul de cuvînt sovietic Ghenadi Gherasimov, referindu-se la un șlagăr al cîntărețului american, intitulat „My way" (Prumul meu). Doctrina Gorbaciov ar consta, așadar, în recunoașterea dreptului fiecărei țări la construirea propriului drum de dezvoltare. Această concepție, afirmă sovietologii, l-a animat pe liderul sovietic de la început, integrîndu-se într-o structură coerentă de regîndire a poziției și evoluției țării sale în raporturile internaționale.

Aspectul legat de recunoașterea opțiunii proprii de dezvoltare a statelor „frățești" a fost recunoscut oficial de Gorbaciov încă în 1988 cu prilejul discursului său la O.N.U. Momentul, se apreciază, are o semnificație aparte întrucît a însemnat „feu vert" pentru schimbările din Est. Care s-au și produs între timp într-un mod spectaculos și dramatic. Pentru că, vorba lui Talleyrand, „nu se mai putea să stai pe săbii".

Întrebarea pe care și-o pun observatorii este cum vor evolua aceste raporturi dintre U.R.S.S. și vechii sateliți. Nu trebuie ignorate structurile de relații încă existente : în primul rînd Tratatul de la Varșovia, care ar urma să-și asume o componentă prioritar politică și apoi C.A.E.R., deși s-a dovedit un mecanism greoi, artificial, birocratic și nerealist.

Țările satelite tind să se integreze în Europa, de fapt în cea de Vest. Este un proces care se face însă nu împotriva sau în pofida Uniunii Sovietice ci, într-o măsură, împreună cu ea.

Este aici un efort de conștientizare și identificare a unor interese convergente. Nu este mai puțin adevărat că schimbările petrecute în aceste țări au declanșat și un proces cu adevărat revoluționar de redeșteptare a valorilor și identității naționale. În acest proces are loc și recuperarea istoriei care urmează a fi rescrisă fără teama de a face concesii sau demarcări ideologice. Reconsiderarea fărădelegilor din Katyn (Polonia), a evenimentelor din anii '50 din Ungaria, a invaziei din Cehoslovacia, a actului istoric de la 23 august din România constituie exemple elocvente ale acestui efort recuperator care nu are nimic vindicativ, ci numai necesar, și care, de altfel este privit cu înțelegere și dorință de cooperare de istoricii și oficialitățile sovietice.

Noile raporturi dintre U.R.S.S. și țările est-europene pot fi statuate (părerea e aproape unanimă) în cadrul sistemului european de securitate și cooperare edificat cu înțelepciune și maturitate.

Semantica noilor raporturi dintre Uniunea Sovietică și țările est-europene pornește acum tocmai de la descifrarea sensurilor și spiritului Actului Final de la Helsinki. Dincolo de speculațiile privind edificarea noii Europe potrivit unui scenariu pus la cale în Malta, apare tot mai convingătoare concepția construirii noilor state europene ca niște „structuri deschise", nesupuse unor coerciții evidente, capabile să evolueze spre o conduită a autonomiei depline.

Desigur că în noile evoluții din Europa — cînd problema germană, cîndva insurmontabilă, a fost rezolvată —, altfel se vor pune și raporturile dintre alianțele militare, altul va fi rolul statelor neutre și nealiniate. Superputerile nu vor renunța, probabil, la o cooperare coexistențială, bazată pe raporturi noi, dar de pe acum se desenează o mai flexibilă polaritate a forțelor politice și economice ale lumii de mîine și în acest cadru urmează să se insereze și raporturile Moscovei cu foștii sateliți.

Poate deveni, în această perspectivă, Europa un lăcaș al păcii și stabilității ? Interesele politice converg către o asemenea direcție, între altele și pentru că Europa de Vest pare dispusă să ajute accelerarea progresului economic al țărilor din Est, întrucît rămînerea în urmă a acestora riscă să devină un factor antinomic mai grav chiar decît dihotomia ideologică care împărțise în două bătrînul continent.

Ștefan Nicolae

Alianța militară — încotro ?

Tratatul de la Varșovia — tranziție spre... dispariție. Membrii stabilesc relații cu N.A.T.O.

În cadrul mutațiilor politice est-europene, care au atins și domeniul militar, se constată, în primul rînd, o reconsiderare a relațiilor militare pe plan bilateral, nu numai în cadrul Tratatului de la Varșovia. Astfel, Ungaria și Cehoslovacia au negociat și încheiat acorduri de retragere a trupelor sovietice de pe teritoriul lor, operație în curs de desfășurare. Polonia, datorită problemelor ridicate de propria securitate nu a luat, încă, în considerație o atare eventualitate. Pe teritoriul R.D.G., și după unificarea celor două state germane, se preconizează ca trupele sovietice să rămînă în continuare, în următorii 3—4 ani. În cazul României și Bulgariei, asemenea probleme nu se pun, încît aici nu se află staționate trupe sovietice.

Este, de asemenea, de remarcat că în majoritatea țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia au intrat în vigoare noi legislații privitoare la apărare și, în baza lor, s-au elaborat și noi concepții de organizare a acesteia, se află în transformare structurile armatei și datorită proceselor de democratizare ale serviciilor militare se modifică și principiile relațiilor din colectivele armatei, în unele țări ale alianței fiind, totodată, schimbate textele jurămintelor militare și cele ale statutului militar.

Și un fapt inedit, de dată recentă, semnificativ, însă, pentru noua politică militară pe care înțeleg s-o promoveze statele membre ale Tratatului de la Varșovia : au declarat că sînt gata și au angajat negocieri pentru stabilirea de relații diplomatice cu N.A.T.O.

În ceea ce privește pozițiile țărilor membre ale Tratatului față de viitorul său, acestea au fost exprimate în termeni sensibil diferiți. Astfel, Ungaria s-a pronunțat pentru ieșirea din Tratat, considerînd că el nu mai are nici o rațiune de a exista. Arătînd, însă, că, dacă în ceea ce o privește, nu o face imediat, este pentru că nu dorește „să-și destabilizeze foștii aliați". Ministrul de externe ungar, care exprima această poziție într-un interviu acordat ziarului italian „Corriere della Sera", sublinia, totodată, că țara sa dorește să găsească protecție într-un sistem paneuropean de securitate. La sfîrșitul lunii iulie, premierul acestei țări, preciza, la o reuniune a ambasadorilor maghiari în străinătate, reuniți la Budapesta, că Ungaria se va retrage din Tratatul de la Varșovia pînă la sfîrșitul acestui an dacă pînă atunci nu se va dizolva. R. D. Germană se pregătește să se retragă din organizație, după cum declara recent, ministrul dezarmării, Rainer Eppelmann, acest pas decurgînd din iminența unificării germane, care-i va plasa pe est-germani, în urma acceptului dat de sovietici, în tabăra alianței N.A.T.O. Potrivit lui Jerzy Nowak, ambasadorul plenipotențiar al guvernului la negocierile privind reforma Tratatului de la Varșovia, „Polonia își rezervă dreptul de a părăsi Tratatul de la Varșovia care a încetat să mai fie indispensabil", dar e dispusă (ținînd cont probabil și de interesele sale în garantarea frontierei Oder-Neisse), să rămînă în continuare în această alianță cu trei condiții : 1. participarea poloneză la Tratat trebuie subordonată „căutării unui nou sistem paneuropean de securitate" și „obiectivului strategic" pe care-l constituie pentru Polonia apropierea de Europa occidentală și aderarea la instituțiile acesteia ; 2. principiul „suveranității și egalității țărilor membre trebuie respectat în cadrul Tratatului pentru a împiedica o nouă hegemonie a U.R.S.S." ; 3. forțele armate poloneze trebuie să depindă de un comandament național „pentru a putea face față unor eventuale amenințări, indiferent de direcția lor geografică". În fine, se pare că Cehoslovacia și Bulgaria, ca și România, înclină spre recunoașterea disponibilităților politice ale Tratatului, pe care

Încă un semn al timpului : trupele sovietice se retrag din Cehoslovacia

Moscova le relevă fervent, subliniind că, în pofida prognozelor pesimiste, potențialul alianței, sub acest aspect nu este nici pe departe epuizat. Într-un comentariu legat de această tematică, revista „Novoe Vremea" insista asupra faptului că principalul factor de legătură în cadrul Tratatului va trebui să-l reprezinte interesul comun de asigurare, prin intermediul său, „mai ales a colaborării politice la nivel regional est-european". „U.R.S.S. — nota publicația menționată — poate și singură să se ocupe de interesele sale, dar împreună este mai ușor să se lichideze urmările scindării Europei, să se adere la integrarea europeană, să se elimine dificultățile destul de mari pe această cale".

Consfătuirea de la Moscova, din iunie a.c., a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, prima după schimbările ce au avut loc în țările est-europene, a fost apreciată ca un moment de răscruce în orientarea activității alianței, accentul fiind pus pe transformarea sa în organizație politică. Se vorbește, de aceea, frecvent de intrarea Tratatului într-o perioadă de „tranziție", în cursul căreia ar urma să îndeplinească — după cum se exprima comandantul șef al Forțelor Armate Unite ale alianței, Piotr Iușev — sarcini noi legate de dezarmare și crearea sistemului general-european de securitate.

Dar dacă se are în vedere pierderea conținutului militar, caracteristică fundamentală a unei asemenea alianțe ar mai fi, oare, necesar să subziste doar ca organism politic colectiv, cînd pentru obiective precum cele menționate există, de multă vreme, numeroase alte mecanisme de consultare multilaterală instituționalizate pe continent ?

„La capătul unei interminabile și epuizante confruntări între blocuri, occidentul — releva, într-un pertinent comentariu, directorul și redactorul șef al prestigioasei reviste iugoslave „Medjunarodna Politika", dr. Ranko Petković — își datorează superioritatea nu arsenalelor nucleare, ci avantajelor economiei de piață și pluralismului democratic". De fapt relevă autorul citat, aceasta reprezintă expresia unei cotituri decisive intervenite în cea de-a doua jumătate a secolului XX : locul deținut în rangul puterilor mondiale nu mai depinde, în mod exclusiv, de factorii militari, ci de potențialul dezvoltării economice și tehnologice. Mihail Gorbaciov a înțeles acest lucru, deschizînd, prin noua politică promovată pe plan intern și extern, posibilitatea afirmării unor opțiuni ce păreau imposibile pentru Europa răsăriteană. Este lesne de înțeles dorința de ieșire a statelor ce s-au eliberat de regimurile totalitare comuniste și din „ermetismul" impus de o alianță militară ce nu mai are rațiunea de pînă mai ieri a existenței „dușmanului capitalist".

Pe de altă parte, este tot atît de adevărat că, cel puțin pînă în prezent, conceperea sistemului de securitate în Europa, dezarmarea pe continent au pornit, înt oate scenariile, de la existența celor două alianțe militare, diverși observatori remarcînd, pe bună dreptate, că în însuși procesul C.S.C.E. rolul decisiv l-a avut (fără a fi, evident, subestimat aportul grupului de țări neutre și nealiniate) jocul de interese, cînd convergente, cînd divergente, ale blocului răsăritean și celui occidental. Rămîne de văzut dacă au un temei real temerile de instabilitatea ce ar putea interveni în raporturile deja edificate prin desființarea Tratatului de la Varșovia, de o eventuală amînare, într-un astfel de context, a încheierii acordului pentru reducerea forțelor militare convenționale în Europa și, în consecință, de raportare a conferinței europene la nivel înalt, de dificultățile de regîndire a conceptului de securitate pe continent etc.

În perioada 15—17 iulie, în apropiere de Praga (la Celakovice) s-a desfășurat prima reuniune consultativă consacrată „viitorului" Tratatului de la Varșovia, la care au participat reprezentanți împuterniciți ai statelor membre ale organizației. Cu acest prilej, au fost examinate patru categorii de probleme : necesitatea existenței Tratatului în noile condiții din Europa și din lume, rolul organului său suprem — Comitetul Politic Consultativ —, rolul Tratatului în domeniul dezarmării și în edificarea unui nou sistem de securitate, precum și modalitățile și etapele de transformare a alianței și viitorul structurii ei militare. Purtătorul de cuvînt al ministerului afacerilor externe al Cehoslovaciei, Lubos Dobrovsky, a arătat, la încheierea reuniunii, că toate țările membre ale Tratatului de la Varșovia s-au declarat de acord ca pactul „să se transforme în concordanță cu procesul de la Helsinki". Se urmărește a se preîntîmpina ca unele țări membre să se retragă din alianță în cadrul procesului de transformare și să se creeze condițiile pentru „dispariția lui firească". În noiembrie, la Budapesta va avea loc o sesiune a Comitetului Politic Consultativ, care va lua în dezbatere textul definitiv al proiectului comun vizînd transformarea Tratatului de la Varșovia. „Tranziția" spre dispariție, mai ales cînd se dorește ca aceasta să fie „firească", nu va fi, fără îndoială, lipsită de convulsii.

Vasile Crișu

Ieșirea din orbita economică ?

Nu vom mai schimba un cîine de 40 000 pe două pisici de 20 000. Dar cum vom colabora ? Dependența economică de Uniunea Sovietică a foștilor sateliți este mai mare decît cea a fostului „centru" față de aceștia !

Așadar, din anul viitor, nu va mai fi schimbat un cîine de 40 000 pe două pisici de 20 000 (unitățile monetare nu contează, căci tot nu au nici o importanță !). Cu această formulă putea fi caracterizat, în esență, sistemul de schimburi, impus cu decenii în urmă, de Uniunea Sovietică în legăturile sale economice externe cu țările satelite precum și în cadrul multilateral al C.A.E.R., iar prima schimbare de substanță pentru viitorul acestor relații este tocmai abandonarea sistemului respectiv, prin introducerea, începînd de la 1 ianuarie, a decontărilor în valute liber convertibile (și nu în fictiva rublă transferabilă !). Care vor fi implicațiile, sau, altfel spus, care ar putea fi viitorul relațiilor economice dintre Uniunea Sovietică și foștii sateliți ? Și, prin incidență, dintre înșiși aceștia din urmă?

Desigur, specialiștii au deja pregătite sau pregătesc evaluări, poate chiar cuantificări, asupra consecințelor, dar nu poate fi vorba decît de cele cu orizont apropiat, pentru că implicațiile pe termen lung sînt de altă natură, probabil de sens contrar și, în mod cert, greu măsurabile.

În orice caz, în deslușirea viitorului relațiilor economice dintre Uniunea Sovietică și

Rupturi s-au produs în vechiul sistem comunist de relații din Europa răsăriteană. Care sînt implicațiile ? Care vor fi raporturile dintre Uniunea Sovietică și foștii sateliți ? O viziune de la Moscova. Trei puncte de vedere de la București asupra domeniilor politic, militar, economic.

țările satelite — problemă de stringent interes și pentru România — chiar și numai o sumară introspecție în trecut este folositoare. În dobîndirea și consolidarea sferelor sale de influență, Uniunea Sovietică deține, fără îndoială, un loc singular printre marile puteri imperiale ale perioadelor mai îndepărtate sau mai apropiate : ea n-a știut sau n-a putut să tragă vreun folos economic din zonele în care și-a extins influența politică și militară. Dimpotrivă, expansiunea sovietică în anumite regiuni și țări a fost un grav eșec economic, o povară financiară directă și indirectă, cu implicații dureroase asupra dezvoltării proprii și nivelului de trai al omului sovietic : Coreea de Nord, Cuba, Etiopia, Angola, Vietnam etc.

Care a fost, din acest punct de vedere, situația cu țările est-europene ? Odată cu orînduirea politică și socială, Uniunea Sovietică și-a impus acestor țări și sistemul economic centralizat și de comandă. Rezultatele acestuia sînt binecunoscute : ele au fost mediocre și s-au transformat într-un evident eșec pe măsură ce, în condițiile progreselor tehnologice bulversante, a apărut tot mai clar că sistemul economic respectiv este incapabil să se adapteze și să dovedească flexibilitatea și deschiderea necesare înnoirii.

Nu este de prisos a semnala că impunerea de către U.R.S.S. a acestui sistem economic în Estul Europei a avut loc în cazul unor țări cu o economie în general mai dezvoltată decît cea sovietică, ceea ce le-a tras în jos, pe termen lung, cel puțin din punct de vedere relativ. Ce a putut obține, în asemenea condiții, Uniunea Sovietică din relațiile economice cu țările respective ? Într-o primă fază, bilanțul economic a fost pozitiv pentru Uniunea Sovietică, datorită reparațiilor de război primite și presiunilor politice exercitate în vederea accesului avantajos la unele din prețioasele resurse naturale existente în țările satelite. Din momentul în care relațiile reciproce au trebuit să fie așezate pe anumite baze, situația însă s-a schimbat. Ceea ce subdezvoltata economie sovietică a putut oferi conceptual și practic, ca organizare a acestor relații, a fost o structură radială, în care sateliții erau făcuți dependenți de „centru" livrîndu-se către ei, în mod preponderent, ceea ce nu aveau dar și singurul lucru de care dispunea „centrul" — adică materii prime — și preluîndu-se de la ei ceea ce aceștia erau în stare să facă. Și, în condițiile slabelor performanțe permise de sistemul lor economic, era vorba cu prioritate de produse prelucrate (din materiile prime respective) la un nivel care le făcea de fapt inaccesibile, prin calitate și competitivitate, pe alte piețe mai exigente. Încă din anii '60, a devenit evident că bilanțul economic absolut era lamentabil pentru toți participanții la structura radială. Dar, din punct de vedere relativ, sateliții parcă stăteau mai bine : obțineau materii prime mai ieftin decît de pe piața mondială, livrînd în schimb produse prelucrate care nu puteau fi desfăcute pe piața mondială. „Centrul" pierdea dublu : se aproviziona cu produse slabe calitativ, nevalorificabile pe piața mondială, dînd materii prime ce ar fi putut fi valorificate și pe piața mondială. Desigur, nu toate schimburile erau de genul „materii prime — produse prelucrate", dar nici cele de genul „produse prelucrate — produse prelucrate" nu ofereau prea multe motive de satisfacție reciprocă, datorită în special calității lor. Cît despre schimburile cu produse din domeniile de vîrf, acestea nu au deținut și nu dețin decît ponderi marginale, ca reflex al nivelului tehnologic și performanțelor scăzute ale sistemului economic centralizat și de comandă.

Ca urmare, sistemul economic însuși a început să fie, tot mai frecvent pus în discuție, mai întîi în țările satelite, în timp ce, din motive îndeosebi ideologice și politice, „centrul" rezista contestării. Consecințele negative s-au acumulat însă și inevitabilul plutea în aer. Semnalul de început al sfîrșitului a fost dat în „centrul" însuși, cînd Gorbaciov a chemat la restructurarea radicală a sistemului economic, dîndu-și seama că tocmai lipsa de performanțe a acestuia amenință poziția de mare putere a Uniunii Sovietice, prin pierderea marcată de viteză în acerba competiție tehnologică contemporană.

Restructurarea nu poate ocoli relațiile economice externe, cu atît mai mult cu cît schimburile bilaterale și multilaterale (din cadrul C.A.E.R.) sînt demodate din punctul de vedere atît al structurilor cît și al formelor. Procesul de restructurare nu poate fi decît lung și dificil. Condiția de demaraj a procesului este, fără îndoială, așezarea pe adevăr a acestor schimburi, prin abandonarea unor fictiuni și folosirea, în decontări, a unor prețuri și mijloace de plată reale (valutele liber convertibile). Altfel, nici măcar nu s-ar putea ști care activități comerciale externe sînt, sau nu, rentabile și competitive.

Trecutul ne spune cel puțin cîte ceva și despre implicațiile viitoare. Reformarea sistemului economic, pentru intrarea sa în stare de normalitate, prin introducerea mecanismelor de piață atît pe plan intern cît și pe plan extern, nu va putea să nu-și arate roadele pozitive. Aceasta, însă, pe termen lung. Doar în perspectivă se poate conta pe modernizarea structurilor și formelor de schimburi, în fond în urma transformărilor economice interne. Și orizontul modernizării și eficienței va fi cu atît mai apropiat cu cît reforma va fi mai rapidă. Pe termen scurt, însă, vor interveni inevitabile dureri.

Este greu de presupus că fiecare dintre țările est-europene, inclusiv Uniunea Sovietică, s-ar putea dispensa — chiar dacă ar vrea — de pielele celorlalte. Motivele sînt multiple : apropierea geografică : „tradițiile de schimburi", legate mai ales de existența anumitor structuri economico-industriale interne care nu se pot curînd modifica și care implică menținerea vechilor curente comerciale de aprovizionare și desfacere; imposibilitatea de a găsi rapid debușee în alte părți ale lumii pentru produse care nu se vor situa, încă mult timp, la niveluri de vîrf pe plan mondial. Dimpotrivă, din cauza insuficienței resurselor valutare, schimburile de tip „barter" (în contrapartidă) vor continua să fie practicate între aceste țări, chiar dacă evaluarea produselor comercializate se va face la prețurile mondiale, iar decontarea lor în valute liber convertibile.

Evident, însă, schimburile reciproce vor scădea : fiecare dintre parteneri va căuta să renunțe la importurile de cea mai slabă calitate, provenind de la ceilalți ; tendința de deplasare spre Vest a comerțului exterior se va manifesta, îndeosebi în ce privește accesul la produse calitativ superioare și la tehnologii moderne, ceea ce va impune și un efort sever de reorientare a livrărilor externe spre sursele de aprovizionare.

În cadrul acestor reorientări, Uniunea Sovietică pare, într-o primă fază, mai bine situată. În ciuda poziției sale de clasică țară în curs de dezvoltare din punctul de vedere al comerțului exterior, Uniunea Sovietică, în ale cărei livrări externe predomină în proporție de peste patru cincimi materiile prime, deține la export o pondere mai mare de produse nemijlocit și rapid valorificabile în valute liber convertibile, decît foștii sateliți. Oricum, dependența Uniunii Sovietice de schimburile cu foștii sateliți este mult mai mică decît cea a acestora față de fostul „centru". E o problemă de dimensiune.

Durerile cele mai mari le vor resimți țările satelite, îndeosebi unele din ele masiv dependente pînă acum de livrările de materii prime sovietice și, poate, mai ales de absorbția aproape fără probleme de către piața sovietică a produselor lor puțin competitive calitativ și tehnologic (ceea ce înseamnă pentru ele producție și ocupare a forței de muncă pe plan intern). Încetarea sau numai reducerea drastică a acestei absorbții poate avea, pentru țările respective, consecințe chiar mai grave decît diminuarea livrărilor de materii prime sovietice, iar asocierea celor două schimbări în fostele fluxuri comerciale se poate dovedi ruinătoare pentru aceste țări (cu excepția R.D.G. care intră sub umbrela vest-germană).

Un prim exemplu în mic, și nu la scara ce ar putea fi atinsă, a fost oferit de recenta reducere a livrărilor de petrol sovietic, care, deși nu de mare anvergură, a antrenat consecințe considerabile asupra economiei unora dintre țările foste satelite. Acestea din urmă nu prea pot emite pretenții. Orientarea lor spre Vest este vădită și Uniunea Sovietică nu ar putea-o lăsa să se deruleze cu petrol și orice alte materii prime sovietice obținute mai lesnicios decît de pe piața mondială (fie direct, adică mai ieftin, fie indirect, respectiv în contrapartidă cu produse incert valorificabile în valute liber convertibile). În plus, opțiunea pentru o economie de piață este răspicat declarată și, în acest caz, trebuie să se accepte și coercițiile mecanismelor de piață, cu alte cuvinte prețurile reale și fluctuațiile acestora, ca și ale cursurilor de schimb valutar pe plan internațional.

La implicațiile reducerii livrărilor de petrol sovietic este de luat aminte. Poate nici Uniunea Sovietică nu are interes să-și îndepărteze foștii sateliți, dar nici aceștia nu au interes să se îndepărteze de Uniunea Sovietică, cu care pot colabora acum pe o bază nouă. Mai ales că sentința lui Napoleon își menține valabilitatea : „fiecare țară trebuie să facă politica geografiei sale".

Ilie Șerbănescu

Un război al nervilor în Golf

Un militar american de pază lîngă un complex industrial din deșertul Arabiei Saudite

În Golf se realizează cea mai mare desfășurare militară internațională de la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, la care participă 12 state. Flota de război, deplasată sau în curs de deplasare spre Golf, include circa 75—80 de nave, printre care portavioane, fregate, dragoare de mine, nave de aprovizionare. La acestea se adaugă navele irakiene. Potrivit informațiilor de pînă acum, în Golf se află 1 200 de avioane, între care și aparate americane ce nu pot fi detectate de radar. Irakul este cea mai mare putere militară din regiune, avînd o armată de aproximativ un milion de oameni, dintre care 170 000 în Kuweitul ocupat. Crește rapid numărul celor aflați sub arme în țările arabe vecine. Grupuri de luptători din rezistența kuweitiană atacă pozițiile întărite irakiene din emirat și deschid focul asupra patrulelor irakiene, provocîndu-le pierderi. Televiziunea kuweitiană, care transmite din Riad, a informat că grupe de kuweitieni revin ca voluntari în țară și se alătură rezistenței ; în ultimele zile, această mișcare a căpătat un pronunțat caracter de masă.

Consiliul de Securitate a adoptat o nouă rezoluție prin care autorizează, dacă este necesar, folosirea forței în asigurarea respectării embargoului stabilit împotriva Irakului.

OSTATICII. Ca urmare a „șantajului" în problema ostaticilor și a presiunii militare sporite pentru a determina Bagdadul să cedeze, Europa și-a înăsprit poziția, apropiind-o de cea a Statelor Unite.

Irakul a apreciat că, prin adoptarea unei rezoluții sugerate de S.U.A., Consiliul de Securitate se dovedește a nu fi altceva decît un instrument în mîna diplomației americane. Atacînd în toate direcțiile, Bagdadul a acuzat și Uniunea Sovietică, arătînd că Moscova caută pretexte pentru a-și justifica votul în favoarea rezoluției respective.

Cu toate acestea, la 21 august, ministrul afacerilor externe sovietic, Eduard Șevardnadze, s-a distanțat sensibil de poziția țărilor occidentale, cu prilejul convorbirilor purtate la Moscova cu premierul irakian, S. Hammadi. Șeful diplomației sovietice a declarat că „ultimele propuneri" ale președintelui irakian cuprind „elemente care merită atenție". Propunerile la care făcea referire Șevardnadze includeau eliberarea ostaticilor occidentali în schimbul retragerii americanilor din Golf și ridicării embargoului economic. Ministrul sovietic a pledat, totuși, în favoarea cauzei occidentalilor, cerînd interlocutorului său ca străinii reținuți în Irak și Kuweit să poată beneficia de același tratament ca și cetățenii sovietici, care au fost autorizați să părăsească cele două țări, dacă o doresc.

Convorbirea Șevardnadze-Hammadi avea loc în momentul în care, la Bagdad, Parlamentul irakian anunța că îi va trata pe francezi la fel ca pe americani și britanici în cazul în care guvernul francez participă alături de Statele Unite la aplicarea embargoului.

Între timp, situația cetățenilor americani și britanici nu a suferit nici o modificare pozitivă. Propunerile demagogice ale lui Saddam Hussein nu sînt credibile, cu atît mai mult cu cît ele încearcă să deplaseze atenția de la datele problemei. Sancțiunile economice nu au fost stabilite în legătură cu reținerea de ostatici, ci în urma invadării și ocupării unui stat suveran.

Continuîndu-și seria de „bluff"-uri, Saddam a profitat de vizita președintelui austriac Kurt Waldheim la Bagdad pentru a elibera 110 cetățeni austrieci reținuți în Irak și nu s-a sfiit să califice acest gest drept „un mesaj de pace adresat de Irak" comunității internaționale. El a mai arătat că „străinii din Irak vor fi eroi ai păcii", înțelegînd prin aceasta că persoanele străine care se află amplasate în apropierea obiectivelor strategice irakiene ar descuraja folosirea forței împotriva Irakului.

Într-adevăr, dacă forțele occidentale vor începe un război împotriva lui Saddam Hussein, ele vor trebui să atace obiective din interiorul Irakului, riscînd să ucidă ostaticii străini. Observatorii occidentali sînt de părere că, prin utilizarea potențialului lor aerian modern pentru a ataca ținte din Irak, S.U.A. și aliatele lor ar putea scoate din funcțiune forțele aeriene irakiene, izolîndu-i pe cei 170 000 de militari irakieni care ocupă Kuweitul. Forțele terestre occidentale ar avea atunci o șansă de a elibera acest mic stat din deșert, fără a mai trebui să maseze trupe terestre importante în zona de deșert a Arabiei Saudite.

Irakul ar putea plasa ostatici occidentali la aproape toate obiectivele potențiale — baze aeriene, depozite de armament, fabrici de arme chimice, instalații nucleare sau chiar obiective civile, cum ar fi poduri sau instalații de purificare a apei. Heino Kopletz, expert în probleme privind Orientul Mijlociu de la Serviciul de Informații pentru Controlul Riscurilor din Londra, a declarat că nici cea mai bine organizată activitate de culegere de informații nu i-ar salva pe ostatici, pentru că irakienilor le-ar fi foarte ușor să-i mute dintr-un loc în altul.

Pentru a oferi una din multele imagini propagandistice de conducător pașnic și generos, președintele irakian s-a lăsat filmat de televiziune întreținîndu-se cu un grup de ostatici occidentali, între care mai mulți copii. Cu un gest părintesc, Saddam îl mîngîia pe cap pe unul dintre copii. Dar la cîteva ore după transmisie, Consiliul Comandamentului

Rezoluția Consiliului de Securitate și dreptul internațional

Într-un comentariu publicat în „New York Times", Thomas Friedman notează că „Statele Unite n-au trimis trupe în deșerturile arabe pentru a apăra principiile democratice. Monarhia saudită este un regim feudal care nu permite femeilor nici măcar să conducă automobilul. Politica americană nu are drept scop apărarea feudalismului în lume. Este o politică ce se referă la bani, la protejarea unui guvern loial S.U.A. și pedepsirea celor care au intenția să mărească prețul petrolului", preț ce atinsese deja la sfîrșitul săptămînii trecute 31,93 dolari pe piața din New York.

Hotărîrea S.U.A. și Marii Britanii de a deplasa forțe navale capabile să asigure aplicarea sancțiunilor împotriva Irakului ar fi angajat ambele țări într-o eventuală acțiune militară fără aprobarea expresă a Consiliului de Securitate al O.N.U. Deciziile Londrei și Washingtonului se bazau

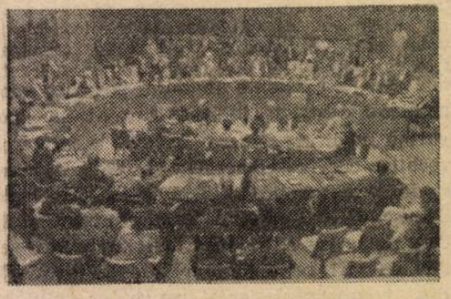

Consiliul de Securitate al O.N.U. a adoptat folosirea forței militare, în caz de nevoie, pentru întărirea embargoului împotriva Irakului

pe faimosul articol 51 „atotcuprinzător" al Cartei O.N.U. Astfel, dacă un membru al organizației este supus unui atac armat, articolul respectiv permite apărarea individuală sau colectivă „pînă în momentul cînd Consiliul de Securitate va lua toate măsurile necesare menținerii păcii și securității internaționale". Cele două guverne au evitat cu grijă termenul de „blocadă", care potrivit dreptului internațional este asociat cu starea de război, ceea ce însemna, fără îndoială, pătrunderea în ape foarte periculoase.

Adevăratul motiv pentru care S.U.A. și Marea Britanie ar fi încercat inițierea unei blocade ar fi acela că ele nu credeau că ceilalți membri ai Consiliului de Securitate ar conveni asupra unor forme mai drastice de sancțiuni decît cele economice promulgate pînă nu demult.

Adoptînd însă o nouă rezoluție, care autorizează folosirea forței pentru aplicarea embargoului împotriva Irakului, Consiliul de Securitate cere statelor membre ce cooperează cu guvernul Kuweitului și au forțe navale dislocate în Golf să adopte măsuri sub autoritatea sa, pentru a opri și controla încărcătura tuturor navelor comerciale ce vin sau ies din Golf. În aceste condiții, rămîne de văzut dacă articolul 51 ar mai putea fi invocat în inițierea de acțiuni „individuale", avînd în vedere faptul că el justifică autoapărarea pînă în momentul acțiunii Consiliului de Securitate.

O eventuală intervenție în forță, alta decît pentru controlul navelor, ar mai avea acoperire din punctul de vedere al dreptului internațional ? Este ea inclusă subtextual în rezoluția Consiliului de Securitate ? Este, însă, posibil să se răspundă doar în baza dreptului internațional la gravele și multiplele încălcări ale acestuia?

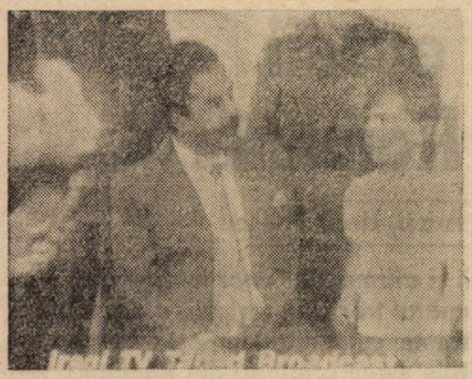

Propagandă TV irakiană : Saddam Hussein are gesturi părintești față de un copil ostatic, în prezența unui soldat irakian

Revoluției „al Irakului anunța că toți cetățenii irakieni care oferă adăpost străinilor vor fi acuzați de spionaj, fiind pasibili de pedeapsa capitală.

RISCUL MESERIEI DE DIPLOMAT. O altă încălcare gravă a normelor de drept internațional de către Irak o constituie și ultimatumul adresat tuturor statelor de a-și închide ambasadele din Kuweit până la 24 august, după această dată diplomații urmînd să fie tratați ca simpli cetățeni străini. Statele Unite și țările membre ale Comunității Economice Europene, ca și majoritatea statelor lumii, între care și România, au respins acest ultimatum, întrucît, în cazul în care s-ar conforma, ar însemna să accepte de facto anexarea Kuweitului și dispariția sa ca stat.

Mai multe ambasade (Japonia, Norvegia, Suedia, Germania federală, România și Ungaria) au fost încercuite de trupe irakiene. A fost anunțat un ultimatum de evacuare. Dar, după expirarea acestuia, situația s-a menținut la fel de confuză.

Iată că și diplomații riscă să fie supuși arbitrariului și — cine știe — să intre în categoria ostaticilor.

Pe de altă parte, potrivit unor surse saudite, Irakul — care ar fi desfășurat lansatoare de rachete „Scud" în Kuweit — continuă să aibă atitudini contradictorii. Dacă ministrul afacerilor externe irakian, Tarik Aziz, a afirmat la Amman că este limpede că Administrația americană vrea războiul, el a adăugat imediat că țara sa este dispusă să poarte un dialog cu Statele Unite, dacă și ele doresc acest lucru. În caz contrar, „va fi un război ucigător. Statele Unite vor pierde și vor fi umilite. Dacă Statele Unite cred că războiul împotriva Irakului va fi o plimbare ca în Panama sau în Grenada, ele se înșală", a amenințat el.

UN RĂZBOI AL NERVILOR. Ministrul american al apărării, Richard Cheney, și-a exprimat speranța în rezolvarea pașnică a crizei din Golf, dar l-a avertizat pe președintele irakian în privința hotărîrii Statelor Unite. El a anunțat, de altfel, că în Emiratele Arabe Unite forțele americane sînt deja în stare operațională.

Ministrul american al apărării, Richard Cheney, purtînd convorbiri cu omologul său saudit, prințul Sultan ibn-Abdulaziz

La Dubai s-a aflat că 525 soldați americani și 16 avioane de transport de trupe „Hercule C-130" se găsesc deja la Abu Dhabi. De asemenea, două nave de debarcare americane au părăsit portul Saseba, din Japonia, îndreptîndu-se spre Golf.

Autoritățile egiptene desfășoară în Arabia Saudită o divizie blindată și sisteme de apărare antiaeriană. Prin trimiterea acestei divizii, totalul trupelor egiptene aflate în Arabia Saudită s-ar ridica la 15 000 militari. În afară de egipteni, au mai trimis trupe — în conformitate cu hotărîrea luată la ultima reuniune a Ligii Arabe — Marocul și Siria.

Un semn destul de neașteptat ca ton și nuanțe a venit de la Teheran, unde președintele Rafsanjani a declarat că nu are obiecții față de faptul că forțe străine încearcă să determine Irakul să se retragă din Kuweit, atît timp cît ele vor părăsi zona după încheierea misiunii. Referindu-se la prezența americană în zona Golfului, șeful statului iranian a relevat că „există posibilitatea ca acestea să pună capăt agresiunii, lucru care nu ne deranjează". Este primul semnal clar că guvernul de la Teheran nu are de gînd să se amestece în conflict, preferînd un rol de observator pasiv.

Acumularea de trupe, armament și tehnică militară în regiune, a adus criza din Golf, pentru moment, la un punct mort. Conflictul a intrat într-o fază de război al nervilor. Declarațiile de o parte și de alta seamănă cu niște recipise de neprimire reciprocă a mesajelor. Ceea ce nu înseamnă că pericolul s-ar fi îndepărtat. Dimpotrivă, dintr-o clipă

Se mută „polul geopolitic"?

Preocupați de problemele noastre est-europene și obsedați de cele interne, am uitat aproape că omenirea se întinde dincolo de granițele bătrînului continent. Criza din Golf, marcată de ceea ce unii au numit „Anschluss"-ul Kuweitului de către Irak, a constituit un asemenea eveniment în stare să ne scoată din preocupările noastre eurocentriste.

La exact 200 de ani de la Revoluția franceză, Europa a fost din nou obiect și subiect al unui seism social-politic de proporții. De astă dată schimbările reprezintă începutul sfîrșitului utopiei comuniste, sau cel puțin așa se crede. Patul procustian în care omenirea urma să fie așezată pentru a fi silită să trăiască raiul unei fericiri antecalculate s-a dovedit a fi prea strîmt sau prea scurt. Dar pînă cînd experimentul să-și dovedească vădit caducitatea au trecut cîteva decenii (de fapt cam întreg secolul al XX-lea), soldîndu-se cu milioane de victime, unele în sensul clinic al termenului, altele în sens social.

De ce Europa ? Schimbările s-au produs în Europa pentru că aici se crease sistemul sau lagărul (cuvînt cu polisemie, vai ! atît de des confirmată) comunist. De fapt, comunismul s-a extins brusc de la o țară la un „sistem" după reașezarea zonelor de influență din perioada postbelică. Așa că evenimentele din 1989 au creat pentru unii impresia că „lumea și-a ieșit din țîțini" (vorba lui Shakespeare). Dar a fost oare acesta un fenomen aleatoriu, rod al hazardului istoriei, ori schimbarea poate fi circumscrisă unui scenariu la scară planetară ?

Fapt este că precipitarea evenimentelor europene a avut ca finalitate încetarea „războiului rece", raporturile internaționale pierzîndu-și caracterul exclusiv bipolar. Cei doi „big brothers" și-au dat mîna peste un continent în reașezare și, la bordul unei nave ancorate în apele agitate ale mării din apropiere de Malta, au pus — după cîte se pare — bazele unei noi ordini europene. Problema germană ce părea insurmontabilă a devenit brusc rezolvabilă, țările satelite ale Moscovei au ieșit de sub cîngile „sindromului Praga '68" și au știut să-și valorifice în manieră proprie o aspirație care, de altfel, fierbea la foc mic de multă vreme.

După ce premisele unei înțelegeri europene au fost create, mulți se întrebau : Și acum ? Vine la rînd altă regiune a lumii care să cadă răpită de seducția democrației occidentale, în condițiile în care tentațiile totalitarismului de tip comunist au atins cota cea mai scăzută ? Sau, mai pe șleau spus, dacă Europa va fi „finlandizată" (nu se știe în avantajul cui) cum vor fi desenate celelalte sfere de influență în lume ?

Recentul turneu asiatic al secretarului de stat al S.U.A., James Baker, a oferit, se pare, un prim răspuns, întrucît atît prin includerea etapei inedite Ulan Bator pe traseul escalelor ministrului american, cît și prin interesul vădit față de Asia, s-a conturat o primă mare zonă a percepției prioritare a politicii americane. Apoi acțiunea președintelui irakian Saddam Hussein de anexare a Kuweitului a lăsat să se vadă alte elemente ale noii structuri politice mondiale.

Nu motivațiile gestului irakian ne interesează aici — care de altfel nu au nimic neobișnuit, fiind vorba de pretenții teritoriale, rațiuni economice, strategii regionale etc. — cît reacțiile pe care acțiunea aceasta le-a provocat. Devine astfel semnificativ înaltul grad al apropierii în consultările sovieto-americane din momentele imediat următoare acțiunii irakiene de la începutul lunii august (a se vedea convorbirile Baker—Șevardnadze și poziția comună adoptată cu acest prilej). Faptul că aceste superputeri au votat o rezoluție a O.N.U. în problema respectivă este, de asemenea, un lucru relativ nou, întrucît pînă nu demult era aproape o regulă ca atunci cînd o rezoluție în probleme grave era votată de una dintre aceste țări, cealaltă se abținea sau își opunea vetoul său. În cazul votului de acum opțiunea a fost facilitată, desigur, și de caracterul agresiv îndubitabil al acțiunii irakiene, de pericolul unui asemenea precedent, cît și de destinderea vizibilă din relațiile sovieto-americane.

Nu e mai puțin adevărat că mulți au receptat opțiunea Moscovei și din unele rațiuni economice, deși unele comentarii atribuie în cele din urmă Uniunii Sovietice rolul de mediator credibil și posibil de acceptat în acest conflict.

Poate că Saddam Hussein — care și-a calculat și invazia în Iran, după momentul preluării puterii de către Khomeiny — a apreciat și de astă dată că cele două superputeri, singurele capabile să descurajeze un gest ca al său — erau preocupate într-o măsură prea mare de problemele europene.

Pentru că — iată un lucru neașteptat ! — destinderea în raportul dintre superputeri poate reprezenta un stimulent pentru acțiuni asemănătoare pe plan regional (cazul Africii de sud-vest, bunăoară, sau într-o măsură al Cambodgiei), sau, dimpotrivă, poate să îndemne la noi acțiuni destabilizatoare în alte părți ale lumii.

Ștefan Nicolae

într-alta ne putem aștepta la o explozie. Depinde de cine va apăsa primul pe trăgaci.

SÎRȘITUL UNEI EPOCI. Criza din Golf marchează totodată sfîrșitul unei epoci. În prezent, Washingtonul și Moscova își distrug armele chimice, trimit la casare o parte din rachete și reduc numărul blindatelor. Superputerile sînt astăzi de acord, într-o gravă problemă internațională, pentru prima dată după epoca „războiului rece", dar nu mai sînt capabile să rezolve singure conflictele și să impună soluția nu mai pot juca rolul de „jandarmi internaționali". Ele au nevoie de sprijinul „celor 12" din Europa occidentală și de cel al Japoniei. Aceiași occidentali care l-au încurajat, mai discret sau mai direct ani de-a rîndul pe fostul adversar al Iranului khomeinist și care au contribuit — alături de U.R.S.S. și China — la înarmarea sa „pînă în dinți", sînt chemați astăzi să-l înfrunte pe războinicul dictator de la Bagdad.

Lecția ultimelor evenimente depășește cadrul Golfului. Irakul acoperă două regiuni diferite : Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu. Întărit, prin cucerirea Kuweitului, cu imensele resurse petroliere și financiare ale acestuia, Saddam Hussein pozează ostentativ în lider al lumii arabe, în eliberator posibil al Ierusalimului, în urmaș simbolic al lui Nabucodonosor. Deși e greu de crezut că ați lideri arabi, cum ar fi colonelul Kadhafi sau chiar Yasser Arafat, i-ar ceda prioritatea ambițiosului președinte irakian.

Superputerile se văd „depășite" în fața unor „demoni" regionali care dispun de forțe convenționale superioare celor deținute de Franța și Anglia la un loc, de rachete cu rază lungă de acțiune și de arme chimice sofisticate. „S-ar putea — notează revista franceză «L'Expreess» — ca această nouă situație să provoace, în diferite regiuni, un echilibru al terorii comparabil cu cel care a făcut imposibil războiul între cei mari".

Dan Radu Stănescu

Emiratele Arabe Unite

Forțele americane sînt în stare operațională nu numai în Arabia Saudită, ci și în Emiratele Arabe Unite. S-au temut acestea că vor avea soarta Kuweitului ? Iată cîteva date succinte despre această federație din Golf :

Populația (estimare 1989) 1 455 000 locuitori. Densitatea populației 45 pe milă pătrată. Grupuri etnice : arab, iranian, pakistanez, indian. **Limbi vorbite :** arabă (oficială), farsi, engleză, hindi, urdu. **Religii :** musulmană (94 la sută) creștină și hindusă.

Date geografice : suprafața 83 657 kmp. Așezare : Pe malul de sud al Golfului. Vecini : Qatar la nord, Arabia Saudită la vest și sud, Omanul la est.

Capitala : Abu Dhabi — 537 000 locuitori.

Sistemul de guvernare : Formă de stat : federație de emirate. Șeful statului : președintele Zaid Abu Sultan Am-Nahaian, născut în 1923, în funcție de la 2 decembrie 1971 (emirul de Abu Dhabi). Șeful guvernului : Rashid Abu Said Al-Maktum, în funcție de la 25 iunie 1979.

Împărțire administrativă : 7 emirate autonome : Abu Dhabi, Ajman, Dubai, Fujeira, Ras-al-Khaimah, Sharjan și Umm al-Qiwain.

5,7 la sută din produsul național brut (1985) este alocat apărării.

Culturi principale : legume, curmale, lămîi. **Resurse naturale :** petrol. Rezervele de petrol brut (1987) — 33 miliarde barili. Pămînt arabil : 1 la sută.

Printre evreii plecați din România (2)

De la trimisul nostru în Israel, Liana Enescu

Pe baza propriilor observații și afirmațiilor unor interlocutori, întîlniți în Israel, am încercat în numărul trecut al revistei, o descriere a locului, rolului, a preocupărilor acestei comunități importante a populației israeliene pe care o constituie evreii originari din România. Revenim, în acest număr, cu cîteva „exemplificări" — destinele unor oameni care, potrivit propriilor mărturisiri, și-au croit un drum în viață, și-au făurit cariere importante, dar nu au uitat, nicicînd, meleagurile natale românești.

Cînd am ajuns la cabinetul domnului profesor doctor BENEDICT HEINRICH — situat pe o aglomerată stradă comercială din centrul Tel Avivului — domnul Shimon Peres tocmai pleca. Despărțirea, evident amicală, dintre gazdă și oaspete părea să confirme relatările din presa israeliană potrivit cărora, printre pacienții și chiar prietenii celebrului stomatolog, se numără o serie de personalități politice din această țară.

„Dai cu pietre doar în pomul cu fructe"

În biroul vast, cu pereții încărcați de diplome, dar și cu portretele celor cinci nepoți, am continuat o discuție, începută cu o zi înainte, despre proiectele vizînd România. Sînt proiecte care au stîrnit reacții diverse în rîndul specialiștilor români, de la entuziasm și expresă dorință de colaborare pînă la contestare. Rămîne ca viața să dovedească de partea cui este dreptatea, firește în măsura în care intențiile profesorului Heinrich vor deveni realitate. Bunăvoința domniei-sale nu poate fi pusă la îndoială, ca și credința pe care o exprima, parabolic, prin fraza : „dai cu pietre doar în pomul încărcat cu fructe". De altfel, reamintindu-și drumul parcurs de la plecarea sa, în anul 1951, din Tîrgu Neamț, pînă la renumele de care se bucură în prezent, nu numai în Israel, ci și pe plan internațional, profesorul Benedict Heinrich — președinte al Academiei europene de implantologie, membru marcant a numeroase organisme de specialitate și universități de prestigiu din întreaga lume — considera că, la baza întregii sale activități, a rezultatelor obținute au stat, în primul rînd, perseverența, alături, desigur, de dorința de a-și ajuta semenii.

— Am ales o profesie care să ajute oamenii — declară dr. Heinrich. Pentru mine, stomatologia este una din cele mai frumoase ramuri ale medicinei, care este cea mai frumoasă profesie. Dorința care m-a călăuzit a fost aceea de a alina suferințele celor constrînși, uneori de la vîrste fragede, să poarte proteze dentare. Așa am ajuns la ideea inventării unui corp străin, care să poată fi cît mai bine tolerat de maxilar și n-am avut liniște pînă cînd, în 1963, am brevetat primul implant de șurub, așa-numitul „implant helicoidal Heinrich", compus din pudră de tantal, nu dintr-un aliaj, și care poate fi introdus, printr-un sistem de vacuum, în osul maxilarului. A doua metodă am creat-o în 1973, tot dintr-un singur metal, din titan.

Am efectuat numeroase astfel de operații între anii 1963—1982, pe cînd eram profesor la Hamburg ; de asemenea, predam în Franța, Israel ca și în alte state. În ultimii ani, am fost invitat în U.R.S.S., la Moscova, Tbilisi, în Iugoslavia și în alte țări din Europa răsăriteană, unde a început să bată vîntul libertății, pentru a organiza cursuri postuniversitare și centre de implantologie și protezare.

Din 1970, am vizitat cu regularitate România, țară în care m-am născut și de care am rămas legat, în primul rînd sufletește, precum și prin recunoștința pentru studiile efectuate acolo de fiul meu. Din păcate, în ultimii ani, din motive lesne de înțeles, datorită situației din România, obosisem să mai încerc să fac ceva, să ajut în vreun fel, așa că am întrerupt".

Reluarea legăturilor cu colegii români s-a făcut imediat după revoluție. Încă din februarie, s-au stabilit contacte la București — cu profesorul Firu, cu profesorii Rusu, Timoșca de la Iași, cu rectorul Universității ecologice, Dolphi Drimmer : „Am răspuns cu multă dragoste, ca de obicei, colegilor din România și am pus bazele unei colaborări. La începutul lunii octombrie, se vor deschide cursurile primei Academii române de implantologie, la Iași, pentru toți colegii din România. E doar un început. Vor fi și colegi străini. Toți banii încasați vor rămîne în România pentru a oferi pacienților operații gratuite".

„Bineînțeles, se pune baza pe colegii din România, excepțional pregătiți, cărora le-au lipsit doar instrumentarul, echipamentul modern și materialele corespunzătoare. Sînt foarte optimist și sper că, la următoarea mea vizită — în septembrie — voi putea deja contacta acele organizații sindicale, reprezentante ale muncitorilor, pentru a semna con-

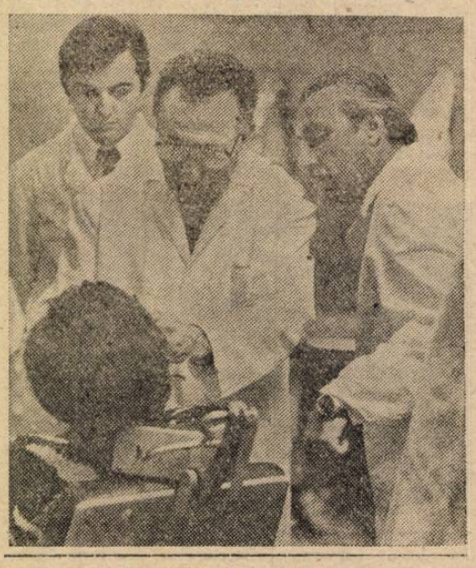

Profesorul Benedict Heinrich cu un grup de colaboratori

tracte necesare și a putea aduce instalațiile și echipamentul, mergînd mai departe pe acest drum deschis. Bineînțeles, dacă va fi de dorit de partea română — a precizat interlocutorul, amintind, în context, atitudinea favorabilă întîlnită la Ministerul Sănătății, de la București. Nu este o afacere, nu e vorba de bani, ci de suflet, fiecare din noi trebuie să dea, să răscumpere, într-un fel, binefacerile oferite de soartă" — afirmă binecunoscutul implantolog.

Viața mea nu a fost o „serbare"

Mă așteptam să văd o persoană sobră, masivă, precisă și fermă în vederi și exprimare. Doamna RIRI MANOR mi-a spulberat, însă, această imagine pe care mi-o conturasem în minte înainte de întîlnirea noastră. În fața mea stătea surizătoare o femeie zveltă, înaltă, încă tînără, cu ochi mari, a căror melancolie era contrazisă de surîsul aproape permanent și vivacitatea frazelor, ce se înlănțuiau cu repeziciune, cu treceri rapide de la o idee la alta. Profesor la Universitatea din Tel Avîv, și renumit neuro-oftalmolog, doctorița Riri Manor, de la importantul spital „Beilinsohn", este originară din România. A locuit pe strada Cazărmilor, apoi Justiției, pe aleile General Ghenea și General Roșca, din fostul cartier bucureștean Arsenal. A venit în Israel, în 1960, la vîrsta de 23 de ani. Tocmai terminase Facultatea de medicină din București, deși înclinațiile sale erau spre poezie, artă, filozofie.

— *Și, totuși, ați făcut medicina* — îmi exprim nedumerirea.

— Da, deoarece, cu o lună înainte de examenul de intrare la filozofie, am găsit în manuale o frază celebră a lui Stalin despre colectivizare, care m-a îngrozit. Deși aveam doar 18 ani, mi-am dat seama că nu voi putea să reproduc asemenea enormități. Așa încît am căutat o altă facultate, științifică, și am ales medicina. Înainte de toate, trebuia să am o profesie. De ce n-ar fi fost aceasta medicina, cu „tradiție" în familia mea. De pildă, fratele tatii a fost doctorul unor mari actori — Elvira Godeanu, George Vraca. Alături de Vraca, am jucat, în copilărie, într-un film, parcă „Viața învinge". La 9 ani, am publicat prima poezie, în „Universul copiilor". Am căutat, recent, la București, colecția revistei și mi-am găsit poezia, la Biblioteca Academiei. Se numea „Serbare în luncă".

— *A fost un titlu predestinat ?*

— Nu. Viața mea nu a fost o „serbare". Un regim totalitar este greu de suportat pentru oricine, dar mai ales în anii de formare. Privind la ruși, de unde, din 1920, nu mai ieșise nimeni, am decis să folosesc prilejul și să plec. Am venit în Israel gravidă în luna a șaptea. Am făcut stagiu în diferite secții, a trebuit să învăț limba. Se căutau medici, dar erau prea mulți interniști pentru o țară atît de mică. Cînd am terminat cei cinci ani de specializare, domeniile căutate erau : anestezia, psihiatria și oftalmologia. Alegînd oftalmologia, pentru prima oară am simțit interes, chiar pasiune pentru profesia de medic, fiindcă am descoperit o subtilă legătură între ochi și logică. În timpul specializării, am avut șansa de a lucra cu un mare neurochirurg, prof. Askenazy. Cu timpul, mi-am consolidat cariera în neuro-oftalmologie, fiind prima din țară în acest domeniu.

— *V-a fost greu ?*

— Ușor nu e nimic cînd ești femeie. Dacă ești bună în domeniul tău, reușești, dar mai greu decît un bărbat. Am, însă, și satisfacțiile oferite de cei doi copii — fiica mea a terminat psihologia, iar băiatul e înscris la chimie, la un program special pentru elemente superdotate.

În 30 de ani, de cînd sînt în Israel, am venit doar de două ori în România ; prima dată mi-am luat și copiii. Am, însă, acasă o bibliotecă vastă cu cărți românești, aduse de mine

Dr. Riri Manor și poetul Marin Sorescu

sau trimise, îi am pe Caragiale, Coșbuc, Eminescu, Arghezi, chiar 12 volume de Cehov în românește. Pentru mine a fost o binefacere cunoașterea culturii române și franceze. N-am putut niciodată să fiu ca un om născut aici ; de cînd am venit, mă simt un hibrid.

— *Știu că ați revenit în România după revoluția din decembrie, anul trecut.*

— Nici în visele mele cele mai negre nu mi-am putut închipui că voi găsi o asemenea situație. Cei doi Ceaușescu au meritat să fie împușcați, chiar și numai pentru starea dezastruoasă din spitale. Am vizitat Spitalul de ochi, mi-am cunoscut colegii români, care lucrează cu aparatură veche de cel puțin două decenii, rupți de literatura de specialitate. Chiar și un procedeu simplu ca tensiunea oculară e luată cu aparate dispărute de mult din spitalele moderne. M-am întîlnit cu ministrul adjunct al sănătății și am vorbit despre un plan de urgență.

În timpul șederii în România, am avut un program extrem de încărcat ; am prezentat referate, am avut numeroase întrevederi, întîlniri cu colegii — doctori și poeți.

Fiindcă doamna dr. Manor este și o delicată scriitoare și o asiduă traducătoare, în ebraică, a poeților Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Marin Sorescu.

„Politica e un joc al trădării ; arta — al adevărului"

Nu este ușor pentru cei care scriu în alte limbi" — mărturisește SHAUL CARMEL, scriitor israelian de limbă română, autor al mai multor volume, care s-au bucurat de apreciere.

Cu pasiune, el reface drumul literar parcurs în anii de cînd se află în Israel, analizează conflictul dintre scriitorii de alte limbi și cei care au trecut la ebraică, se referă la „lovitura" dată, la sfîrșitul anilor '60, de un grup de tineri scriitori „intolerabilului conservatorism ebraic", încercării de a-i situa într-o poziție periferică pe cei care își alcătuiau opera într-o altă limbă decît ebraica. „S-a produs, astfel, o ruptură, scriitorii mai tineri au părăsit asociația dominată de conservatorism și au luat ființă asociații pe diverse limbi — engleză, rusă, română etc., care au forțat organele de resort să le recunoască și au creat o uniune Fiindcă era aberant a avea buletin de «cetățean de categoria întîi» și statut de scriitor de «categoria a 2-a». Literatura în alte limbi n-a mai putut fi negată".

„Există, totuși, o dramă a noastră, a celor ce scriem în alte limbi" — recunoaște Shaul Carmel Noi răspundem, cu opera noastră, unei cereri istorice, de moment. N-avem cititori tineri și trebuie să sperăm în traduceri. n-avem altă cale. Poate e bine ca într-o țară de exod să fim pe cale de dispariție. Deocamdată, însă, avem o intensă activitate literară scoatem o revistă «Izvoare». Asociația scriitorilor în limba română din Israel numără circa 60 de membri — poeți, eseiști, dramaturgi. Nu avem romane, există numai încercări. Acordăm și un premiu. Așadar, în Israel, există 12 asociații ale scriitorilor de diferite limbi, strînse într-o Uniune și nu e lipsit de semnificație că aceasta este condusă, în prezent, de români, atît președintele, cît și vicepreședintele — adică eu — fiind din România.

Știți, în fiecare an, în Israel se sărbătorește «Săptămîna cărții». E unul din puținele evenimente care amintesc că sîntem un «popor al cărții»".

Poetul Shaul Carmel — portret executat pe coperta a IV-a a volumului „Poezii de neuitat"

În volumul domnului Carmel «Poezii de nerostit», pe care a avut amabilitatea să mi-l ofere, cu o mișcătoare dedicație, e inclusă o poezie care a făcut vîlvă, „Dreptul de a scrie".

Volumul a apărut, anul trecut, cînd în România, era în plină desfășurare prigoana dictatorială împotriva unor binecunoscuți scriitori, intelectuali al căror protest a avut ecou în Israel. O dovadă a fost și poezia amintită, din care fac parte versurile :

„Dreptul de a scrie / nu ți-l poți lua / singur.
Nu ! / Cineva trebuie să ți-l dea. /
De undeva el trebuie să vie, / dreptul de a scrie
poezie, / dreptul de a scrie...
. . . . .
Din șuvoaie de sînge / din nepiinea flămînzilor,
din libertatea ucisă și-n moarte
vine dreptul de-a scrie. / Din ele să scrii / despre ele să scrii. / despre ele
. . . . .
De-acolo dreptul să-ți iei / cum Ana, / Ana Blînda-Ana,
sora mea / și-l ia / din brazii nerevoltați,
din răbdarea lor vegetală / dusă-n urmașii condamnați la naștere, / a cărora mamă neîntrebată
va fi / Du-te !"

Poezia a fost tradusă în ebraică și a fost recitată la un spectacol dedicat, anul trecut, României. Dar cartea a putut să ajungă la Ana Blandiana abia după evenimentele din decembrie.

— *Credeți în rolul scriitorilor în viața politică ?* — a fost singura întrebare pe care i-am adresat-o dlui Shaul Carmel.

— „Politica — a răspuns poetul — este un joc al trădării, arta e un joc al adevărului".

Algeria fără deșert 3

Stelian Țurlea

Mila

trei zile la Constantine. Deși e miez de decembrie, căldura e sufocantă. Orașul dospește sub soare, se rumenește indiferent ca o șopîrlă, în ritmul său molcom. Tîrziu, într-un apus cu soare incandescent topit peste acoperișuri, orașul cățărat pe stîncă, pe care-l privesc de la fereastra hotelului, mă duce cu gîndul la Toledo. Imensul apeduct roman, popularizat prin posteruri și transformat în clișeu, îmi sporește sentimentul singurătății în această lume ce trăiește într-un ritm străin mie. Eu ard să aflu cît mai multe, dar fiecare din jur pare să aibă eternitatea înainte. Simt că mă sufoc în acest hotel trei stele îmbălsămat în mirosuri grele și invadat de gîndaci care-i lasă pe toți indiferenți. Cît de mare o fi indiferența și mai la sud, în deșertul pe care-l visez fără să ajung să-l văd ?

Insistențele mele dau roade, modifică ceva din lîncezeala amabilă a gazdelor. Am surprize pe care sînt obligat să le menționez : directorul Muzeului îi deschide pentru noi și ne însoțește într-un doct excurs arheologic ; corespondentul revistei „Révolution africaine" încropește o ieșire cu mașina prin împrejurimi.

De o săptămînă de cînd mă aflu în această țară nu văd pe nimeni muncind. Oamenii nu fac decît să privească, să stea de vorbă, să facă eventual afaceri. Unde sînt cei care produc ? Criza nu i-a aruncat pe toți în stradă. La Constantine am același sentiment straniu ca la Alger. Dar aici voi vedea și primul om muncind cu brațele.

Plecăm spre nord, pe lîngă cheile Rhummel, pe un drum străjuit de eucalipți pletoși. Serpentinele mă conving că urcăm într-un platou ce se deschide după o vreme, imens și frămîntat. Ici-colo răsar case de țară, plate, măslini răzleți, cactuși. Soarele arde pămîntul uscat. Bătrîni cu **djelaba** și toiege însuflețesc peisajul. Peticele de verdeață se amestecă cu lutul cafeniu și arid, cotropit de tufe de ciulini și cactuși. Apar cîmpurile cultivate, cu nuanțe de la verde crud la verde sur. Părăsim drumul și tăiem cîmpul spre culmea unei coline. Oprim la crescătoria de bibilici a unui țăran. Politica de privatizare dă roade: un credit de la stat, dotări minime, muncă din zori în noapte. O reușită la care nu s-a ajuns cu experimentele cooperativelor de tip socialist. Se modifică optica asupra economiei algeriene, începînd de jos în sus ?

Mai departe drumul duce la Tiddes, loc de excepțional interes. Săpăturile arheologice începute în 1941 au adus la lumină o parte din Castellum Tidditanorum, acropolă etajată, mai degrabă religioasă decît militară, cu importanță pe vremea lui Augustus, ieșită din istorie la începutul acestui mileniu. Culmea muntelui e în întregime acoperită de ruine, urc gîfîind trepte, sar ziduri, trec pe lîngă arcade prăbușite și fragmente de coloane, alături de care s-a încumetat să crească un arbore contorsionat și bătut de vînturi. Cînd ajung în vîrful cetății, după sute de metri, spectacolul e fascinant. Colina e o fortăreață naturală : în spate și în părți, pereții se prăbușesc într-o vale în care șerpuiește același Rhummel ce va naște cheile de la Constantine. Orizonturile se deschid foarte departe. O poziție inexpugnabilă. Și, totuși, au fost învinși și romanii, și cei de după ei de a căror trecere mai amintesc doar piatra dăltuită, semnele săpate în calcar, scările, înghițite de iarbă, spre acest cer deschis. La poalele colinei, păstorii de capre și oi rezemați în toiege privesc cu nedumerire imixtiunea în lumea lor și-și rîd în bărbi.

Grarem Gouga e un orășel espasat pe coline, case vechi și blocuri noi. La ora prînzului, centrul cu ulicioare perpendiculare, cu salcîmi tunși, pe margine, e o forfotă de bărbați ieșiți să se ospăteze cu carne de oaie friptă în țepușe, în bucăți mici. Femeile sînt, din nou, excluse.

Un ocol uriaș și trecem de cealaltă parte a unui rîu cu ape miloase, apar pădurile de conifere, pășunile. Mila răsare după una din coline. O veche așezare romană, apoi cetate a creștinilor, Mila a fost cucerită de berberi și înghițită de timp. Ruinele sînt neîngrijite. Cazarma franceză, zidită cu piatra antică, e astăzi cuib de cucuvele și adăpost pentru familii sărace, înghesuite în case-vagon cumplit de murdare. Partea veche a orașului, în terase, cu străduțe șerpuite ce duc spre o fîntînă antică, e alt exemplu al rezistenței orientale: ziduri măcinate, dar în picioare, uși groase de lemn, cu vopseaua scorojită, bolți înnegrite, prăvălii minuscule și priviri uimite de intrusiunea europeană. Peste toate, deasupra fîntînii rămase de la romani, crește, și el veșnic, un cactus. Fructele lui solzoase, roz-roșcate, ademenitoare, la care nu ajung, rămîn o enigmă pentru mine, cum e și deșertul.

În Orania

nordul Algeriei este muntos și la vest de capitală, dar ușoara stranietate a peisajului nu mă impresionează. Ori nimic nu mă mai poate surprinde după Kabylia ? **Oued**-uri care se succed, platouri, munți, cheiuri între care se strecoară panglica autostrăzii, coline cu pășuni, plantații de portocchei între care se strecoară panglica autorăzleți, eucalipți plîngîndu-și soarta la marginea drumului, dealuri plešuve lustruite de torente, terase, poduri, siluetele unor complexe industriale, artizani și meșteșugari așteptînd răbdători clienți pentru grămezile lor de oale, tingiri, bidoane, pietre șlefuite — toate se succed, revin, se amestecă, de parcă ar trebui să mă convingă de inutilitatea vreunui criteriu logic. Orășelele s-au dezvoltat după același tipar arhicunoscut : blocuri de locuințe diferențiate doar prin culoare. La Khemis-Miliana, uzinele metalurgice urîțesc în mod necesar peisajul. Mai departe, platoul e fărîmat de cariere de piatră, pămîntul devine roșcat, colinele secătuite și golașe n-au mai primit o ploaie de mulți ani, zidurile sînt groase, din piatră, să reziste, construcțiile mai importante sînt întărite cu armură de fier, zona e seismică. La Chlef a fost de curînd un cutremur ; cu vreun deceniu în urmă, un alt cutremur a distrus regiunea. Un formidabil elan de solidaritate națională a dus la refacerea spitalelor, policlinicilor, liceelor, locuințelor, dar au apărut, apoi, paradoxal probleme de șomaj și delincvență. Chlef se scufundă în letargie, în timp ce problemele sociale se multiplică.

Urmele cutremurului se văd și la Sidi-Bouabida. Industrie mică la El-Attaf. Apoi cariere de piatră, din nou, ferme, plantații de citrice. Uzine la Oued Fodda. Instalații de captare a apei la Oued Rhiou, orășel urît, murdar și prăfuit, cu clădiri crăpate de cutremur. Demolări masive la Relizane. El Ghomri și Boutefaha par orașe de deșert. Uscăciunea predomină. Văi adînci și înguste, pietre, tufe uscate, cactuși fericiți de căldură, drumuri prăfuite, puțuri secate, un peisaj marțian halucinant. Mohammadia — oraș cu rafinărie și fără arbori. La Oued Tlelat, palmieri ca în oaze, într-un platou uscat. Serpentinele sînt străjuite de schelete de copaci. De ce mă înfior ? Nu voiam să văd pămîntul uscat, vegetația alungată, deșertul stăpînitor ? Nu voiam să privesc un **chott**, acele lacuri sărate ale deșertului ? Nu căutam cămile ?

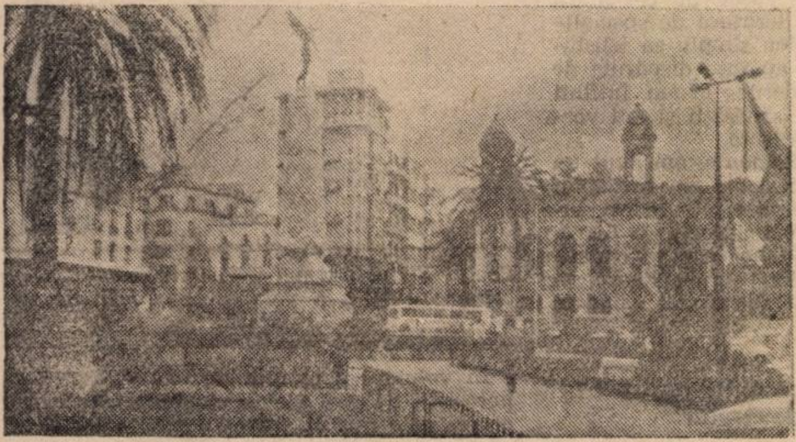

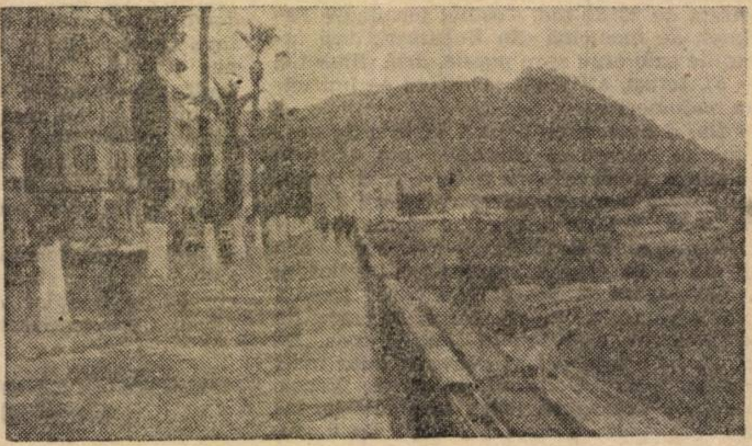

Fotografiile aparțin autorului

Piața 1 Noiembrie — monumentul luptătorului arab

Oran — palmieri, mozaicuri vivace și Santa Cruz

După ce urcăm și coborîm cîteva coline, orizontul se deschide spre mare și spre

Oran

Poate mai mult decît Algerul, am visat din studenție la acest oraș mediteranean, mulțumită scrierilor lui Camus. Am refuzat să mi-l închipui cotropit de șobolani și de ciumă, ori am făcut-o numai preț de o clipă. Mi l-am închipuit, în schimb, cu acea strălucire crudă de sorginte spaniolă, dospind într-un golf al mării, cu un aer ușor baroc învelind străzile hărăzite prafului și arșiței, cu cafenele smălțuite de jeg și patroni veșnic zîmbitori, cu ateliere de fotografi a căror tehnică n-a progresat de la inventarea hîrtiei fotografice, cu belșug de pompe funebre, doar pentru că se face mai mult caz de moarte, cu naivitatea simpatică a populației de negustori, amestec de Europă și Orient — halta Oran, cum o descria cu sufletul născutul pe aceste meleaguri, care mai adăuga și că Oranul nu mai are nevoie de scriitori și își așteaptă turiștii. Oare ? În patru-cinci decenii să se fi schimbat într-atît încît să aibă nevoie, din nou, și de unii, și de ceilalți ?

Oran e un alt chip al Algeriei. Constantine înseamnă deschiderea spre Orient, spre tradiții, spre vechime, cu aerul superior al celui ce își cunoaște puterea. Oran înseamnă deschiderea spre Occident, spre înnoire, spre lume, cu aerul egal superior al celui ce nu-și uită tradițiile. La Constantine femeia apare în trecere pe stradă, învesmîntată în vălurile ce-o ascund privirii străinului. La Oran, circulă pe stradă, umple magazinele, dughenele, cafenelele, sălile de spectacole, în haine europene, fuste, rochii, pantaloni, plete în vînt. La Constantine e stăpînă abstinența. Nimeni nu te împiedică la Oran să-ți răcorești gîtlejul cu o bere de la gheață sau un vin frapat. La Constantine **djelaba** pare să fie stăpînă. O vezi și la Oran, dar în aer plutește o libertate mai mare. Dincolo de apele Mediteranei, la o oră-două de mers, se află Spania.

Influența ei se simte în arhitectură, în armonia trufaș-leneșă a clădirilor vechi, cu patru-cinci etaje, cu balcoane din fier forjat de jur împrejur, în aroganța teatrului. Deasupra orașului se înalță muntele Santa Cruz (sau bordj El Djebel), accesibil, cu un fort spaniol, refăcut, și o catedrală spaniolă. Panorama asupra orașului izbucnit din deșert și înconjurat de cîmpuri de pietriș cretos și friabil e magnifică (strămoșii acestei așezări nu se adăposteau în cavernele colinelor din jur ?). Orașul vechi, și aici terasat și cățărat pe colină, e amestec de arhitectură musulmană și spaniolă.

Cartierele noi, depărtate de centru, construite pentru valurile succesive de muncitori atrași de dezvoltarea industrială, seamănă cu orice cartier similar din lume. Dar orașul propriu-zis are o poezie care nu se oprește la vivacitatea mozaicurilor remarcată de Camus, sau la uimirea stîrnită de cei vreo sută de copaci. Sînt cu mult mai mulți, chiar dacă abundența palmierilor mă îndeamnă să cred că deșertul e aproape și vegetația, cîtă există, e o minune a lui Allah pe pămînt. Străzi întortocheate, în pante ușoare, bulevarde nu îndeajuns de largi, clădiri cenușii se cufundă într-o toropeală ce dispare doar după-amiezile, cînd orașul se animă și mai mult, pare neîncăpător, trotuarele se înconvoaie de lume, magazinele nu se îndură să tragă obloanele, negustorii ambulanți și mărunți nu-și ascund fericirea, comerțul cu fructe, legume, carne, pîine, mărunțișuri, chilipiruri atinge apogeul pe pietonala Rue des Aures (fosta Bastilie), într-un amestec de muzică oriental-europeană, strigăte și mirosuri cu care încep să mă obișnuiesc. Marile bulevarde sînt invadate de armata de adolescenți dornici să se ocupe cu ceva măreț, cum au vrut și părinții lor, cum au vrut și bunicii lor. O revoluție ? Un război ? Pînă una-alta, se strîng atrași de magia stadionului, pregătesc de zile atmosfera pentru un meci de fotbal cu o echipă marocană, Cupa Africii, poliția e în alertă, nu-i la fel pretutindeni în Europa ?

Părinții lor erau preocupați mai mult de independență. La Muzeul Zamada, o sală mare e închinată luptei pentru cucerirea ei. Zeci, poate sute de fotografii de tineri, femei și bărbați, din Oran, asasinați în rezistența armată, imagini istorice ca Boumedienne, Ben Bella și alții, decupaje din ziarele epocii, fișele OAS, chipurile mercenarilor, fotografia lui Hamida Zamada, primul algerian ghilotinat, în iunie 1956, pentru că dorise libertatea țării sale. Ultima sa scrisoare către părinți. De ce ultima, dacă el trăiește în memoria tuturor ?

Muzeul Zamada e și o bogăție de artă algeriano-franceză, pictori și sculptori care au trăit ori s-au născut aici, unii cu renume, panorame celebre ale orașului, scene istorice, chipuri de algerieni. Reține două statuete, o tînără cu rodie, a lui Françoise Popineau, adolescentă în picioare, nici tristă, nici veselă, timidă și totuși mîndră, cu aerul ușor îmbufnat că a fost expusă ; și un nud de femeie

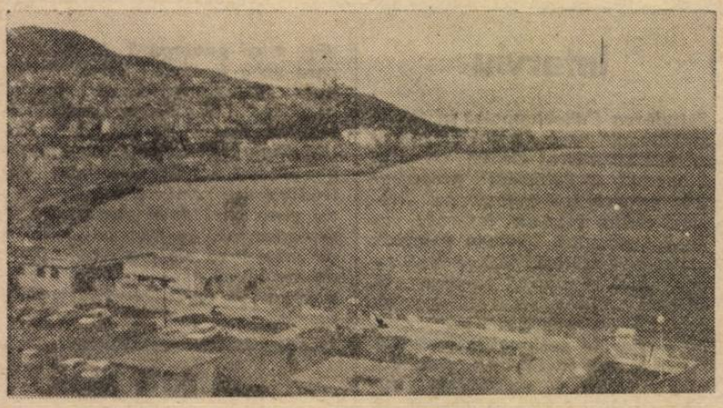

Golful Oranului — port și turism
Cartier nou văzut din biroul prefectului

șezînd, de Al. Phillipe, chip de femeie coaptă, gînditoare și fericită, pe care o caut și-o cred multiplicată pe străzile orașului, care continuă să mă obsedeze, ca un simbol. Frumoasa din Oran. Poate fi oricine.

Oran e și port. Adăpostit de două jetele, acesta oferă mai multe bazine cu adîncime variabilă, cheiuri și depozite pentru un trafic enorm. Detalii primesc la prefectura vilayatului, într-o clădire cu 14 etaje, unde ajung mulțumită colegilor ziariști Lazhani Labder și Bouziane Ahmed Khodja. Unele statistici înclină să considere Oran drept orașul cel mai mare din Algeria, oricum cel mai dezvoltat. Există aici un monopol al petrochimiei (petrolul e adus din deșertul pe care nu reușesc să-l văd, de la sute de kilometri distanță), industrie textilă, industrie a materialelor plastice. Portul e cel mai important din vestul țării. Mai multe universități și institute de învățămînt superior își dispută tinerii Maghrebului. Dezvoltarea naște dezvoltare. Proiectele de extindere abundă în toate domeniile : turism, construcții, agricultură, chiar și industrie. Se cere, se dorește și se mizează pe descentralizare. Se decide la fața locului. Sînt probleme, ca oriunde în Algeria. Dar îndeosebi cu apa, adusă de la mari distanțe sau de la mare adîncime.

Aflu, mai limpede decît oriunde, marile probleme ale țării, care au și generat revoltele populare. Deși s-a investit mult și a fost implantată o infrastructură industrială, nu toate uzinele și fabricile funcționează la capacitățile prevăzute, fapt generator de dificultăți suplimentare economiei în ansamblu, inclusiv prin nevoia de a importa produse (chiar produse de bază), care, altminteri, ar fi obținute din producția internă. Agricultura a fost, în bună măsură neglijată. Datoria statului se cifrează la 23 miliarde dolari.

Recunoscînd aceste realități, guvernul alcătuit în urmă cu un an și-a propus „să redreseze situația economică și să realizeze transformări ale sistemului economic, într-un moment în care precaritatea resurselor constituie un permanent pericol de destabilizare a țării". S-au dezbătut reforme, F.L.N. a organizat un congres extraordinar, la care a adoptat „un program global", s-a vorbit de „renovarea economică", întrucît Algeria a ajuns „într-o altă fază" a dezvoltării sale. Și, totuși, nimic nu pare să se schimbe, după mai bine de șapte luni. Nemulțumirile cresc. La alegerile municipale a cîștigat opoziția. Personalități cu prestigiu se întorc din exil, precum Ben Bella, care declară că F.N.L. nu mai este decît „un înveliș gol". Algeria, spune el, va trebui „să găsească o soluție democratică în cel mult șase luni", pentru că se află în situația României la sfîrșitul erei Ceaușescu. Oștile de tineri de pe străzile Algeriei să fie viitorii luptători pentru libertate ?

Părăsesc Oranul înaintea zorilor. O cafea sorbită în grabă într-un bistrou în care s-au instalat deja cîțiva bătrîni cu privirea goală, pregătiți să urmărească spectacolul străzii. Apoi șoseaua se despică din întuneric pentru noi.

După un timp, sînt răsplătit în sfîrșit cu spectacolul pe care l-am visat și pe care continui să-l cred egal doar deșertului saharian : răsăritul de soare în Africa. Ori a fost o vrajă ? Totul era negru, pînă la orizontul pe care nu-l distingeam, cerul și pămîntul se contopeau într-un punct imaginar. Apoi senzația că totul se prăbușea în ceva asemănător unui lac, unei mări, în care luminează un soare ce nu se vede — cum luminează luna noaptea. Stranii insule argintiu-roșcate păreau că plutesc pe mare, spre orizont mai luminate de albastrul ce le înconjura, către aproape mai înflăcărate în cenușiul-roșcat al unui abur ce respira crescînd și diminuîndu-se, alungat de albastrul încet acaparator. Unei fîșii strălucitoare îi urma un briu mai puțin luminat, sporind senzația că totul este răsturnat și senzația de ameteală care creștea, apropiindu-se absorbindu-te, ca și cum, privind această sporire de lumină din întuneric, te-ai afla în fața unei forțe atît de copleșitoare, încît legăturile cu ce e în jur se rup și te prăbușești dincolo, în albastrul care se luminează, se luminează, se luminează. Nu mai rezist și notez pe bîjbîite în carnet vraja fără egal a acestor impresii și aceste gînduri și cînd ridic privirea, marea și insulele de ametist și safir s-au risipit, n-am în dreapta mea decît un răsărit de soare, nu o vrăjitorie, acum se disting arborii, pălăriile palmierilor, crestelor colinelor pleșuve, cîte un acoperiș întunecat. Spectacol banal.

Închid ochii și visez deșertul pe care l-am dorit, dune fierbinți, cămile obosite ori leneșe, oaze fantasmagorice, mormane de curmale din care mă înfrupt și mă tot înfrupt, furtuni de nisip care se apropie într-un zumzet monoton, monoton, monoton... Nici o șansă, nimeni nu va călători vreodată în deșertul viselor mele.

1000+1

Boris Elțîn, președintele Sovietului Suprem al Federației Ruse, aflat la Vladivostok, în Extremul Orient Sovietic, se bucură de o primire călduroasă

Boris Elțîn se impune

Președintele Federației Ruse, Boris Elțîn, își impune progresiv concepția sa privind reformele, în mod special în domeniul economiei, și manifestă tot mai multă autonomie față de puterea centrală sovietică, relevă observatorii. În interval de cîteva săptămîni, el a devenit o personalitate importantă în ce privește schimbările din țară. „Programul celor 500 de zile" de trecere la economia de piață a R.S.F.S.R. — avansat de Elțîn — a fost reținut ca bază de lucru de către grupul de experți însărcinați, la începutul lunii, de Mihail Gorbaciov, cu elaborarea bazelor economice ale noului Tratat unional. Acest grup de lucru este controlat direct de Boris Elțîn și de Mihail Gorbaciov. Primul ministru, Nikolai Rîjkov, și-a exprimat recent uimirea că acest grup „a început să pregătească un program alternativ (cu cel al guvernului) de trecere spre economia de piață". „Programul celor 500 de zile" este un proiect ambițios de denaționalizare și de privatizare a economiei sovietice, în patru etape. El urmărește, în special, desființarea subvențiilor de stat, măsuri de privatizare, care ar trebui să aducă statului — Potrivit unuia din autorii programului, Mihail Bocearov — 200 de miliarde de ruble (320 miliarde de dolari).

Programul economic al lui Boris Elțîn pare să fi împins în plan secundar pe cel al primului ministru, Nikolai Rîjkov, apreciază observatorii citați de A.F.P. Prima formă a programului lui Nikolai Rijkov a fost respinsă în primăvară de parlament și a provocat un val de panică în rîndul populației : Nikolai Rijkov urma să prezinte, la începutul lui septembrie, o versiune îmbunătățită a programului său. În pofida criticilor apărute în presă împotriva planului său, primul ministru s-a declarat „optimist" și dispus să „țină seama de tot ceea ce este valoros" în programul lui Boris Elțîn. Acesta și-a sporit pe mai multe fronturi inițiativele, care sînt tot atîtea atacuri la adresa lui Gorbaciov și aduc în discuție prerogativele puterii centrale sovietice. Între altele, el s-a pronunțat pentru introducerea regimului prezidențial în Rusia. Va fi vorba, probabil, de pregătirea alegerii unui președinte rus prin vot universal. Cel ales se va putea prevala de o legitimitate populară de care Mihail Gorbaciov nu dispune, președintele sovietic fiind ales în luna martie de Congresul Deputaților Poporului.

Mihail Gorbaciov va fi obligat să intre din nou în acțiune în fața ofensivei președintelui rus — apreciază observatorii citați de sursa amintită.

În pofida ploii, peste 100 000 de cetățeni au luat parte în piața Venceslas din Praga la comemorarea, în ziua de 21 august, a invaziei din 1968 la la care au luat parte state din Tratatul de la Varșovia. Deasupra pieței unde în urmă cu 22 de ani pătrundeau tancurile sovietice au fost înălțate două steaguri cehoslovace și o pancartă, pe care scria „Fără tancuri". Momentul istoric își perpetuează prospețimea, pare să spună și Alexander Dubcek, actualul președinte al Parlamentului și liderul de atunci al „primăverii de la Praga"

Interviu

Scindarea Cehoslovaciei în Cehia și Slovacia ar constitui începutul sfîrșitului atît al Cehiei, cît și al Slovaciei, a subliniat președintele guvernului cehoslovac, Marian Calfa, într-un interviu acordat ziarului „Mlada Fronta". „Nici o republică, nici cealaltă nu vor reuși să obțină succese, în această regiune, separate una de cealaltă", a menționat premierul. M. Calfa, de naționalitate slovac, menționează în interviu valul tot mai puternic de separatism slovac, al cărui punct culminant l-a constituit declarația recentă a zece partide slovace, participante la o întîlnire organizată de Partidul Național. Cererea de lichidare a republicii, care s-a auzit la această reuniune, este considerată de premier nu ca o cerere a poporului slovac, deoarece partidele politice participante la întîlnire nu reprezintă poporul. „Trebuie să înțelegem că participanții la întîlnire i-au reprezentat numai pe întemeietorii acestor partide și, posibil, cîteva zeci sau sute de oameni", a afirmat M. Calfa, subliniind că stările de spirit naționaliste sînt provocate deseori în mod artificial.

Anulare

Manevrele militare ale N.A.T.O., denumite codificat „Bold Guard '90", programate să se desfășoare între 25 septembrie și 15 octombrie pe teritoriile Danemarcei și R.F.G., au fost anulate. Surse ale Ministerului danez de externe au precizat că decizia a fost luată ca urmare a reducerilor succesive a numărului soldaților ce urmau să ia parte la manevre, mai cu seamă a retragerii unui contingent de 6 300 militari americani, datorită crizei din Golf. În locul manevrelor ar urma să aibă loc exerciții de mai mică anvergură, la o dată care nu a fost încă fixată. Pe de altă parte, organizarea acestor manevre a fost sever contestată în Danemarca de Partidul Social-Democrat, din opoziție, care a apreciat că, în condițiile destinderii din relațiile Est-Vest, ele nu și-ar mai avea rostul. De asemenea, ele au fost criticate și de cele două state germane care au subliniat caracterul lor „provocator" în ajunul unificării Germaniei.

„Eurotunel"

Consorțiul care se ocupă de construirea tunelului sub Marea Minecii, care ar urma să asigure o legătură feroviară și rutieră rapidă între Europa și Marea Britanie, a anunțat că întîmpină noi dificultăți financiare în realizarea acestui obiectiv. „Eurotunel", cum se numește consorțiul, a precizat că ar mai avea nevoie de încă peste 1,6 miliarde dolari pentru finalizarea lucrărilor, prevăzută pentru iunie 1993.

Credite

R.D.G. va beneficia de credite garantate în valoare de 15 miliarde DM (circa 3,3 miliarde dolari) în schimbul acordării naționalității est-germane unui număr de 52 oameni de afaceri din Hong Kong, a anunțat un purtător de cuvînt oficial la Berlin. El a ținut să precizeze că în cazul persoanelor respective se poate vorbi de acordarea „azilului" și că alte țări au procedat în mod asemănător în trecut. „Acești chinezi din Hong Kong vor să investească în R.D.G. și cred că acest lucru este util ambelor părți", a spus purtătorul de cuvînt. După cum se știe, Hong Kong urmează să revină Chinei începînd din 1997, în baza acordurilor cu Marea Britanie.

Jocuri

În piața Tien Anmen, martoră a atîtor evenimente din istoria mai recentă sau mai îndepărtată a Chinei, a avut loc ceremonia de aprindere a flăcării Jocurilor sportive asiatice, programate luna viitoare. Principala torță a fost aprinsă de liderul P.C. Chinez, Jiang Zemin ; după aprinderea altor trei torțe de către ministrul sporturilor, ele au fost preluate de patru sportive care-le-au transportat într-o ștafetă pînă la aeroport. Flăcările torțelor — simbolizînd spiritul sportiv și ardoarea întrecerilor — au fost trimise în orașele Haikou (provincia Hainan), Lhasa (Tibet), Urumqi (Xianjidng) și Harbin (Heilongjiang), după care vor străbate 30 de provincii și regiuni autonome, înainte de a reveni la Beijing la 20 septembrie, cu două zile înainte de deschiderea oficială a Jocurilor asiatice. Oficialitățile chineze au recunoscut că actuala criză din Golf va umbri desfășurarea Jocurilor, întrucît o parte din cele 38 de state care-și anunțaseră participarea sînt implicate direct sau indirect în acest conflict. O altă problemă neașteptată pentru organizatori o constituie decesul, președintelui Comitetului Olimpic Asiatic, șeicul Fahad Al-Ahmed Al-Sabah, fratele mai mic al emirului Kuweitului, în timpul invaziei forțelor irakiene.

Probleme pentru BERD

Ideea înființării unei bănci multilaterale pentru sprijinirea economiilor est-europene, în vederea trecerii la capitalism, lansată la sfîrșitul anului trecut, a fost considerată o idee bună. S-au descoperit, într-o timp, o mulțime de amatori dîtt să primească, cît și să dea. Reprezentanți din 40 de state — inclusiv Statele Unite, cei 12 membri ai Comunității Europene, chiar și Uniunea Sovietică — s-au întîlnit în mai, la Paris, pentru a înființa Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (B.E.R.D.). Cu un capital inițial de 13 miliarde de dolari, B.E.R.D. urma să constituie cel mai ambițios proiect de ajutorare pe plan internațional de la Planul Marshall, care a contribuit la reconstrucția Europei occidentale după cel de-al II-lea război mondial, pînă în prezent — releva într-un comentariu revista „Newsweek". Dar, pe măsură ce se scurge timpul de la revoluțiile ce au avut loc în Europa de Est, consensul internațional cu privire la modalitățile de ajutorare a statelor din fostul bloc sovietic se estompează. Mulți contribuabili sînt îngrijorați că B.E.R.D. va eșua înainte de a acorda primele sale credite.

Principala sursă a problemelor B.E.R.D. o reprezintă chiar persoana care a inspirat înființarea sa : Jacques Attali. Președintele desemnat, fost profesor de economie, istoric și romancier, i-a ofensat pe ceilalți membri ai B.E.R.D. prin comportamentul său imperativ și modul în care conduce noua instituție. Deși banca nu va fi inaugurată pînă în anul 1991, donatorii — în frunte cu Statele Unite — amenință deja să se retragă. Fără sprijinul Administrației, este puțin probabil că Congresul S.U.A. va aproba alocarea sumei de 1,3 miliarde de dolari, cea mai mare contribuție din partea oricărui stat. „Noi sîntem obligați să participăm", a declarat o oficialitate guvernamentală americană.

Dacă supraviețuiește acestor dispute „prenatale", B.E.R.D. trebuie să găsească o breșă în rîndul instituțiilor multilaterale cu state vechi cum sînt Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional. B.E.R.D. va trebui să stabilească judicios cui acordă împrumuturile, deoarece în țările unde nu există sector particular și sînt puțini manageri experimentați, banii pot fi irosiți foarte ușor. Economiile centralizate sînt bine cunoscute pentru ineficiența lor, apreciază revista citată.

Thomas Dehn a construit la Bad Duerkheim, în R.F.G., cea mai mare ruletă din lume. Avînd un diametru de 5,40 metri, ruleta este în întregime din lemn, iar constructorul ei e foarte mîndru de „opera" sa

de MATTY

— Pe rînd, domnilor, pe rînd...

Alegeri

Președintele mozambican, Joachim Chissano, s-a angajat să respecte rezultatul primelor alegeri prezidențiale libere din această țară, prevăzute să se desfășoare în 1991. „N-am nici un motiv să rămîn la putere dacă mozambicanii nu vor dori acest lucru", a declarat Chissano unui grup de ziariști. Pe de altă parte, el s-a declarat încrezător că scrutinul se va desfășura într-o atmosferă pașnică.

„Regii petrolului"

Doi „regi ai petrolului" — sultanul Bruneiului și regele Arabiei Saudite — sînt considerați printre oamenii cei mai bogați din lume, potrivit unui clasament stabilit de revista americană „Fortune", specializată în astfel de „delicatese". Sultanul din Brunei, Hassanal Bolkiah Nuizzadin, se află pentru al patrulea an consecutiv într-o asemenea poziție de invidiat, averea sa fiind estimată la modica sumă de 25 miliarde dolari. Suveranul saudit și familia sa îl urmează îndeaproape cu mai modesta sumă de 18 miliarde dolari. În mod surprinzător pentru unii, de pe lista de 50 de nume de „superbogați" a fost radiat cel al unuia din magnații americani ai mobilei, Donald Trump, al cărui imperiu financiar se pare că a primit unele lovituri dureroase. Acest „almanh Gotha" al superbogaților mai cuprinde, pe locul al patrulea, pe regina Angliei, Elisabeta a II-a, cîțiva americani și japonezi. Publicația menționată consideră însă, cu o jubilație abia ascunsă, că S.U.A. rămîne „patria miliardarilor" cu 58 de persoane sau familii, urmată de regiunea Golfului (20), R.F.G. (15), Italia (9) și Japonia (8). Lista rămîne deschisă...

Suplicii

„Muzeul supliciilor", care și-a deschis porțile la Paris, prezintă pe o suprafață de 650 metri pătrați tot soiul de instrumente de tortură și de execuție utilizate în Occident. Prima constatare este că omul a cheltuit prea multă ingeniozitate pentru a construi unelte de intimidare sau de ucidere a semenilor săi. Muzeul — interzis copiilor pînă la 13 ani — prezintă, de asemenea, imagini plastice ale unor execuții răsunătoare. Va stimula sau va stopa căutările pentru găsirea altor și altor metode de tortură și execuție ?

Zid

Ministrul est-german al apărării, Rainer Eppelman, a declarat că cei 160 km cît măsura zidul Berlinului vor dispărea complet pînă în decembrie. După 29 de ani de la construirea sa, zidul — considerat un simbol al „cortinei de fier" ce despărțea Estul de Vestul Europei — este acum practic complet inutil. El mai trezește interes doar pentru amatorii de relicve istorice care țin să păstreze bucăți din acest „zid al rușinii", cum este numit cu precădere acum.

Justiție

O asociație internațională a juriștilor a hotărît să-l cheme în justiție pe președintele irakian Saddam Hussein pentru violarea dreptului internațional. Președintele acestei asociații, sud-coreeanul Lee Byung-Ho, a declarat că, după invadarea Kuweitului de către Irak, conducătorul de la Bagdad poate fi calificat „agresor". În demersul făcut de asociație pe lîngă Curtea Internațională de Justiție de la Haga s-a cerut „încetarea imediată a ocupării Kuweitului" de către forțele irakiene. „Obiectivul inițiativei — a precizat specialistul sud-coreean — constă în a-l declara drept agresor pe cel ce a violat legile internaționale și a oferi un cadru legal sancțiunilor impuse de O.N.U. împotriva Irakului".

Rubrică realizată de Ștefan Nicolae

Recviem pentru R.D.G.

Reuniți în sesiune extraordinară, săptămîna trecută, deputații Camerei Populare din Berlinul răsăritean au decis, în noaptea de miercuri spre joi, după îndelungi dezbateri, data desființării a ceea ce au numit, de patru decenii, „primul stat german al muncitorilor și țăranilor". Cu 294 voturi pentru, 62 împotrivă și 7 abțineri, parlamentul unicameral a adoptat moțiunea prin care, la 3 octombrie, R.D.G. va intra în componența Germaniei federale, în temeiul aplicării articolului 23 din Constituție. Erau întrunite, astfel, cele două treimi de sufragii necesare pentru modificarea constituțională reclamată de adoptarea sistemului de vot federal pe teritoriul unic al întregii Germanii, în perspectiva alegerilor de la 2 decembrie.

Articolul 23 din Constituția R.F.G. prevede extinderea validității legii fundamentale „la celelalte părți ale Germaniei". (În virtutea acestui articol, acum 33 de ani, Saar-ul, după un referendum, și-a proclamat aderarea la federația vest-germană.)

Pînă la data de 2 octombrie — stipulează moțiunea adoptată de deputații est-germani — vor trebui să fie încheiate negocierile privind încheierea Tratatului de stat intergerman menit să reglementeze modalitățile de realizare a uniunii politice. Între timp, se așteaptă ca runda negocierilor „2 + 4" (între cele patru mari puteri învingătoare ale nazismului și cele două state germane), de la Moscova, din 2 septembrie, să se soldeze cu un avans decisiv în definirea dimensiunilor externe și aspectelor privind securitatea, legate de unificarea Germaniei, astfel încît miniștrii de externe ai țărilor participante la Conferința general-europeană (CSCE) să poată examina un document final, în acest sens, la reuniunea lor, programată pentru 1—2 octombrie, la New York.

„Este o zi mare", declara, joi dimineața, la orele 2,50, primul ministru est-german, Lothar de Maizière. „Ora — adăuga el — este cam neobișnuită pentru un asemenea eveniment, dar orice proces de unificare este neobișnuit". „Trăim ore istorice", comenta președintele Camerei Populare, Sabine Bergmann-Pohl, făcînd cunoscute rezultatele votului din parlament.

În aceeași zi, reunit în plen, Bundestagul vest-german își dădea, și el, acordul pentru acest nou act pe calea desăvîrșirii bazelor de funcționare ale noii Germanii. Un act înscris într-o dinamică urmată imperturbabil de o parte și de alta a Elbei. După uniunea monetară, decisă la 2 iulie, după „acceptarea definitivă" a frontierei Oder-Neisse de la răsăritul R.D.G. și, mai ales, după întîlnirea, din Caucaz, dintre cancelarul Kohl și președintele Gorbaciov — care a consacrat poziția privilegiată a viitoarei Germanii în relațiile U.R.S.S. —, nimic nu pare să mai tulbure drumul unificării.

Confruntate cu criza din Golf — expresie neliniștitoare a unor multiple mișcări de adîncime în zone din ce în ce mai greu de supus controlului dinafară —, cele două mari puteri nucleare se arată mai interesate să testeze virtuțile noii lor conlucrări pe alte meridiane, lăsînd Europei libertatea de a-și reconstrui unitatea la ora și sub impactul unificării germane.

R.P.

Patru decenii

7 octombrie 1949 : **pe teritoriul zonei de ocupație sovietică din Germania este proclamată R.D.G. (Cu o lună înainte, pe teritoriul celor trei zone de ocupație occidentală — ale S.U.A., Franței și Marii Britanii —, se înființase R.F.G.) ;**

1950 : **R.D.G. recunoaște linia Oder-Neisse ca frontiera sa cu Polonia ;**

1952 : **sub conducerea lui Walter Ulbricht, P.S.U.G. se pronunță, oficial, pentru „construcția socialismului" în R.D.G. ;**

Ministrul apărării Rainer Eppelmann șoptește ceva la urechea ministrului de interne Peter-Michael Diestal, în timpul ședinței parlamentului. În stînga, premierul Lothar de Maizière

17 iunie 1953 : **revolta a sute de mii de cetățeni est-germani împotriva regimului comunist ; cu ajutorul tancurilor sovietice, autoritățile trec la represiune (21 de morți) ;**

1955 : **R.D.G. aderă la Tratatul de la Varșovia ;**

1960 : **este declanșat un vast proces de cooperativizare ; val de emigrări în Vest ;**

1961 : **în noaptea de 12 spre 13 august, autoritățile militare închid frontiera zonei de ocupație sovietică din Berlinul răsăritean și încep ridicarea Zidului ; operațiunea este coordonată de Erich Honecker, pe atunci secretar al C.C. al P.S.U.G. ;**

1970 : **la Erfurt (R.D.G.) are loc prima întîlnire între șefii de guvern ai celor două state germane, Willy Brandt și, respectiv, Willi Stoph ;**

1971 : **Erich Honecker devine secretar general al P.S.U.G. ;**

1972 : **semnarea „Tratatului fundamental" prin care cele două state germane se recunosc reciproc ;**

1973 : **intrarea simultană, în O.N.U., a R.F.G. și R.D.G. ;**

septembrie 1987 : **Erich Honecker la Bonn ; este prima vizită, în R.F.G., a conducătorului „numărul 1" al R.D.G. ;**

2 mai 1989 : **Ungaria demontează „Cortina de fier" ; începe exodul spre Vest a mii de est-germani ;**

7 octombrie 1989 : **se desfășoară, într-o atmosferă tensionată, a 40-a aniversare a creării R.D.G. ; Mihail Gorbaciov îl avertizează pe Honecker : „cei care vin prea tîrziu sînt pedepsiți de viață" ; brutală represiune a mișcărilor populare din Berlinul răsăritean ;**

18 octombrie 1989 : **Erich Honecker este înlocuit cu Egon Krenz ; revolta populară se amplifică ;**

7 noiembrie 1989 : **demisia guvernului condus de Willi Stoph ; o săptămînă mai tîrziu, comunistul reformator Hans Modrow devine prim-ministru ;**

9 noiembrie 1989 : **Consiliul de Miniștri decide deschiderea frontierei intergermane și a Zidului Berlinului ;**

1 februarie 1990 : **Hans Modrow prezintă un plan privind „relații contractuale" între cele două state, în direcția unificării lor ;**

18 martie 1990 : **primele alegeri legislative libere din istoria R.D.G. ; victoria conservatorilor ;**

12 aprilie 1990 : **Camera Populară (parlamentul) aprobă componența noii coaliții guvernamentale, condusă de creștin-democratul Lothar de Maizière. Principalul punct al programului guvernamental : unificarea Germaniei ;**

5 mai 1990 : **la Bonn are loc prima rundă de negocieri „2 + 4" între reprezentanții celor două state și cei ai U.R.S.S., S.U.A., Marii Britanii și Franței ;**

1 iulie 1990 : **intră în vigoare uniunea economică, monetară și socială între R.F.G. și R.D.G. ;**

16 iulie 1990 : **cu prilejul întîlnirii Kohl-Gorbaciov, din Caucaz, liderul sovietic își dă acordul pentru apartenența Germaniei unite la NA.T.O. ;**

23 august 1990 : **Camera Populară, din R.D.G. se pronunță în favoarea aderării R.D.G. la R.F.G., pe data de 3 octombrie**

(După agenția „France Presse")

Cehoslovacia

Cît se întinde catifeaua...

Forumul Cetățenesc pare a pierde din popularitate ,în timp ce Vaclav Havel cîștigă, mai ales peste hotare, unde e, lună de lună, prezent ? La o reuniune, într-o vizită de stat... Și totuși, Forumul nu a dus lipsă de simpatie în cele zece luni de post-totalitarism. Deși ceva pare a nu fi în regulă în acumularea de critici la adresa acestei mișcări a cărei idee fundamentală este net renascentistă : trebuie construită o societate liberă și prosperă. Consensul este general, dar...

Au fost alegerile parlamentare și Forumul a ieșit victorios mulțumită personalității sale puternice, cunoscute, cu prestigiu. Multe ,dar nu suficient de numeroase pentru a întoarce, rapid, roata reformei — în structura administrației, a mijloacelor de informare, în sfera producției.

Cehoslovacia s-a dorit a fi o federație și a devenit Cehia și Slovacia, căci exemplul american este apetisant (dar după 200 de ani), cel iugoslav mai puțin (are numai 40) și, oricum, federalismul vechi (de pe vremea cînd orașele grecești se luptau cu perșii) le apare o idee avangardistă.

A venit și vremea unei opțiuni cruciale : Forumul a decis să nu se autodizolve, renunțînd la o interpretare inițială generalizatoare și cu iz electoral și anume : Forumul Cetățenesc ființînd, chipurile, prin toți cetățenii, se va autodizolva prin apariția statului de drept. A mai hotărît să nu se transforme nici din mișcare liberă în partid politic. Este condus de un Centru de coordonare și de multe altele mai mărunte, în fruntea cărora nu se află acele personalități, vîrfuri disidente, fondatori ai Cartei 77, care s-au retras sau ocupă cele mai înalte funcții în stat. După apetitul federalismului a urmat cel al puterii. Centre de coordonare suspectate de a fi avide de putere, care nu au avut timpul și forța să se rupă de vechile mentalități, încît cetățenii se simt ignorați,nu le recunosc virtuți democratice și cer, tot mai insistent, să plece din viața politică a țării. „Mlada Fronta", cotidianul tineretului cehoslovac — dintotdeauna cel mai curajos și mai citit — nu este de acord cu „Soluția văzută exclusiv în schimbarea oamenilor. Să plece cei puțin credibili și compromiși, iar în locul lor să vină cei demni de încredere și verificați. Cîți oameni ar urma să afecteze acest proces ? Sute, mii, zeci de mii ? — se întreabă ziarul. Procesul de «normalizare» (după 1968 — n.r.) a afectat o jumătate de milion de oameni. Cîți trebuie să afecteze procesul de «detotalizare» ? Și mai ales — cine se va înarma cu un aparat de măsură pentru fidelitate și va stabili cine este puțin credibil și cine foarte credibil ?" Revoluția de catifea nu a fost ideea unui iluzionist și ea conține mai mult dramatism decît piesele președintelui-dramaturg, care cerea, totuși, la a 22-a aniversare a Primăverii de la Praga, să plece nomenclaturiștii.

O cincime din electorat se simte cu cîteva procente în plus frustrat : pentru că a votat partide mici, insignifiante, care nu au atins plafonul de 5 la sută și nu au intrat în Parlament. Social-democrații și „verzii" ar fi avut împreună peste 5 la sută și și-ar fi trimis reprezentanții, dar, din lipsă de experiență, nu au făcut jocuri electorale și au pierdut. Așa încît Forumul — aproape fără voia sa — s-a trezit în postura de partid „unic" și cu stigmatul gratuit de „neototalitarism" în spate. Sînt și unii care declară că și-ar lua votul înapoi, de la partidele mici, că au pierdut, de la Forum, care a devenit un „grup domnitor" („Pravo lidu"), de la comuniști care n-au nici o șansă să funcționeze, deoarece sînt asimilați exclusiv cu potentații de pînă acum din Europa centrală și de răsărit.

Vaclav Havel, personalitate acceptată de toate orientările politice și venerat, în mod deosebit, de popor, și-a permis să întindă „catifeaua" și la partidul comunist cehoslovac care număra 1,7 milioane membri, dar care, după cum se știe, a pierdut în întregime puterea, și, în ianuarie a.c., și-a văzut prăbușite, definitiv, vechile structuri. Destinul P.C.C. rămîne o curiozitate a istoriei acestor luni și supraviețuirea sa se datorează, nu, așa cum, simplist, este pusă pe seama existenței P.C.U.S., ci vocației nedistructive a acestor popoare care n-au permis să le fie distrusă Praga, nici de naziști, nici de tancurile „greșit orientate" ale unor aliați. Havel, el însuși arestat în trecut, arăta, în luna mai a acestui an : „În ultimul timp răsună voci care cer interzicerea P.C. Cehoslovac. Eu personal nu gîndesc așa. În toate statele democratice există partide comuniste, care intră în spectrul pluralist. În acest caz, nu se poate aplica principiul vinei colective. În P.C. Cehoslovac au existat mulți oameni cinstiți, care au încercat să schimbe cîte ceva. Și în guvernul nostru sînt foști comuniști, oameni minunați. Dar, în același timp, trebuie să-i urmărim pe cei care poartă răspunderea pentru prejudiciile aduse în ultimii 40 de ani. Nu putem judeca partidul, ca atare, cu acest lucru eu nu sînt de acord". Aceste cuvinte au cîntărit, desigur, greu. P.C.C. nu a participat la formarea guvernului, dar în Parlament dispune de un anumit număr de deputați. A. Dubcek a fost ales președinte al Adunării Federale cu 49 voturi împotrivă, pentru că au fost reprezentanți care au dorit să-i reamintească trecutul Nu cel din 1968, cei 22 de ani în care „a tăcut" în privința monopolului politic al partidului comunist ; mai mult, Dubcek a fost unul dintre cei care s-au opus, încă din ianuarie, demontării acestuia din rațiuni de ordin mai mult personal : credința că acesta se poate adapta la pluralismul politic. Agresivitatea sau infatuarea unor miniștri cu trecut comunist dezvăluie, din păcate, fațete prea bine cunoscute din ultimii 40 de ani. Și astfel se explică reacția realistă a lui Havel de la 21 august. Havel a sesizat un motiv de alienare a oamenilor de Forumul Cetățenesc. Criticii săi cei mai grăbiți îi reproșează că ar tinde să înnoiască socialismul, nu societatea.

În faza actuală, criticile se extind , de la Forumul Cetățenesc la miniștrii săi „care vor face tot ce vor dori ei ; vor discuta doar între ei și parlamentul îi va aproba docil". Criticile sînt, desigur, grave dar susținute de fapte : au trecut zece luni și parlamentul nici nu a discutat despre reforma economică, despre adevărata sa esență, despre direcția ei ; reforma a fost promovată, de fapt, de o echipă de economiști de elită, fără nici un fel de control. După scumpirea alimentelor și benzinei, la 1 septembrie, deci peste două zile, se va majora costul transportului feroviar și cu autobuzele. În octombrie, urmează modificări de prețuri la un mare număr de produse industriale, majorarea urmînd să se ridice la 12 miliarde coroane pe an. Vor fi desființate subvențiile la combustibilii solizi (prețul la cărbune se va dubla), la țiței (o creștere de 64,5 la sută), la materiale de construcție, unele tipuri de țesături, articole de piele, produse sanitare etc. Dar, ca o consolare, 300 000 de articole se vor ieftini. Încălzirea va costa enorm, dar un aspirator va fi mai convenabil. Să fim optimiști — spune guvernul —, se face ordine în prețuri, se pun bazele unui start bun pentru reformă. Rămîne de văzut — glumea un ziarist — cît se va întinde catifeaua...

Doina Topor

STOP CADRU

Roland Dumas își controlează ceasul, în timp ce „pozează" cu omologii săi, Hans-Dietrich Genscher (R.F.G.), Gianni de Michelis (actualul președinte semestrial al organelor CEE), cu secretarul general al Uniunii Europei Occidentale, Willem van Eekelen (Olanda) și Douglas Hurd (Marea Britanie). La Centrul de Conferințe Kleber din Paris s-au reunit, de fapt, 18 miniștri — de externe și ai apărării din cele nouă state membre ale UEO — singurul organism strict vest-european cu atribuții militare. La această reuniune de urgență au fost invitați și ambasadorii Greciei, Danemarcei, Irlandei (țări ale CEE) și Turciei (membră a NATO). Cei prezenți au hotărît coordonarea strategiei lor față de criza din Golf. Roland Dumas, care are o agendă încărcată (la 25—26 august s-a aflat la Moscova), Franța asigurînd președinția Consiliului UEO pe un an (1 iulie 1990—30 iunie 1991), și a împuternicit reprezentantul să-i informeze pe membrii Consiliului NATO întruniți, ulterior, la Bruxelles, că UEO și-a înăsprit poziția cerînd recurgerea la forță pentru a face ca embargoul împotriva Irakului să fie respectat și Consiliului de Securitate al O.N.U. „să ia măsuri suplimentare" ; acesta a mai arătat că Franța s-a alăturat S.U.A. și Marii Britanii, trimițînd armament și efectiv operațional în Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite. Cele trei puteri aliate occidentale, care au deținut zone de ocupație în R.F.G., se reîntîlnesc, într-o altă postură, într-un alt perimetru geografic

Columbia și „omul ultimei șanse"

Cesar Gaviria este tînăr. Are 43 de ani și a devenit cel mai tînăr președinte al Columbiei. Pentru mulți, el este „omul ultimei șanse", într-o țară cuprinsă de vîrtejul amenințător al violenței endemice.

Mari speranțe se pun în acest „președinte pentru liniștea" Columbiei. Se contează nu numai pe avantajele vîrstei — deci pe lipsa inerțiilor și a rutinei —, dar și pe calitățile sale de politician. Deși pare sec, distant și greu de „citit" și are, datorită aerului său timid, mai curînd aparența unui student studios decît pe aceea a unui lider versat. Cesar Gaviria este, în opinia celor ce-l cunosc îndeaproape, calculat, rece și sigur pe el. Știe să evite erorile și să țină seama, atunci cînd trebuie, de opiniile altora. Activ și mizînd pe dialog, a trecut la acțiune imediat; încă înainte de a-și prelua oficial funcția, la 7 august a. c., a semnat un „pact" cu opoziția, de natură să permită acel consens politic sperat, dar încă nerealizat pînă acum, în Columbia. Puțin cunoscut, pe de altă parte, în străinătate, a desfășurat, în aceeași perioadă premergătoare instalării, un turneu în Statele Unite și Europa, pentru a înlătura acest handicap și a crea primele punți de contact.

CE-ȘI PROPUNE, DE FAPT, CESAR GAVIRIA? Răspunsul concis, care înglobează în el suma intențiilor concrete, se rezumă la unul singur — reconcilierea internă. Detaliind însă, obiectivele apar în complexitatea lor: eradicarea violenței, fenomen tot atît de (nefast) caracteristic Columbiei cum este, de pildă, cafeaua ei; reforma Constituției, pe care se vor baza apoi alte profunde schimbări de structură; continuarea, în general, a ideilor politice liberale ale predecesorului său, Virgilio Barco, dar cu unele modificări ale stilului de lucru.

Succesul lui Cesar Gaviria — este opinia cea mai larg răspîndită — va depinde aproape în exclusivitate de capacitatea sa de a se impune pentru a aduce Columbiei liniștea și ordinea necesare, tulburate de teroarea practicată de mafia traficanților de droguri și de mișcarea de guerilă. Violența, cu cele două principale surse ale ei, a dus, în ultimii patru ani, la aproape 90 000 de morți. În consecință, Cesar Gaviria s-a decis să acționeze ferm, dar, în același timp, nuanțat. A anunțat, de pildă, că va coordona personal munca diverselor servicii de securitate (armată, poliție și D.A.S. — poliția secretă), care, pînă în prezent, au coexistat fără să coopereze. Considerat, pe de altă parte, cel mai înverșunat adversar al traficanților de droguri — și vom vedea de ce — el pare să-și fi moderat, totuși, intransigența, declarînd că nu va practica sistematic extrădarea în S.U.A. a celor căutați de justiția americană, ci va acționa în funcție de situația ordinii interne. În această ordine de idei, a primit ca pe „o veste bună" decizia organizației „Los Extraditables" („extrădabilii"), brațul armat al mafiei drogurilor, de a declara, la 27 iulie, un armistițiu nelimitat în perspectiva instalării noului guvern, care avea loc două săptămîni mai tîrziu. Operațiunile lor terorist-militare au încetat, așteptîndu-se, de fapt, să se vadă cum va aborda noul președinte problema extrădărilor, de care se tem cel mai mult. Se cunoaște, de altfel, sloganul narcotraficanților: „mai bine un mormînt în Columbia, decît o celulă în S.U.A.". Strategia lui Cesar Gaviria — față de cea a predecesorului său — rămîne, însă, o necunoscută deocamdată, fiind, totuși, de presupus că, oricare va fi ea, mafioții nu sînt dispuși să cedeze. Bătălia va fi pe viață și pe moarte, chiar dacă — se afirmă — Cesar Gaviria pare mai înclinat să combată teroarea practicată de „narcos", dar nu să acționeze la fel de hotărît împotriva traficului de droguri. Timpul va arăta, însă, cît este de reală această opinie, cu atît mai mult cu cît o slăbire a luptei pe planul menționat nu poate avea drept consecință decît o creștere a riscurilor unei noi consolidări a organizațiilor mafiote și, implicit, a violenței la care se dedau acestea.

Cesar Gaviria nu va negocia cu „narco-traficanții"

Anihilarea lui Gacha, alias „Mexicanul", s-a aflat pe prima pagină a ziarelor

Fostul președinte, Virgilio Barco, a fost puternic confruntat cu „sfidarea" violenței practicate de narco-teroriști. Grupurile lor paramilitare au terorizat orașele, au organizat atentate politice și au dovedit că dispun de o putere economică îngrijorătoare. Asasinarea candidatului liberal la președinție, Luis Carlos Galan, a umplut, însă, paharul. Atentatul s-a petrecut la 18 august 1989, în timpul campaniei electorale a celui ce, mai mult ca sigur, ar fi devenit șeful statului. Alte asasinate îi avuseseră deja ca victime pe fostul ministru al justiției, Rodrigo Lara, pe directorul ziarului „El Espectador", Guillermo Cano, și o mulțime de alte personalități politice sau ale vieții publice. Luis Carlos Galan reprezenta, însă, practic, virtualul viitor președinte al țării, căci succesul său în alegeri părea, conform tuturor sondajelor de opinie, incontestabil. Șeful statului, la rîndu-i liberal, a decis atunci declanșarea unui „război total" contra mafiei, cu toate sacrificiile pe care le impunea o atare decizie, constînd, în special, în presupusa ripostă dură a traficanților. Lupta antimafia a însemnat sporirea și pregătirea specială a efectivelor de polițiști și militari angajați în acțiunile de combatere și, în egală măsură, reluarea extrădărilor traficanților columbieni revendicați de justiția americană (întrerupte pentru o vreme pe motivul unor vicii de procedură), ca și decizia de confiscare a bunurilor acestora.

„BARONII COCAINEI". Guvernul Barco a marcat, evident, puncte incontestabile: capturarea unor mari cantități de cocaină și explozivi (folosiți în atentate), 22 de extrădări într-un singur an, distrugerea rețelei de comunicații a organizațiilor de traficanți. Dintre capii mafiei, nu a reușit, însă, să-i elimine decît pe doi dintre așa-numiții „baroni ai cocainei": Carlos Lehder, extrădat în S.U.A. în 1987, și Gonzalo Rodriguez Gacha, ucis în decembrie trecut. Pablo Escobar, șeful suprem al „cartelului din Medellin", a izbutit, în schimb, să scape, aflîndu-se acum, se bănuie, undeva în America Centrală. În acest război al nervilor, narco-teroriștii au contraatacat: în afară de Luis Carlos Galan, au asasinat alți doi candidați la președințe — Bernardo Jaramillo, din partea Uniunii Patriotice (stînga), și Carlos Pizarro, reprezentantul fostei mișcări de guerilă „M-19", devenită, anul acesta, partid politic.

În bună parte, poliția columbiană consideră, în prezent, „cartelul din Medellin" practic decapitat. Aceasta mai ales după prinderea recentă a „numărului doi" din rîndul organizației, Gustavo Gaviria. În vîrstă de 41 de ani, „Leon" — cum i se mai spunea — era văr cu Pablo Escobar. „Leon" preluase, de la începutul lunii iulie, conducerea afacerilor, căci Escobar, urmărit îndeaproape de poliție — în cadrul fazei a doua a operațiunii anti-„narcos" denumită „Apocalips" — devenise indisponibil și se ocupa, în special, de propria-i salvare. Avea și motive: nu mai puțin de 4000 de polițiști

s-au aflat pe urmele sale, obligîndu-l să se ascundă. În timp, Gustavo Gaviria a preluat afacerile de comercializare a cocainei și activitățile militaro-teroriste ale cartelului. Oficialitățile columbiene sînt de părere că, prin prinderea șefului improvizat al organizației, aceasta poate fi considerată acum ca foarte slăbită. Căci „Leon" era omul de legătură între cartel și Escobar. El a fost ucis la Medellin, la locuința lui din cartierul Alameda, în timpul unui schimb de focuri cu poliția care a durat aproape un sfert de oră. Reședința sa — avea să se constate — era o adevărată fortăreață : dispunea de geamuri antiglonț și de un sistem de supraveghere prin televiziune. Poliția a descoperit locul grație unui telefon anonim și a reușit să pătrundă dinamitînd poarta de intrare. „Leon", care avusese alte două luxoase vile la Miami, confiscate în urmă cu patru ani, era căutat de poliția columbiană încă din 1976, iar, mai recent , de cea americană și spaniolă. În Franța, el fusese condamnat, împreună cu Pablo Escobar, la 20 de ani închisoare, după capturarea, în decembrie 1987, a unei cantități de 445 kg cocaină pură, descoperită în insula Maria Galante (Antilele franceze).

Poliția pe urmele lui Escobar, care reușește, deocamdată, să scape

Lichidarea lui Gustavo Gaviria intervine după alte cîteva capturări senzaționale : între altele, cea a lui Roberto Escobar Taborda, alias... „Poetul", cel însărcinat cu relațiile publice ale cartelului și, în mod special, cu redactarea comunicatelor date de „Extraditables"; după lichidarea lui Gonzalo Rodriguez Gacha, alias „Mexicanul", șeful operațiunilor militare ale cartelului, la 14 iunie intervine un alt succes al poliției : eliminarea lui John Jairo Arias Tascon, supranumit „Pinina", liderul „ucigașilor cu simbrie"; în sfîrșit, după declanșarea operațiunii „Apocalips", urmează noi capturi : cumnatul și omul de încredere al lui Escobar, Hernan Quintero, medicul său, personal, Jose Cortes, și șeful gărzii sale personale, Carlos Taborda Perez.

Dar „baronul" cocainei încă n-a fost, totuși, prins. Iar autoritățile au decis recent să mărească la un milion de dolari recompensa pentru capturarea lui. La fel, în cazul lui Jorge Luis Ochoa, unul din membrii așanumitului „clan Ochoa", care, se pare, a preluat conducerea, în condițiile „indisponibilității" lui Escobar. Celor ce ar deține informații despre locurile unde se află cei doi le-au fost indicate numere speciale de telefon unde să le comunice, garantîndu-se și discreția necesară. Dar teama de represalii, pe de o parte, și „cointeresarea" practicată de traficanți, pe de altă parte, au zădărnicit deocamdată eforturile poliției. De mai multe ori, Escobar a reușit să scape din încercuirile forțelor de ordine, ultima dată în iulie, cînd fusese identificat într-o zonă împădurită din Magdalena Medio, în centrul Columbiei...

UN EX-GUERRILLERO-MINISTRU. Odată cu formarea noului cabinet al președintelui Cesar Gaviria, s-a confirmat un zvon care circulase anterior la Bogota : liderul fostei grupări de gherilă „M-19", Antonio Navarro, a fost numit ministru al sănătății. „M-19" își vede consacrat, astfel, rolul său în viața politică a Columbiei, chiar dacă numeroși conservatori se arată profund iritați. Ineditul acestei numiri se explică, însă, prin îndelungatul proces pe parcursul căruia „M-19" a trecut de la lupta în maquis la deținerea unui portofoliu ministerial.

În martie trecut, grupul de guerilă a semnat un acord de pace cu guvernul lui Virgilio Barco, primul asemenea act înregistrat vreodată în Columbia. Au fost depuse armele și a debutat lupta în plan politic, „M-19" desemnîndu-și inclusiv un candidat prezidențial propriu, care nu era altul decît liderul său, fostul „comandant" Carlos Pizarro. A intervenit, însă, asasinarea sa de către narcoteroriști, în aprilie trecut, continuarea cursei pentru președinție fiind preluată de Antonio Navarro, actualul ministru și cel ce ocupa, pînă recent, locul doi în ierarhia noii grupări politice. (Are 42 de ani și este de profesie inginer în tehnica medicală. El s-a alăturat guerilei în 1978, devenind unul din principalii săi lideri. În mai 1985, a fost victima unui atentat cu grenade la Cali, cînd și-a pierdut piciorul drept. După acest incident, a locuit în Mexic, de unde a asigurat reprezentarea în străinătate a organizației, pentru a reveni în Columbia abia la începutul lui 1989.)

Apoi, cu prilejul alegerilor de la 27 mai, s-a produs surpriza : Navarro a obținut peste 12 la sută din voturi, „M-19" devenind a treia forță politică din Columbia (după liberali și conservatori, cele două partide tradiționale). În fapt, nu trecuseră decît cîțiva ani de la evenimentul care a făcut acest grup de guerilă cunoscut în lume : asaltul și ocuparea, în noiembrie 1985, a Palatului de Justiție din Bogota. Timp de două zile de tensiuni extreme — cînd zeci de persoane, între care un mare număr de magistrați, au fost opriți ca ostatici — guvernul a fost tinut în șah de asediatori. Intervenția în cele din urmă a armatei a deblocat situația, dar asaltul s-a soldat cu circa o sută de morți și incendierea clădirii, nici astăzi refăcută.

Istoria lui „M-19" ține, pe de o parte, de legendă, pe de altă parte, de realitate. Grupul a apărut în 1974 și și-a stabilit denumirea — „Mișcarea 19 aprilie 1970", prescurtat „M-19" — ca o formă de protest față de frauda electorală la care s-ar fi recurs, la acea dată, pentru împiedicarea unei noi victorii a fostului dictator Gustavo Rojas Pinilla. Membrii grupului creaseră o oarecare vîlvă în jurul lor încă în ianuarie 1974, cînd au furat, dintr-un muzeu, sabia aparținînd lui Simon Bolivar. Gestul i-a făcut cunoscuți — ceea ce s-a și urmărit, de altfel —, dar sabia El Libertador nu a mai fost găsită, gurile rele afirmînd că ea ar fi fost achiziționată de Fidel Castro. Este, probabil, mai mult o legendă, dar nu același lucru se poate spune despre sprijinul pe care Cuba l-a acordat guerilei din cadrul „M-19", motiv pentru care guvernul columbian a rupt, în 1981, relațiile cu Havana, încă nerestabilite.

Pacificarea internă — prin renunțarea și a altor grupuri de guerilă la lupta armată — rămîne una din „sfidările" cabinetului Gaviria. Acesta beneficiază, totuși, de ceea ce a realizat deja fostul președinte Virgilio Barco, care — sînt de părere columbienii — a avut mai multe reușite în acest plan decît în ce privește combaterea narco-terorismului. Dacă a izbutit, sînt de părere unii, s-a datorat inclusiv sprijinului indirect oferit de schimbările din Europa de Est și din U.R.S.S., care au privat mișcările armate de extremă-stîngă de suportul lor ideologic.

Mergînd pe firul timpului, trebuie recunoscut, pe de altă parte, că ideea unui dialog între guvern și grupurile de guerilă este mai veche : în 1982, cînd președintele din acea vreme, Belisario Betancour, a pus-o în practică ,a stîrnit controverse foarte puternice pe plan intern. S-a ajuns, totuși, chiar atunci, la unele înțelegeri, în special privind o încetare a focului, dar acordurile au fost încălcate și manifestările violenței n-au putut fi stopate. Dar perspectiva trecerii guerilei de la lupta armată la o activitate politică s-a consolidat, astfel că guvernul Barco a izbutit să înscrie la activul său impulsionarea procesului de pace, proces care astăzi are șanse să continue. Autoritățile actuale sînt în contact, de pildă, cu alte trei mișcări de guerilă — Armata Populară de Eliberare (E.P.L.), Partidul Revoluționar al Muncitorilor (P.R.T.) și Mișcarea Quintin Lame (pentru apărarea indienilor, populație băștinașă) — scopul fiind același : demobilizarea și integrarea lor în viața civilă. Unele încercări de negociere — dar, se pare, mult mai anevoioase — au loc cu grupul Forțelor Armate Revoluționare Columbiene (F.A.R.C., prosovietice). În sfîrșit, în ce privește Armata de Eliberare Națională (E.L.N., procastristă), aceasta refuză încă orice fel de discuții cu oficialitățile.

Cesar Gaviria a declarat că este gata să antameze sau să continue dialogul, dacă grupurile armate „recunosc că acesta este singurul mijloc de integrare a lor în viața civilă". Căci, chiar dacă, mai ales în ultimul deceniu, columbienii par a se fi obișnuit a trăi într-o zodie a violenței — devenită, practic, o prezență cotidiană, în special la Bogota și Medellin — ei speră, totuși, în demontarea tuturor mecanismelor ei, cu atît mai mult cu cît ele se întrepătrund.

Anca Voican

De la Bill of Rights la Comitetele Helsinki

Toți oamenii se nasc liberi și egali. Dar ce este libertatea individuală și pînă unde poate merge ea ? Cum și ce trebuie făcut pentru ca libertatea mea să nu vină în conflict cu libertatea celuilalt, cu ordinea socială ?

Bill of Rights

Philadelphia, 17 septembrie 1787. Reprezentanții a douăsprezece din cele treisprezece state care formau la acea dată Statele Unite ale Americii votează Constituția Uniunii, îndeplinind, astfel, promisiunile cuprinse în Declarația de Independență din 1776. După încheierea lucrărilor, Benjamin Franklin a fost întrebat ce se realizase. „...O Republică, dacă veți ști s-o păstrați", a fost răspunsul.

Actul fundamental al democrației americane, valabil și astăzi, cuprinde exact șapte articole, la care s-au adăugat, de-a lungul anilor, 26 de amendamente, ultimul datînd din 1971. Primele zece amendamente, cunoscute sub numele de „Bill of Rights" (legea drepturilor) stabilesc drepturile omului, de la libertatea religioasă, libertatea cuvîntului și a presei, libertatea de întrunire, la securitatea persoanei și a bunurilor sale sau la dreptul de a fi judecat într-un termen cît mai scurt, în public, de către un juriu imparțial. **Bill of Rights** a fost adoptată în 1791, dar setul de amendamente fusese supus dezbaterii și aprobării la 6 iunie 1789, deci cu o lună și o săptămînă înainte de izbucnirea Revoluției franceze.

Declarația drepturilor omului și cetățeanului

Franța, 14 iulie 1789. Căderea Bastiliei, acea fortăreață-închisoare care inspira groază tuturor, a însemnat nu numai declanșarea Revoluției franceze ci și, în mod simbolic, eliberarea omului de teroare. Indiferent de perioada sîngeroasă care a urmat, **les sans-culottes** au redat omului poziția verticală, curajul de a gîndi și de a spune ce gîndește. Și poate că cel mai de preț cadou pe care Revoluția franceză l-a făcut Europei în special, dar și întregii omeniri, este Declarația drepturilor omului și cetățeanului, care consfințește individul ca element de bază al societății. Această „cartă a condiției umane" a stat la baza **Declarației universale a drepturilor omului**, care este, fără îndoială, unul din cele mai importante documente ale epocii contemporane.

Iată deci, că, la distanță de cîteva meridiane unul de celălalt, două popoare — cel american, abia născut, și cel francez, cu o bogată istorie în spate — au înțeles, cam în același timp, că nici o societate nu se poate așeza pe baze solide dacă nu respectă și protejează bunul său cel mai de preț — omul.

O.N.U. și drepturile omului

Ființa umană s-a aflat — și se află — în situația paradoxală de a se lupta permanent cu Puterea, pentru a o determina să-i recunoască drepturile pe care ea, Puterea, le-a aprobat și parafat la nenumărate sesiuni, conferințe, congrese s.a.m.d. Încălcări ale drepturilor omului au loc mereu, în toate țările lumii. Dacă este vorba de o țară democratică, vor sări în apărarea victimei atît opoziția parlamentară și extraparlamentară, cît și ligile, asociațiile, comitetele care se ocupă de drepturile omului din țara respectivă și din străinătate. Și, în majoritatea cazurilor, Puterea va ceda. Dacă este vorba de o țară nedemocratică („democrație populară", despotism — luminat sau neluminat — dictatură „proletară", militară etc.), victima este singură în fața Puterii, căci nu există nici o forță organizată, capabilă să se opună guvernanților, singura speranță rămînînd reacția opiniei publice internaționale. Pentru ambele categorii există numeroase exemple : Nelson Mandela, liderul negrilor din Africa de Sud, eliberat după mai mult de 27 de ani petrecuți în închisoare, „afacerea Watergate", în urma căreia unul din cei mai puternici oameni politici din lume, președintele Statelor Unite, a fost nevoit să-și dea demisia, Andrei Saharov, celebrul fizician sovietic, luptător pentru drepturile omului și laureat al Premiului Nobel pentru pace, care a trăit în exil în propria-i țară, Vaclav Havel, actualul președinte al Cehoslovaciei, întemnițat în repetate rînduri de regimul comunist, Lech Walesa și mulți, mulți alții.

Timp de peste un secol și jumătate de la Revoluția franceză, omenirea și, mai ales, bătrînul continent au trecut prin războaie, revoluții, răscoale și tulburări de tot felul. După atîta sînge vărsat, după atîția morți și mutilați, comunitatea internațională a înțeles, în sfîrșit, că desconsiderarea ființei umane nu putea duce decît la acte de barbarie. Era, deci, necesar să se elaboreze un act general valabil, care să protejeze omul și drepturile sale fundamentale.

Primul document internațional care cuprindea și referiri la aceste drepturi, a fost Carta O.N.U., adoptată la San Francisco în 1945. În cursul aceleiași sesiuni, O.N.U. a hotărît constituirea unei Comisii pentru drepturile omului, însărcinată să elaboreze un act internațional în materie, format din trei părți : o declarație care să stabilească principiile generale, unu sau mai multe pacte care să consfințească aceste principii sub o formă juridică și un set de măsuri pentru aplicarea lor în practica fiecărui stat.

Trei ani mai tîrziu, la 10 decembrie 1948, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat, cu 48 de voturi pentru, 8 abțineri și nici un vot împotrivă, **Declarația universală a drepturilor omului**, prin care celebrul slogan al Revoluției franceze **liberté, égalité, fraternité**, căpăta valoare de principiu internațional. Preambulul Declarației conține o recomandare de cea mai mare importanță cu privire la punerea de acord a legislației din fiecare țară semnatară cu conținutul documentului O.N.U. : „Este esențial ca drepturile omului să fie ocrotite de autoritatea legii pentru ca omul să nu fie silit să recurgă, ca soluție extremă, la revoltă împotriva tiraniei și asupririi".

În 1966, Adunarea Generală a O.N.U. adoptă și două pacte, care conferă valoare juridică principiilor cuprinse în declarație, precum și un protocol. Este vorba despre pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, care recunoaște, între altele, dreptul la muncă, dreptul de a forma sindicate, dreptul la asigurări sociale, la un nivel de viață satisfăcător, la asistență medicală, la învățătură și pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, cuprinzînd dreptul la viață, la libertatea și securitatea persoanei, libertatea de opinie și exprimare, de gîndire, de conștiință, de religie, libertatea de mișcare — în special dreptul la emigrare — etc. Protocolul este facultativ și prevede că cetățenii pot, în anumite condiții, să supună atenției Comitetului pentru drepturile omului — organism creat în 1977, pentru a examina rapoartele asupra măsurilor întreprinse de statele părți în vederea transpunerii în viață a drepturilor recunoscute în pacte — cazuri de violare a acestor drepturi de către statele respective.

Cele două pacte și protocolul au intrat în vigoare la 23 martie 1976, cînd a fost îndeplinită condiția prevăzută în finalul lor, și anume ratificarea de minimum 35 de state. (România a semnat cele două pacte, nu însă și protocolul facultativ, și le-a ratificat prin decretul nr. 212/1974.)

Consiliul Europei

În paralel cu activitățile O.N.U., statele occidentale, inspirîndu-se tot din Declarația universală a drepturilor omului, au înființat, în 1949, Consiliul Europei, prima instituție politică europeană al cărei obiectiv era de a crea o unitate între membrii săi în vederea „salvgardării și promovării idealurilor și principiilor ce constituie patrimoniul lor comun, ca și de a favoriza progresul lor economic și social", precum și de a proteja „drepturile și libertățile fundamentale ale omului".

La 4 noiembrie 1950, reprezentanții a cincisprezece țări europene s-au întrunit la Roma, unde au semnat Convenția europeană a drepturilor omului, ratificată, în final, de 21 de țări. Nici o țară fostă sau actuală comunistă nu face parte din această convenție. Consiliul Europei a acordat însă de curînd statut de „invitat special" țărilor est-europene — cu excepția României (din cauza violării drepturilor omului și în primul rînd a evenimentelor din 13—15 iunie), Albaniei și Poloniei, aceasta din urmă pentru că nu a organizat încă alegeri parlamentare libere.

Din punct de vedere tehnic, documentul este un tratat internațional, un fel de contract în virtutea căruia statele părți își asumă anumite obligații juridice, în principal recunoașterea drepturilor, bine stabilite, ale omului. Conform normelor convenției, cel care se consideră lezat în drepturile sale se poate adresa instituțiilor europene cu sediul la Strasbourg, cu o plîngere împotriva guvernului pe care îl consideră responsabil de eventuala încălcare a drepturilor sale.

Guvernele statelor membre au obligația de a veghea ca toți cei care trăiesc sub jurisdicția lor să se bucure de drepturile garantate prin convenție. Acest lucru a obligat unele state să procedeze la reforme legislative pentru a evita eventuale nepotriviri între reglementările lor interne și dispozițiile convenției. O parte din țările membre au inclus convenția, ca atare, în normele lor de drept intern.

Consiliul Europei își desfășoară activitățile concrete prin cele trei instituții de la Strasbourg : Comisia europeană a drepturilor omului, care examinează plîngerile referitoare la încălcări ale drepturilor omului, verifică faptele și încearcă să medieze o reglementare amiabilă ; Tribunalul european al drepturilor omului, care se pronunță asupra cazurilor ce

n-au putut fi rezolvate de comisie și Comitetul Miniștrilor, care este organul de decizie format din miniștrii afacerilor externe, sau reprezentanții lor.

Pe măsura evoluțiilor internaționale, Consiliul Europei adoptă noi reglementări, lărgind sfera drepturilor omului. Astfel, Carta Socială Europeană, semnată în 1961 și intrată în vigoare în 1965, enumeră 19 drepturi și principii cu privire la politica socială a statelor membre, cum ar fi dreptul la muncă, dreptul la grevă, la asigurări sociale și asistență medicală sau drepturile muncitorilor imigranți.

Helsinki 1975 și impactul asupra Europei de Est

În fond, ce sînt aceste drepturi ale omului de care se vorbește atît de mult ? De ce s-au temut regimurile comuniste din Europa de Est de noțiuni atît de „periculoase", încît blamul internațional părea de preferat aplicării lor ?

Reducînd totul la cea mai simplă expresie, se poate spune că regimurile totalitare lucrează cu mase de manevră, cu mulțimi docile, educate pe principiul „picăturii chinezești". Colectivul are prioritate absolută și exercită asupra individului presiuni, mai mult sau mai puțin fățișe, în vederea înregimentării sale depline prin depersonalizare.

Or, drepturile omului se referă, evident, la individ, garantîndu-i libertatea de gîndire, de exprimare a opiniei, de asociere liberă, de mișcare și multe altele. Nu e deci de mirare că „democrațiile populare (?)/socialiste/comuniste" au manifestat un entuziasm foarte scăzut, dacă nu cumva chiar nul, față de ultimul capitol al Actului final de la Helsinki, care reia principiile de bază enunțate în Declarația universală a drepturilor omului și în pactele adoptate ulterior, lărgindu-le, aprofundîndu-le și îmbogățindu-le.

De ce au semnat, totuși, acest act ? În primul rînd, pentru că erau deosebit de interesate în problema cooperării economice cu Occidentul (în special de accesul la tehnologiile moderne), și, în al doilea rînd, pentru că se credeau suficient de puternice pentru a strivi orice tentativă de „ridicare a capului". Aici trebuie amintit faptul că, deși înglobate sub numele generic de „lagăr (termen extrem de potrivit) socialist", țările est-europene se deosebeau între ele în privința duritățiii practicate de conducerile lor pe plan intern. În Ungaria avusese loc „contrarevoluția" din 1956, în Cehoslovacia — „primăvara de la Praga" din 1968, în Polonia — grevele de la Gdansk din 1970. În România nu se întîmplase nimic. În U.R.S.S. și Bulgaria nu se punea problema să se întîmple ceva. Iar Iugoslavia o pornise de mult pe alt drum, devenind un fel de hibrid comunisto-capitalist.

După prima conferință C.S.C.E. de la Helsinki, lucrurile se pun în mișcare. În **Cehoslovacia**, aflată încă în convalescență după „ajutorul internaționalist" primit în 1968 din partea Pactului de la Varșovia (mai puțin România), 242 de personalități din diverse domenii semnează, în ianuarie 1977, un manifest difuzat în Occident, în care autoritățile comuniste erau acuzate de violarea drepturilor omului. Documentul, devenit celebru sub numele de „Carta 77", era de fapt actul de naștere al unei mișcări considerate pînă în 1989 drept un „complot antistatal". Unul din purtătorii de cuvînt al cartei era Vaclav Havel, actualul președinte al Cehoslovaciei, care a și prezidat primul congres liber al organizației, ținut de curînd. Conform hotărîrii congresului, „Carta 77" își va continua activitatea : „Membrii «Cartei 77» — se arată în rezoluție — sînt convinși că democrația cehoslovacă are nevoie, ca și pînă acum, de activitatea organizației, ca și a altor grupări independente ce apără drepturile omului. Vom sprijini, în societate, spiritul toleranței și al rațiunii critice, spiritul respectului reciproc, ne vom ridica în apărarea oricărui om nedreptățit".

În **Polonia**, intelectualii și studenții s-au constituit într-un „Comitet pentru apărarea muncitorilor", sub dublul impact al înăbușirii în sînge a grevei de la Marea Baltică din 1970 și al Conferinței de la Helsinki. Dar adevărata trezire s-a produs o dată cu seria de greve din 1980, care s-au întins în toată țara și care au adus în prim-planul atenției generale personalitatea lui Lech Walesa. Primul sindicat independent din Europa de Est — „Solidaritatea" — s-a născut în chinuri groaznice, mii de oameni avînd de suferit de pe urma activității lor. Membrii „Comitetului pentru apărarea muncitorilor" s-au raliat imediat sindicatului, unul dintre ei, Tadeusz Mazowiecki, jurist și ziarist, fiind, în prezent, primul ministru al Poloniei.

Începută din motive economice — nivel de trai scăzut, condiții grele de muncă, măriri de prețuri — mișcarea de masă „Solidaritatea" a căpătat treptat și un caracter politic, ajungînd în situația de a opta sau nu pentru transformarea sa în partid politic. Pentru moment, răspunsul este **nu**, dar Lech Walesa cochetează serios cu ideea de a candida pentru funcția de președinte al Poloniei, lucru de neimaginat acum un an. Ar mai trebui amintit și rolul pe care l-a jucat, explicit sau implicit, un alt mare polonez, Karol Wojtyla, adică... Papa Ioan Paul II, în obținerea de sprijin internațional pentru „Solidaritatea".

În **Uniunea Sovietică**, unde pedeapsa cu moartea se aplica pentru delicte — de foarte multe ori imaginare — mergînd de la trădare pînă la luare de mită, unde K.G.B. era omniprezent și omnipotent, unde drepturile omului erau ignorate cu desăvîrșire, orice încercare de rezistență în grup n-avea decît sanse minime de reușită. Recordul în materie de supraviețuire l-a deținut „grupul Helsinki", condus de fizicianul Iuri Orlov, care urmărea cazurile de încălcare a drepturilor omului, în conformitate cu prevederile Actului final de la Helsinki. Constituit în 1976, grupul a fost destrămat după doi ani, prin arestarea și condamnarea majorității membrilor săi.

„Revoltele" individuale, însă, au fost numeroase de-a lungul anilor. Personalități de mare clasă, în special scriitori și oameni de știință, s-au angajat, cu riscuri imense, în lupta dintre om și Putere, în care, practic, toate atu-urile se aflau, de la bun început, de partea celei din urmă. Aleksandr Ginsburg, Andrei Siniavski, Iuli Daniel, Roy Medvedev, Aleksandr Soljenițîn și Andrei Saharov sînt doar cîteva din numele-simbol ale disidenței sovietice, ultimele două fiind și cele mai cunoscute în toată lumea. Soljenițîn și Saharov sînt și singurii cîștigători ai meciului de tip David—Goliat : primul, expulzat din U.R.S.S. și privat de cetățenia sovietică în 1974, a primit recent o invitație oficială de a-și vizita propria țară, al doilea a fost rechemat din orașul închis Gorki, unde trăia în exil din 1980, de însuși Mihail Gorbaciov. Din păcate, doamna cu coasa nu i-a acordat decît un scurt răgaz de bucurie.

Un fapt interesant este acela că, în lunga perioadă de prigoană și opresiune la care au fost supuși disidenții a existat o formă de rezistență activă, pe care K.G.B. a vînat-o permanent sau a tolerat-o ca „supapă" : „samizdat" — adică manifeste, declarații, eseuri și chiar opere literare, multiplicate ilegal prin cele mai ingenioase metode și răspîndite în țară și peste hotare. Așa a ajuns să fie cunoscut și eseul lui Saharov intitulat „Reflecții asupra progresului, coexistentei pașnice și libertății intelectuale".

Republica Democrată Germană și **Ungaria** au avut situații diferite față de celelalte țări est-europene. Prima, din cauza poziției sale geo-politice, a doua, datorită reformelor de sus în jos, întreprinse pe tăcute, într-un ritm relativ lent și „nederanjant". În plus, standardul lor de viață era relativ ridicat prin comparație cu nivelul de trai al „fraților socialiști". Ungurii s-au putut organiza cu riscuri mai reduse și grație sprijinului unei puternice diaspora, deosebit de activă în Occident.

Lăsînd la o parte **Albania**, autoexilată de cîteva decenii bune, și **Bulgaria**, care pînă anul acesta a acționat ca și cum ar fi fost o republică socialistă sovietică separată doar printr-o eroare geografică de patria mumă, mai rămîne **România**, iubită și hulită, bogată și săracă, inertă și explozivă, plină de umor și tristețe. Românii au trăit 45 de ani de totalitarism, cu o vagă relaxare în perioada '64—'71, 45 de ani de spălare sistematică a creierelor. Lipsiți aproape complet de informații și contacte în afara țării, marea majoritate a românilor nu aveau — și nu au — decît niște foarte vagi idei despre drepturile omului, însă și acelea deformate de „viziunea genialilor conducători".

Și totuși, în 1977, Paul Goma, un scriitor destul de puțin cunoscut, lansa un apel către toți românii, încercînd să constituie un nucleu de supraveghere a modului în care statul își îndeplinea angajamentele luate la Helsinki. Paul Goma a fost „ajutat" să părăsească definitiv țara. Tot în 1977 a avut loc greva minerilor din Valea Jiului, pornită din motive de ordin economic. Rezultatul : promisiuni mincinoase, izgonirea majorității celor implicați, întărirea aparatului represiv din zonă. A urmat, peste nouă ani, revolta de la Brașov și, în sfîrșit, marea explozie din decembrie '89.

Comitetele Helsinki

Adoptarea Actului final de la Helsinki a însemnat, fără îndoială, un mare pas înainte spre stabilirea unor relații normale între cele 35 de state semnatare. Albania, unica țară europeană rămasă în afara istoriei contemporane, face acum eforturi pentru a recupera terenul pierdut. Așadar, Estul și Vestul și-au strîns mîinile și s-au felicitat reciproc, apoi și-au făcut bagajele și au plecat fiecare la casa lui. Exista deci riscul „îngropării" documentului, așa cum, din păcate, s-a întîmplat, nu de puține ori, de-a lungul anilor. Pentru a evita acest lucru, juriști, ziariști, profesori, doctori și alții, s-au constituit în grupe de urmărire și supraveghere a modului în care statele părți își respectă angajamentele asumate în domeniul foarte important al drepturilor omului. În Europa de răsărit aceste grupe sau comitete au fost considerate ilegale de autorități, o atitudine cel puțin ciudată, dacă ne gîndim că nu li se cerea decît să aplice prevederile legale ale documentelor pe care ele însele le semnaseră și parafaseră la Helsinki și, ulterior, la Madrid și Viena. Ca o consecință firească în contextul interesului general pentru drepturile omului, au luat ființă, în cadrul unor Comitete Helsinki din țările occidentale, secții speciale pentru țările est-europene (de pildă secția română a Comitefului italian Helsinki). Rolul lor era — și este — acela de a urmări, din afară, respectarea drepturilor omului, de a semnala opiniei publice internaționale cazurile de încălcare a acestor drepturi, ajutînd astfel atît persoanele în cauză, cît și comitetele naționale Helsinki. Există un centru coordonator al acestor Comitete Helsinki — **Helsinki Watch** — care, la rîndul său, face parte din organizatia mondială intitulată **Human Rights Watch.**

După valul de schimbări din Europa de Est de la sfîrșitul anului 1989, s-a produs o evidentă transformare și în concepția și atitudinea noilor autorități față de om și drepturile sale. Guvernanții din țările foste „comuniste" încurajează sau, în cel mai rău caz, tolerează activitatea ligilor și asociațiilor care se ocupă de drepturile omului, inclusiv a Comitetelor Helsinki, înțelegînd, în sfîrșit, covîrșitoarea importanță a respectării acestor drepturi pentru construirea unui stat de drept, a unei democrații reale. Activitatea acestor ligi, asociații, comitete constituie un ajutor concret în dificila operațiune a instaurării democrației.

Manuela Ștefănescu

China și restul lumii: un nou capitol...

În actualul context internațional, aflat într-o continuă schimbare, uneori cu convulsii și tensiuni imprevizibile, chiar de la o zi la alta, nu se poate trece peste unele mutații semnificative, poate chiar mutări ca pe tabla de șah, dacă privim retrospectiv activitatea Chinei în viața internațională în acest an. După evenimentele din Piața Tien Anmen, din iunie trecut, Occidentul a impus unele sancțiuni economice Beijingului, care a plătit un tribut extern destul de substanțial de pe urma acestora. Dincolo de efectele negative strict economice, s-a înregistrat și o „marginalizare" a țării, cel puțin din punct de vedere al Occidentului.

Începînd cu primele luni ale anului, China a încercat să-și modifice imaginea în lume și face demersuri pentru a-și deschide piețele și către unele țări aflate pînă acum nu tocmai în centrul legăturilor sale.

Noul capitol al relațiilor externe ale Chinei este marcat, în aprilie, de vizita, la Moscova, a premierului Li Peng, prima în ultimii 25 de ani a unui prim-ministru chinez în U.R.S.S. Dezamorsate de vizita, în 1989, a lui Mihail Gorbaciov în China, relațiile bilaterale continuă să se amelioreze, oricum de foarte mare importanță de ambele părți. Progrese au fost făcute, dar nu s-au înlăturat toate neînțelegerile, acesta este rezultatul întîlnirii de la Moscova. Li Peng este destul de optimist, afirmînd că totul nu este decît „o problemă de timp".

Lărgindu-și aria de contacte externe, China își îndreaptă privirile și spre o altă zonă: America de Sud. Astfel, președintele Yang Shangkun face un lung turneu în cinci țări latino-americane, unde își manifestă disponibilitatea de a întreține relații în toate domeniile, de a le continua și intensifica.

Mijlocul anului este pentru China destul de important din două puncte de vedere: președintele Bush urma să se pronunțe asupra clauzei națiunii celei mai favorizate, la Houston avea loc întrunirea la nivel înalt a celor șapte state industrializate ale lumii. „Cel mai notabil succes" al Beijingului, cum îl califica agenția „Reuter", a fost prelungirea clauzei de către Washington; o întrerupere a sa ar fi însemnat o pierdere de 10 miliarde de dolari. În rest, nici un semn, deocamdată, din partea Statelor Unite.

Interesantă este poziția Japoniei față de China, hotărînd să reia creditele oficiale acordate Beijîngului, după întîlnirea de la Houston. Precizări asupra acestei decizii au venit chiar de la Tokio: „Japonia nu este interesată de drepturile omului, ci numai de profit". Accente mult mai nuanțate au fost făcute de primul ministru nipon, Toshiki Kaifu: „Noi privim China dintr-un unghi diferit de cel al Occidentului. Occidentul poate s-o ignore, noi nu. O Chină stabilă și prosperă este vitală pentru Japonia". Observatorii citesc printre rînduri și avansează opinia că motivul care a stat la baza reluării, de către Japonia, a împrumuturilor către China este mai curînd de natură strategică decît comercială. Privită global, această măsură este menită nu numai să aducă profituri comerțului japonez cît, mai ales, să încurajeze eforturile Beijingului în direcția reformelor. Anunțul Tokioului a fost bine primit, îndeosebi de comercianți și de cercurile de afaceri nipone.

La rîndul său, Beijingul a apreciat că „cei șapte" au dat dovadă de o oarecare flexibilitate față de problema sancțiunilor aplicate țării, iar în privința relațiilor chino-japoneze, un purtător de cuvînt al Ministerului de externe și-a exprimat speranța că acestea „vor reveni la normal în toate domeniile, cît mai curînd cu putință".

Iată că, după un an de la impunerea unor sancțiuni economice Chinei, cortina se ridică încet, primul semnal concret venind din partea Japoniei, semnal considerat necesar „pentru a nu se ajunge la o izolare a Chinei", cum s-a exprimat clar Taro Nakayama, ministrul de externe nipon.

În încercarea sa de a se deschide lumii și, îndeosebi, țărilor din zonă, China a demarat, în ultima vreme, o serie de contacte externe, care s-au concretizat, pe de o parte, prin stabilirea unor relații diplomatice și, pe de altă parte, prin intenția sau chiar ameliorarea raporturilor cu unele state, în unele cazuri „înghețate" de mai multe decenii. La capitolul „reluări" sau „stabiliri" de relații oficiale lista este destul de lungă: Mongolia, Arabia Saudită, Indonezia și Singapore. După 31 de ani, Beijing și Ulan Bator își dau, din nou mîna, diplomatic, după ce, la sfîrșitul anilor '60, a intervenit răceala cauzată și de deteriorarea relațiilor dintre China și U.R.S.S. Angajată pe drumul democratizării, după ce, mult timp, a rămas dependentă de importurile și sprijinul sovietic, Mongolia cîștigă, astfel, un partener comercial important, iar Beijingul demonstrează că, într-adevăr, dorește relații bune cu toți vecinii.

Situată în afara „lumii asiatice", dar cu reală pondere în cea arabă, Arabia Saudită încalcă un tabu vechi de 50 de ani, acela de a nu stabili relații diplomatice cu țări comuniste, motivele fiind lesne de înțeles. De aceea, la vremea respectivă, adică după 21 iulie, stabilirea de relații oficiale între Riad și Beijing a avut un amplu ecou internațional, dat fiind contextul și premisele evenimentului. China reușește să pătrundă într-o zonă ce pînă nu demult îi era aproape inaccesibilă (excepție făcînd schimburile comerciale), iar Arabia Saudită cîștigă o vastă piață de desfacere pentru produsele sale, îndeosebi petrochimice. Dar, dincolo de cele două „atuuri" bilaterale, observatorii notează și un al doilea punct „marcat" de Beijing, consecință imediată a evenimentului: Taiwanul anunță suspendarea relațiilor diplomatice cu Arabia Saudită, vechi de peste patru decenii. Motivul suspendării? Riadul recunoaște conducerea Chinei ca „unic reprezentant legitim al poporului chinez".

În mozaicul de mutații înregistrate de China în plan extern, detașăm periplul sud-est asiatic al premierului Li Peng în Thailanda, Indonezia și Singapore. Două chestiuni importante pe agenda politică: problema cambodgiană și oficializarea relațiilor diplomatice cu Indonezia și Singapore. Prin implicațiile sale, cu „bătaie" mai mult sau mai puțin lungă, se poate afirma că Beijingul dorește să-și întărească poziția în această zonă a Asiei, ducînd mesajul „steagului alb" în țările respective. La ora actuală, demersurile pentru soluționarea complexei probleme a Cambodgiei au mobilizat părțile implicate și interesate în dezamorsarea unei situații delicate. S-a discutat mult, fără rezultate, deocamdată, S.U.A. și Vietnamul au angajat deja convorbiri directe, iar China a anunțat că este dispusă să angajeze, și ea, contacte cu Vietnamul. Diplomații occidentali privesc cu încredere acest dialog, iar ambasadorul unei țări sud-asiatice preciza cu optimism: „Cheia problemei se află în mîinile chinezilor și ale vietnamezilor, iar ultimele declarații ale celor două țări ar putea să ducă la rezultate importante".

În ceea ce privește oficializarea relațiilor cu Jakarta și Singapore, aceasta este considerată ca avînd o semnificativă pondere, în primul rînd pentru consolidarea relațiilor cu o țară mare din Asia de sud-est cum e Indonezia, ceea ce a favorizat și stabilirea, pentru prima dată, de relații diplomatice cu Singapore. Semnificativ, în acest caz este faptul că, premierul chinez a declarat că țara sa nu va formula obiecții în legătură cu continuarea, de către Singapore, a relațiilor sale comerciale cu Taiwanul, pe baze private, neguvernamentale.

Astfel, după suita de contacte diplomatice realizate de China, se poate remarca — așa cum notează majoritatea observatorilor — că ea se află clar angajată în cîștigarea de noi parteneri și întărirea poziției sale în zonă, în plus urmărind să-și amelioreze imaginea în fața Occidentului, aflat, încă în expectativă.

Mihaela Brumă

STOP CADRU

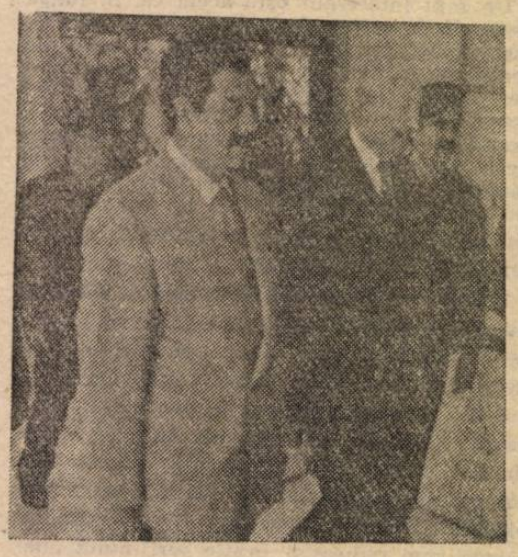

Președintele austriac, Kurt Waldheim, împreună cu șeful statului irakian Saddam Hussein, la Bagdad

23 august 1944—o dată care nu poate fi scoasă din istoria României!
Falsificările nu-şi găsesc locul! Istoriografia ne este datoare!

Adevărul despre 23 august 1944

(3)

Consecinţele ieşirii României din Axă

general-locotenent (r) Ion Şuţa

De la Bucureşti la închisoarea... Liublianka

În după-amiaza zilei de 23 august 1944 au mai fost arestaţi, tot în Palatul din Calea Victoriei, şi generalul Constantin (Piki) Vasiliu, inspectorul şef al jandarmeriei, generalul Dumitru Popescu, ministrul de interne, generalul Constantin Pantazi, ministrul de război, şi colonelul Mircea Elefterescu, prefectul poliţiei capitalei. În ziua de 24 august, orele 2,15, o echipă din formaţiunile de luptă patriotică improvizată de Emil Bodnăraş, din dispoziţia Maiestăţii Sale şi nu a altcuiva, dată căpitanului Gheorghe Teodorescu, înainte de a pleca la Dobriţa, i-a ridicat pe cei arestaţi şi i-a transportat într-o casă conspirativă a partidului comunist, din cartierul Vatra Luminoasă. Pe data de 3 septembrie 1944, după multe insistenţe şi ameninţări din partea comandamentului Frontului 2 ucrainean, Emil Bodnăraş i-a predat pe Ion Antonescu şi încă 10 persoane din guvernul acestuia, precum şi pe soţia sa, Maria Antonescu, comandamentului sovietic, care i-a transportat cu trenul, în vagon de clasa a III-a până la Moscova, unde au fost internaţi în închisoarea Liublianka.

După arestarea guvernului antonescian, prin Decretul regal nr. 1619 din 23 august 1944, generalul de Corp de armată Constantin Sănătescu a fost numit preşedinte al Consiliului de Miniştri, iar prin Decretul nr. 1620 au fost numiţi membri ai noului guvern; prin alte decrete au fost desemnaţi şeful Marelui Stat Major, Inspectorul general al jandarmeriei şi primarul general şi prefect al Poliţiei capitalei. De asemenea, au fost remise şi alte acte normative, între care decretul de amnistie generală şi cel referitor la desfiinţarea lagărelor de internare.

În timp ce la Palat se semnau actele normative de importanţă istorică pentru destinele poporului român şi se pregătea formarea noului guvern, Comandamentul militar al Capitalei, potrivit planului de alarmă, a dat ordin pentru începerea acţiunilor de luptă împotriva comandamentelor şi unităţilor germane. După difuzarea Directivei operative a Marelui Stat Major, acţiunile de luptă s-au generalizat pe tot teritoriul ţării.

Cea mai mare eroare strategică

Importanţa strategică şi politică a României în ansamblul războiului din vara anului 1944 a fost atestată de amploarea consecinţelor pe care le-a produs lovitura de stat de la 23 august 1944, privind scurtarea războiului mondial cu mai bine de jumătate de an şi, odată cu aceasta, micşorarea pierderilor de vieţi omeneşti şi distrugerilor materiale. În numeroase ţări din Europa, actul României a devenit un simbol al luptei de eliberare de sub dominaţia nazistă, rînd pe rînd părăsind coaliţia Axei Finlanda, Bulgaria, Ungaria; în Slovacia la scurt timp a fost declanşată insurecţia armată. Lupta partizanilor din Grecia şi din Albania a luat amploare, iar armata populară iugoslavă şi-a intensificat loviturile împotriva armatei de ocupaţie germană. Stabilitatea defensivei hitleriste la aripa de sud a frontului sovieto-german a fost zdruncinată prin desprinderea celor două armate române de pe frontul din Moldova şi Basarabia, atacarea forţelor hitleriste aflate în zona interioară a ţării şi deschiderea celui mai puternic aliniament de apărare — Carpaţii şi zona fortificată din Poarta Focşanilor.

Zona fortificată din Poarta Focşanilor se întindea pe un front de 150 km între Carpaţii de Curbură, de la trecătoarea Oituz şi până la confluenţa Siretului cu Dunărea. În vara anului 1944 ea era formată din patru poziţii de apărare, fiecare poziţie avînd 2—3 linii de cazemate şi locaşuri de tragere întărite, dispuse succesiv, cîmpuri de mine dense şi amplasamente de tragere pentru toate categoriile de armament.

Potrivit planului conceput de mareşalul Ion Antonescu, zona fortificată urma să fie apărată, pe lîngă cele nouă batalioane de fortificaţii, de trupele retrase din Moldova şi încă zece divizii din interiorul ţării. Toţi specialiştii militari, apreciază că în august 1944 a fost cea mai puternică linie fortificată din Europa. Generalul Hans Kissel, care a comandat o divizie în Moldova, apreciază că dacă trupele germane s-ar fi retras din timp pe această poziţie fortificată „ar fi putut rezista cu succes cu forţe relativ slabe până la căderea Berlinului".

Însuşi Comandamentul Suprem Sovietic, apreciind în mod corect tăria zonei fortificate din Poarta Focşanilor, a stabilit ca misiuni strategice fronturile 2 şi 3 ucrainiene să încercuiască Grupul de armate „Ucraina de Sud" şi să înainteze pînă în faţa liniei fortificate.

Lovitura de stat executată de Mihai de Hohenzollern a făcut ca acest aliniament atît de puternic din punct de vedere militar să fie străbătut de trupele sovietice fără lupte, în marş obişnuit, pentru că prin Ordinul nr. 250 din 25 august 1944 generalul Gheorghe Mihail a dispus ca cele trei brigăzi de fortificaţii care erau dispuse în lucrări, împreună cu trupele Armatei 3 şi 4, să părăsească poziţiile şi să se regrupeze în interior. Aceasta s-a făcut ca o măsură de ordin strategic şi politic numai în favoarea trupelor sovietice şi cu grave consecinţe pentru desfăşurarea ulterioară a tratativelor de armistiţiu. Aceasta a constituit, de fapt, cea mai mare eroare strategică comisă de guvernul român şi Marele Stat Major după 23 august 1944 pentru care o grea răspundere revine regelui, şefului guvernului, generalul Constantin Sănătescu, şi şefului Marelui Stat Major, generalul Gheorghe Mihail.

Regele, Elena — regina mamă şi Mihai Antonescu

Trecerea României în coaliţia Naţiunilor Unite a schimbat brusc şi în mod substanţial raportul de forţe numeric în defavoarea Wehrmachtului. Din analiza situaţiei centralizatoare Md. 9 700 A ce se întocmea de către Marele Stat Major decadal, în documentul întocmit la 20 august 1944 efectivele armatei române totalizau 1 077 009 militari la trupele de uscat, 73 671 la aeronautică şi 21 046 militari la trupele marinei militare.

La acțiunile din perioada luptelor insurecționale au mai participat și trupele Inspectoratului general al Jandarmeriei, cu un efectiv de 31 647 militari ,și unitățile de premilitară cu 10 798 de tineri.

Trupele de uscat organizate pe trei armate — Armata 1 în interior cu sediul la Sibiu, Armatele 3 și 4 pe frontul din Moldova —, 11 corpuri de armată și similare, 7 corpuri teritoriale și 50 de divizii din care 20 de divizii operative pe front și 30 de divizii în interior. În efective, pe zona operativă erau 402 538 de militari, iar în interior 674 471 de militari.

Este incontestabil că lovitura de stat de la 23 august 1944, realizată în condițiile unei situații politico-militare extrem de complexe s-a înscris și a rămas în istoria dreptului internațional ca un act de referință, unic în felul lui, care a pus Marile Puteri Aliate în fața faptului împlinit, în fața unei situații de drept noi, neprevăzută în calculele acestora. Aliații însă nu au luat în considerare importanța practică a acestui act pentru interesele lor și în primul rînd al Uniunii Sovietice și armatei sale, pentru că nu au fost legați prin nici un angajament oficial prin care să fie obligați să trateze România altfel decît ca țară inamică înfrîntă. Proclamația regelui Mihai și Declarația guvernului nu au fost însoțite de acte oficiale de drept, care să excludă arbitrariul din partea Puterilor Aliate și să asigure desfășurarea negocierilor de armistițiu într-un climat juridic corespunzător.

Aceasta era absolut necesară pentru că la tratativele anterioare datei de 23 august 1944 nu s-au precizat raporturile de drept ale României în cadrul războiului de coaliție, statutul armatei române în cadrul acestui tip de război. Într-un război de coaliție era absolut necesar să se precizeze drepturile și raporturile de comandament cu armatele coaliției, stabilirea fișiilor de acțiune proprii și a zonelor de exploatare a resurselor materiale, funcționarea comandamentului suprem național, relațiile cu comandamentele militare sovietice pe front și în țară, drepturile comandamentelor române asupra prizonierilor și capturilor de război și altele.

Statutul de „țară ocupată" trecut sub tăcere

Desigur, actul de la 23 august 1944 a fost un act de suveranitate națională, deși sfera de cuprindere teritorială a fost limitată, partea de nord a Transilvaniei, Bucovina, Moldova și Basarabia, aflîndu-se sub ocupație străină. Situația creată la 23 august 1944 de drept s-a menținut numai cîteva zile pentru că, odată cu pătrunderea trupelor sovietice pe teritoriul României, în special după deschiderea celei mai importante bariere strategice, suveranitatea țării a fost grav știrbită, statutul ei fiind de „țară ocupată".

Această situație nouă, care a dăinuit pînă după semnarea Tratatului de pace, a fost trecută sub tăcere de istoriografia românească, relevîndu-se, eronat, rolul eliberator al armatei sovietice, și nu cel de ocupație militară, cum real a fost.

După ce armata română a încetat lupta și a părăsit pozițiile de apărare din Poarta Focșanilor, Aliații nu au mai fost interesați în semnarea Convenției de armistițiu. Situația României era pecetluită ,iar Aliații și-au atins obiectivul urmărit fără nici un efort și nesperat de repede, cu concursul lui Mihai de Hohenzollern ; de aceea s-au și grăbit să-l decoreze cu cele mai mari distincții. Înaltul Comandament sovietic a considerat, cum era și firesc, că România este o țară înfrîntă și, în consecință, a dispus regimul de ocupație militară — **occupatio bellica** — deci o ocupație rezultată prin luptă. Acesta a fost motivul adevărat pentru care Molotov a amînat discutarea Convenției de armistițiu pînă la ajungerea trupelor sovietice la Timișoara și Arad, cînd, de fapt, ocupația era înfăptuită, iar armistițiul s-a transformat din convenție într-un rușinos dictat.

Din punct de vedere juridic, situația creată în România a fost conformă cu normele de drept internațional, consecința modului cum s-a conceput de către rege și guvern încheierea armistițiului în consens cu cererile partidului comunist din România care la acea dată reprezenta interesele Moscovei în țară.

Ocupația militară sovietică realizată pe teritoriul României a avut drept consecință imediată împiedicarea organelor supreme de stat românești de a-și exercita funcțiile suveranității ; acestea au fost obligate să acționeze conform instrucțiunilor date de Comandamentul ocupat și numai în interesul acestuia.

Pînă la semnarea armistițiului, ocupația a avut un caracter drastic, pentru că toate comandamentele de unități și mari unități sovietice nu au luat în considerare organele puterii și ale administrației românești, cu care au refuzat orice tratative, iar militarii izolați au acționat după bunul plac, atît în raporturile cu autoritățile românești, cît și cu cetățenii. S-au făcut confiscări de animale, de mijloace de transport și bunuri materiale de la întreprinderi, instituții publice și persoane particulare, fără nici o formă legală, abuziv și sub amenințare. S-au folosit chiar armele și s-au comis chiar crime și violuri. S-a creat, astfel, o situație de panică și derută în rîndul populației.

De drept, situația trebuia să se schimbe după semnarea Convenției de armistițiu cînd, potrivit dreptului internațional, se instaura regimul armistițiului, dar n-a fost așa. La măsurile instituite inițial de armata de ocupație s-au adăugat altele noi, hotărîte de Comisia Aliată de Control, astfel că, pînă la încheierea păcii în România, s-a menținut regimul **occupatio bellica.**

Ocupația militară din țara noastră nu a fost contestată de Statele Unite ale Americii și Marea Britanie, care au contribuit efectiv la instaurarea și realizarea ei în baza politicii sferelor de influență stabilită la Ialta și la Moscova în 1944.

În aceste condiții, apare evident că lovitura de stat a regelui Mihai a adus sovieticilor o victorie nesperată, oferindu-le țara fără să facă nici un sacrificiu, fără să tragă un glonț. Pentru consecințele grave suferite de poporul român, generate de modalitățile în care ea a fost executată, o grea răspundere morală și politică apasă asupra conștiinței autorului ei, Maiestatea Sa Mihai de Hohenzollern, a celor din anturajul lui de la Palat — baronul Mocsony Stircea, generalul Constantin Sănătescu și generalul Emilian Ionescu —, care au sacrificat interesele majore ale țării, deschizînd calea crucificării poporului român. Nu pot fi absolviți de aceeași răspundere nici liderii partidelor politice, care s-au coalizat în cadrul BND-ului cu partidul comunist și au participat în secret la pregătirea loviturii, acceptînd modalitățile de înfăptuire susținute de comuniști, adică arestarea mareșalului Antonescu.

În sfîrșit, atît ex-regele Mihai, cît și Iuliu Maniu erau la 23 august 1944 în posesia „telegramei" sustrase abuziv de Grigore Niculescu Buzești, prin care Fr. Nanu făcea cunoscut, din capitala Suediei, personal mareșalului Ion Antonescu acordul guvernului sovietic de a semna el Convenția de armistițiu în forma acceptată de ambele părți. Această telegramă era adresată mareșalului și lui trebuia să i se dea. Este greu de înțeles atitudinea Majestății Sale și a liderului P.N.Ț.-ist.

Mareșalul pregătea o „rezistență națională"

În fața acestei situații se pune firească întrebare : cui i-a folosit și cine a profitat de pe urma loviturii de stat din România și dacă a fost sau nu o trădare a intereselor poporului român ?

Mareșalul Ion Antonescu a fost și este învinuit că nu a urgentat ieșirea României din războiul germano-sovietic, mai ales după consumarea unor momente importante ale desfășurării acestuia. Aparenta indecizie a mareșalului a fost calificată drept lipsă de patriotism, de trădare de patrie, incriminare falsă pentru că, prin tot ce a făptuit, Ion Antonescu s-a dovedit un mare patriot.

El s-a angajat ferm în tratative cu sovieticii pentru scoaterea țării din război, dar a fost convins că aceștia nu-și vor respecta angajamentele asumate. De aceea, în interesul țării și al poporului român, el a conceput desfășurarea unor acțiuni politice în străinătate, post-armistițiu, pentru informarea opiniei publice internaționale, de către oameni politici și de cultură români. Avocatul Nicolae Baciu, sprijinindu-se pe telegrama Lordului Moyne nr. 1660 din 15 iulie 1944, trimisă Ministerului de Externe britanic, arată că „mareșalul a transferat în Elveția cu cîteva săptămîni înainte, douăzeci de milioane de franci elvețieni și douăzeci de tone de aur fin pentru fondul de **rezistență națională".**

Acțiunea rezistenței românești din străinătate a fost gîndită în toată complexitatea ei, cu multă înțelepciune, o direcție importantă constituind-o presa. De aceea, la începutul lunii august 1944, a avut o întrevedere cu Pamfil Șeicaru, cunoscutul ziarist român căruia i-a spus, în legătură cu armistițiul : „Am obținut trei puncte, mai sînt încă două, le vom avea. Rușii nu vor să-i apuce iarna. Carpații anulează valoarea tancurilor (...) Rușii vor semna armistițiul, așa cum îl cred eu, favorabil în condițiile țării noastre, dar nu-l vor respecta". De aceea îi propune ziaristului român să organizeze la Madrid apariția unor organe de presă în limbi străine, prin care să se apere interesele poporului român.

Acțiunile întreprinse de Ion Antonescu nu au fost continuate de noul guvern român, astfel că, pînă la încheierea Tratatului de pace, activitatea emigrației românești a fost anemică, fără eficiență. Grupul de oameni politici români stabiliți în Occident nu au avut suficientă audiență și înțelegere din partea guvernelor Marilor Puteri occidentale, a căror conduită față de România a rămas total indiferentă și chiar ostilă. Oamenii de stat occidentali nu au renunțat la politica sferelor de interese stabilite la tratativele secrete cu Iosif Vissarionovici Stalin. În consecință, România a rămas definitiv în sfera de interese a Uniunii Sovietice.

Nici Mihai de Hohenzollern nu s-a bucurat de atenția șefilor de stat și de guvern occidentali. Care, în perioada de după cel de al doilea război mondial și pînă în prezent, constant au considerat că statutul României rămîne neschimbat. La mai puțin de cinci luni de la abdicare, raporturile fostului monarh cu autoritățile țărilor occidentale au devenit aproape inexistente, pentru că de la 22 mai 1948, prin Decizia nr. 797 a Consiliului de Miniștri, i s-a retras cetățenia română. Acest act normativ, care pînă în prezent nu a fost abrogat, fusese semnat de primul ministru și întregul guvern. În acest context, fostul monarh, nemaiavînd naționalitatea română, a păstrat, timp de peste patruzeci de ani, o atitudine indiferentă față de problemele poporului român.

Prin urmare, cele preconizate de mareșalul Ion Antonescu, privind activitatea oamenilor politici români din emigrație, după încheierea armistițiului, nu s-au realizat, iar Marile Puteri occidentale, timp de peste patruzeci de ani au sprijinit intens regimurile comuniste din România, în special dictatura lui Nicolae Ceaușescu. În aceste condiții, poporul român, părăsit de Marile Puteri, a trecut prin multe privațiuni și suferințe greu de imaginat. În perspectiva acestor consecințe, trebuie situată dimensiunea loviturii de stat de la 23 august 1944.

Analizînd problema crucificării României, trebuie să ne referim permanent la poziția Marii Britanii și a Statelor Unite ale Americii față de România care, în contextul organizării postbelice a lumii au vîndut țara noastră lui Stalin ; indiferent dacă soldatul român se oprea sau nu la Nistru, destinul țării era deja decis.

În fața acestei experiențe istorice ne apare la adevărata dimensiune necesitatea unității de acțiune a poporului român, a cărui înțelepciune a realizat, de fiecare dată cînd țara s-a găsit la cumpăna istoriei, decizia optimă. Nici un credit Marilor Puteri și toată încrederea capacității creatoare a poporului român. **(Sfîrșit)**

Jurnalul unei discordii (5)

18 septembrie 1939. În sfîrșit, șeful de cabinet al ministrului de război din Italia, colonelul Antonio Sorice, i-a înaintat lui Ciano o copie după memorandumul prezentat de Wilhelm Canaris, cu două zile în urmă, șefului serviciului italian de informații militare, generalul Giacomo Carboni. Două paragrafe ne interesează în acest document :

„...România, **înconjurată de trei puteri cu aspirații teritoriale și, în lipsa unui ajutor al Franței și al Angliei imediat realizabil, este puternic interesată în menținerea neutralității.**

Ungaria. **Tendințe determinate spre o neutralitate care se îndepărtează mereu mai mult de Germania. Cu toate acestea, este legată de Germania, avînd în vedere poziția geografică și interesele. Certă asigurare că Ungaria nu se va arunca asupra României fără acordul german...**"

● **I documenti diplomatici italiani, I**, anexa la doc. 308

Un singur comentariu avem de făcut, cu privire la afirmația că Ungaria s-ar fi depărtat de Germania : nici Wilhelm Canaris nu era mereu infailibil...

Evident, armatele germane așteptate în Ungaria nu mai soseau. Interesele economice ale Berlinului erau mai puternice de cît își imagina Csáky Istvan și tratativele purtate de Karl Clodius la București, dificile din cale afară, prevalau în relațiile Reichului cu sud-estul european. Un înalt funcționar din Auswärtiges Amt, Wiehl, i-a transmis o telegramă elocventă diplomatului german angajat în negocierile cu românii : embargoul asupra livrărilor de material de război spre Ungaria se menține în continuare și cererile repetate ale guvernului de la Budapesta vor fi tratate în mod delatoriu. Dacă îi era de folos, Karl Clodius trebuia să comunice informația interlocutorilor săi, spre a le înmlădia fermitatea.

Pe de altă parte, într-o stare de excitație vădită, Bárdossy a telegrafiat ministerului de externe din Budapesta că germanii consideră inadmisibilă „trecerea prin România a președintelui Republicii Polone și a membrilor guvernului polonez". Dar bucuria sa sta pe aer. Nici o rațiune nu mai justifica încurajarea unui șantaj împotriva românilor prin intermediul Ungariei, de vreme ce guvernul din București persista în neutralitatea declarată în primele zile ale ostilităților din Polonia, în esența ei avantajoasă Berlinului.

Pînă și Csáky Istvan, vizitînd legația lui Otto von Erdmannsdorff, și-a exprimat îngrijorarea că românii... s-ar încăpățîna să se opună unei debarcări aliate în zona Constanței. În cazul cînd Italia s-ar fi menținut într-o neutralitate desăvîrșită, nu ar fi fost exclus ca trupele în curs de îmbarcare în porturile franceze să debarce la Salonic sau pe coasta dalmată, foarte aproape de hotarele ungurești.

Probabil, ministrul german de la Budapesta și-a privit interlocutorul ca pe un om slab de minte. Puțin îi păsa Berlinului de eventualele pericole de la frontierele sudice ale Ungariei, imaginate

Grigore Gafencu — un ministru acționînd pentru integritatea țării

de Csáky. Pentru Germania, o debarcare aliată la Constanța era la fel de periculoasă ca orice acțiune similară întreprinsă în Grecia sau pe coastele Adriaticii și nu era de înțeles de ce Csáky o prefera. Prompt, von Erdmannsdorf l-a anchetat pe ministrul ungar de externe asupra relațiilor guvernului său cu România, trezindu-l din reveriile lui ciudate. „Mi-a spus apăsat — raporta diplomatul german secretarului de stat Ernst von Weizsäcker — că ar prefera mai degrabă să moară decît să-și încalce cuvîntul dat ministrului de externe al Reichului, că în nici o împrejurare Ungaria nu va ataca România fără aprobarea Germaniei". Dar un semn de întrebare se desenase deja în atmosfera încărcată a acelui timp revolut.

Exprimîndu-și dezamăgirea că România s-ar opune unei debarcări aliate pe coastele Mării Negre, Csáky Istvan bătea într-adevăr cîmpii ? Tot ce se poate. Însă unele semne ar fi îndreptățit un observator perspicace să vadă mai departe de aparențe. Germania refuza să dea satisfacție Ungariei în realizarea pretențiilor ei la adresa românilor și nu se știa cît va mai persista în această atitudine. O debarcare aliată la Constanța, evocată de Csáky, nu se putea întreprinde decît cu acordul sovieticilor sau împotriva lor. În ajun, ziarele de seară din Budapesta nu suflaseră un cuvînt despre invazia rusească în Polonia. Acum, avangărzile ruse erau la frontierele ungurești, dar presa vecinilor României persista într-o tăcere

CORRIERE DE

Ciano e Csaky a Venezia

Vivo interesse a

Pagina întîi a ziarului Corriere della Sera

smerită. Intenția de a menaja orice susceptibilitate a Moscovei era străvezie. Căuta cumva Bárdossy un alt partener interesat în șantajul împotriva românilor? Timpul va oferi un răspuns dintre cele mai spectaculoase acestei întrebări asupra căreia nu insistăm deocamdată.

19 septembrie 1939. Ziarele Budapestei au contestat vehement o informație transmisă de corespondentul cotidianului englez **Daily Telegraph** din Roma, conform căreia trupele sovietice în ofensivă ar fi provocat incidente la frontiera ungară. În rest, propaganda revizionistă a început să combine în retortele ei o nouă otravă, semnalul fiind dat **de 8 Orai Ujság**, într-o corespondență de la Berlin : în capitala germană, intrarea rușilor în Polonia ar fi fost considerată un început promițător al rezolvării problemei minorităților oprimate din Europa de Est. „De acum înainte — s-ar fi spus la Berlin, în cercuri pe care ziarul nu binevoia să le precizeze — se va impune cu precădere atenției problema complicată a Basarabiei". Era vechiul sistem de a scoate castane din foc cu mîinile altora și de a trece în conturi străine aluzii și afirmații care se elaborau chiar la Budapesta. O dată în plus, se contura o miză a ungurilor, care avea să joace un rol abia într-un viitor încă nedefinit în toate reperele lui.

Pînă atunci, și la București, și la Budapesta, în mediile cu adevărat responsabile și lucid preocupate de cursul evenimentelor prevalau alte griji. „Înaintarea rușilor — nota Armand Călinescu — schimbă situația. Pericolul german se îndepărtează. Acum, pe prim plan se află amenințarea rusă. Se impune schimbarea dispozitivului militar și concentrarea trupelor noastre pe Valea Siretului". Granița cu Ungaria ar fi fost de dorit să devină un orizont cît mai pașnic. Într-o consfătuire organizată la Jebel, în Banat, Grigore Gafencu și Cincar Marković, miniștrii de externe ai României și Iugoslaviei, au decis relansarea propunerii unui pact de neagresiune între Budapesta și București.

Ecouri la ultimele propuneri făcute de Grigore Gafencu ungurilor au parvenit la Roma și de la Budapesta. Iată o telegramă expediată de Vinci lui Ciano :

Tel. prin curier 210

Budapesta, 19 septembrie 1939

Guvernul român, cum mi-a spus astăzi și ministrul României, a prezentat guvernului ungar, de acord cu cel iugoslav, o contrapropunere la cea pe care guvernul din Budapesta a transmis-o recent la București, cu privire la un eventual acord asupra minorităților. Textul pe care Csáky mi l-a arătat conține în introducere o frază asupra menținerii păcii, nerecurgerii la forță și nonagresiunii și vorbește apoi și despre drepturile naționalităților. În timp ce Bossy îmi părea foarte optimist și avea aerul de a spune că era vorba despre mici divergențe de formă, Csáky mi-a declarat că el nu ar putea să accepte un asemenea text, confirmîndu-mi opinia sa că un acord asupra tratamentului minorităților ar trebui oricum să preceadă orice pact politic sau de neagresiune.

El își rezervă dreptul de a se exprima în acest sens ministrului Iugoslaviei : mi-a repetat că, pe de altă parte, guvernul iugoslav i-a făcut recent cunoscut că, în actualele circumstanțe, găsea superfluu un acord asupra chestiunii minorităților și a adăugat că nu își dă seama cum textul actual, așa cum era conceput, ar putea să fie acceptabil din partea iugoslavilor, mai ales în relație cu problema croată...

● **I documenti diplomatici italiani, I,** doc. 322.

Interesantă era și o telegramă transmisă lui Ciano de ministrul italian de la Sofia, Talamo :

Tel. prin curier 179

Sofia 19 septembrie 1939

Noul ministru al Ungariei, cu care am avut azi o discuție, mi-a vorbit îndelung despre atitudinea ungară față de evenimentele în curs, confirmîndu-mi ceea ce e deja cunoscut și insistînd asupra afirmației că Ungaria nu și-ar asuma inițiative din care ar putea să derive grave responsabilități privind extinderea conflictului în sud-estul european. Între altele nu a pierdut din vedere să-mi dezvăluie dubiile sale referitoare la atitudinea germană față de revendicările naționale ungare la adresa României, exprimîndu-se în sensul că linia de conduită germană în ceea ce o privește pe ultima, după părerea sa, nu este încă definită și ar putea pînă la urmă să devină favorabilă pentru ea. A insistat deci mult asupra prieteniei italiene față de Ungaria, unicul element sigur și fundamental în politica externă ungară...

● **I documenti diplomatici italiani, I,** doc. 325.

Cu toate acestea, era vorba despre o problemă care nu mai ocupa prim planul scenei politice, cel puțin deocamdată. Nici guvernanții de la Budapesta nu erau străini de anumite temeri, din clipa cînd între Ungaria și Rusia sovietică se stabilise o frontieră comună.

20 septembrie 1939. Ca și românii, nici ungurii nu cunoșteau intențiile reale ale sovieticilor. Ca și România, și Ungaria se afla în situația de a face față unor valuri

masive de refugiați polonezi. În conformitate cu datele dezvăluite la Budapesta, pînă în seara zilei de marți numărul acestora se ridica la peste 5 000, dintre care 1 200 de militari, antrenînd un cortegiu întreg de complicații inevitabile, dintre care unele deosebit de spinoase. De pildă, ziarele ungurești anunțau cu emoție că voievodul Lembergului, Alfred Bibju, s-a sinucis recent într-un hotel din Muncacs. Un gest disperat de aceeași natură s-a înregistrat și la București.

Necesitatea parvenirii la o înțelegere pentru retragerea reciprocă a trupelor românești și ungare de la frontiera comună s-a impus de la sine. Ea a fost realizată prin mijlocirea guvernului iugoslav. În felul acesta, s-a mai săvîrșit un pas spre destindere. Actul echivala cu un armistițiu, din păcate de ordin tactic și temporar, impus de împrejurări.

Viena, 30 august 1990. Delegații români privind harta cu trupul mutilat al României, prezentată de von Ribbentrop și Ciano

21 septembrie 1939. Asasinarea lui Armand Călinescu a produs consternare nu numai la București, ci și în numeroase capitale europene. În comentariile lor asupra evenimentului, ziarele ungurești, în următoarele 48 de ore, au optat pentru o decentă reconfortantă.

23 septembrie 1939. Ungaria a anunțat reluarea relațiilor diplomatice cu Uniunea Sovietică. Fostul consilier al Legației ungare de la Varșovia, Kristoffy, a fost numit ministru la Moscova și rușii i-au acordat imediat agrementul. Simultan, presa budapestană a început să răspîndească știri fanteziste despre situația din România și, mai ales, despre relațiile românilor cu marea putere din răsărit.

24 septembrie 1939. A început retragerea reciprocă a forțelor militare de o parte și de alta a frontierei dintre Ungaria și România. La Budapesta, **Uj Magyarorszag** a marcat momentul într-un mod insolit, făcînd publică o presupunere de o rea voință flagrantă : vizita lui Sukru Saracioglu la Moscova s-ar fi prelungit deoarece ministrul de externe al Turciei ar fi așteptat de la București un document prin care România denunța alianța cu polonezii, precum și un angajament de strictă neutralitate, spre a le transmite lui Molotov. Este drept, românii legau anumite speranțe de vizita evocată, dar din alte rațiuni. De ce ar fi avut nevoie guvernul român de o intermediere turcească, de vreme ce avea de peste trei ani o legație la Moscova, cotidianul ungar nu se străduia să explice.

26 septembrie 1939. La Budapesta, preluînd o versiune confecționată de propaganda germană, **Pesti Hirlap** a afirmat că Armand Călinescu ar fi fost victima unui complot organizat de Intelligence Service, englezii nefiind mulțumiți de politica de neutralitate promovată de primministrul defunct.

La București, Bárdossy László era în continuare atent la tot ceea ce ar fi putut afecta relațiile româno-germane. Între altele, știrea că Fabricius ar fi protestat împotriva unui dineu oferit ofițerilor polonezi refugiați, de rezidentul regal din Galați, a fost prompt transmisă Ministerului de Externe ungar.

28 septembrie 1939. Bárdossy László a expediat o nouă telegramă la Budapesta : **„Ministrul Germaniei a protestat din nou, în mod energic, împotriva faptului că România permite ofițerilor polonezi plecarea în Siria, cu pașapoarte poloneze sau franțuzești, întocmite aici."**

Civilizate și ancorate pe terenul realităților dramatice ale zilelor de atunci erau, uneori, contactele dintre diplomații români și unguri acreditați în terțe țări. Interesantă a fost discuția purtată de ministrul României în Grecia cu omologul său ungur, recent numit la Atena. Acesta i-a transmis o apreciere a colegului lor iugoslav, pregnant vizionară prin perspectiva zilelor de acum : „Chiar o înfrîngere a Germaniei nu va reda Poloniei teritoriile cotropite de ruși." De asemenea, Velics și-a exprimat îngrijorarea față de atitudinea minoritarilor germani din Ungaria, cărora le reproșa „un fel de dublu joc". Aceeași îngrijorare o manifestau și autoritățile de la București față de acțiunile minoritarilor germani din România.

În timp ce Djuvara și Velics conversau la Atena, Ciano l-a primit în audiență pe ministrul Ungariei la Roma. **„Ungurii** — i s-a confesat de Villani — **sunt neliniștiți. Ce ar trebui ei să facă dacă rușii intră în România ? După părerea mea** — i-a răspuns Ciano, consemnîndu-și sfatul în scris —, **cel mai bun lucru ar fi să stea liniștiți. Sunt prea slabi și prea expuși pentru a se amesteca în joc, atîta timp cît nu sînt constrînși la aceasta".**

30 septembrie 1939. Românii se comportau ca și cum pretențiile ungurilor asupra Ardealului nu ar fi avut nici o șansă să se fructifice. În această ultimă zi a unei luni agitate, s-a pus piatra fundamentală a catedralei ortodoxe din Sf. Gheorghe. Era și un semn, poate insignifiant, însă cert, al speranței de a menține țara în afara ostilităților. Însă Budapesta, departe de a renunța la proiecte amînate prin forța împrejurărilor, vădea o altă concepție asupra viitorului apropiat. Răspunsul dat de Ciano lui de Villani nu l-a descurajat pe ministrul de externe ungar. În situația cînd forțele militare ale rușilor învăluiau mult mai strîns teritoriul român decît înainte de 17 septembrie, Csáky Istvan considera că o confruntare între Moscova și București era posibilă în orice moment. De data aceasta, într-o scrisoare adresată personal aceluiași demnitar italian, și-a exprimat hotărîrea de a invada Transilvania cu orice preț, în cazul cînd survenea o criză majoră în relațiile româno-sovietice. Erau imaginate febril toate ipotezele, mesajul coborînd pînă la pedanteria de a propune și formulele de justificare a agresiunii. Roma nu a încurajat năzuințele Budapestei. **(Va urma)**

Mihai Pelin

Arhipelagul Gulag 33

Aleksandr Soljenițin

Războiul și Arhipelagul

Începutul războiului a zguduit conducerea insulelor : evoluția războiului a fost la început de așa natură încît ar fi putut duce la răsturnarea chiar a întregului Arhipelag, dar nu și la aceea ca patronii să răspundă față de muncitori. Așa cum se poate judeca după impresiile deținuților din diverse lagăre, această deviere a evenimentelor a generat la stăpîni două atitudini diferite. Unii cumințiți sau mai temători și-au îndulcit regimul, au început să vorbească aproape alintător, mai ales în săptămînile de înfrîngeri militare. Bineînțeles că ei nu puteau să îmbunătățească hrana sau viața în genere. Alții, încăpățînîndu-se și înrăindu-se și mai mult, au început să-i țină pe 58-iști și mai din scurt, în condiții mai groaznice, făgăduindu-le parcă moartea înaintea oricărei eliberări. În majoritatea lagărelor, deținuților nici nu li s-a spus că a început războiul — invincibila noastră pasiune pentru secret și minciună ! — abia luni mai tîrziu deținuții au aflat despre aceasta de la escorte și de la cei liberi. Acolo unde exista vreun radio (la UST-Vim și în multe locuri din Kolîma) era confiscat pentru toată perioada insuccesele noastre militare. În același UST-Vimlag s-a interzis brusc să se scrie scrisori acasă (să se primească se putea) și rudele au ajuns la concluzia că cei de acolo au fost împușcați. În unele lagăre (anticipînd lăuntric orientarea politicii viitoare), 58-iștii au fost separați de ceilalți deținuți și izolați în zone păzite cu strictețe, în turnurile de pază au fost instalate mitraliere și chiar li se spunea : „Voi cei de aici sînteți ostatici ! (Ah !, încărcătura Războiului Civil ! Cît de greu se uită aceste cuvinte și cît de ușor sînt ele amintite !). Dacă Stalingradul cade vă împușcăm pe toți !" Cu această stare de spirit, băștinașii se interesau de comunicatele militare : rezistă Stalingradul sau a căzut deja. În Kolîma, în asemenea zone speciale, au fost înghesuiți nemți, polonezi și cei mai de vază 58-iști. Dar pe polonezi au început imediat (august 1941) să-i elibereze. De la Zolotistaia au fost eliberați 186 de polonezi (din 2 100 aduși înainte cu un an). Ei au ajuns în armata lui Sikorski, în Occident, și probabil că acolo au povestit. În iunie 1942, mina a fost închisă complet.

Pe tot cuprinsul Arhipelagului (deschizînd plicurile cu ordinele de mobilizare) din primele zile ale războiului s-a stopat eliberarea 58-iștilor. Au existat chiar cazuri cînd cei deja eliberați erau întorși din drum. La 23 iunie, la Uhta, un grup de deținuți eliberați erau deja dincolo de zonă, așteptau trenul, cînd escorta i-a gonit înapoi înjurîndu-i : „Din cauza voastră a început războiul" ! Karpunici a primit ordinul de eliberare în dimineața zilei de 23 iunie ; dar nici nu reușise să treacă de santinelă, cînd acesta l-a momit : „Ei, arată !" Și el a arătat— și a mai rămas în lagăr încă cinci ani, adică pînă la o dispoziție specială (războiul se terminase deja, dar în multe lagăre deținuților li se interzicea să întrebe cînd vor fi eliberați. Aceasta pentru că după război, un timp oarecare, în Arhipelag se ducea lipsă de oameni și, chiar atunci cînd de la Moscova veneau ordine de eliberare, multe administrații locale dădeau propriile lor „dispoziții speciale" de reținere a forței de muncă. Așa a fost reținută în Karlag E.M. Orlova și din această cauză nu a putut ajunge la mama ei care era pe patul de moarte).

De la începutul războiului (probabil în baza acelorași dispoziții de mobilizare) în lagăre s-au redus normele de hrană. An de an se înrăutățeau tot mai mult și produsele alimentare : legumele erau înlocuite cu ridiche furajeră, iar crupele — cu borceag și tărîțe. (Kolîma era aprovizionată din America și acolo, dimpotrivă, a apărut pe alocuri chiar pîinea albă). Dar în industriile principale, din cauză că arestații slăbiseră, producția scăzuse așa de mult (de 5—10 ori), încît s-a considerat că este avantajos să se reintroducă normele dinainte de război. Multe industrii din lagăr primeau comenzi de război și directorii acestor fabricuțe cutezau uneori să suplimenteze hrana deținuților cu produse din gospodăriile auxiliare. Acolo unde se dădeau salarii (30 ruble) la prețurile pieței din timpul războiului, aceasta însemna mai puțin de 1 kg de cartofi pe lună.

După primele luni, țara s-a adaptat vieții de război ; unii au plesău suprem, final și absolut irealizabil, el ți-ar răspunde : „Să mănînc măcar odată pe săturate niște pîine neagră și apoi pot să mor". În timpul războiului aici au fost îngropați nu mai puțin decît pe front, numai că morții de aici nu au fost cîntați de poeți. Toată iarna 1941—1942, L.A. Komogor, din „detașamentul neputincioșilor", a prestat această muncă ușoară : ambala într-un fel de sicrie din patru șipci cîte două cadavre goale, unul cu capul la picioarele celuilalt, cîte 30 de lăzi zilnic.

După primele luni, țara s-a adaptat vieții de război ; unii au plecat pe front, unii au rămas în spatele frontului, alții au condus și au băut în continuare. Așa s-a întîmplat și în lagăre. S-a dovedit

că zadarnică a fost frica, că totul era trainic, că așa cum a fost potrivit mecanismul în 1937, așa va funcționa și de acum înainte, necontenit. Cine se lingușise la început față de deținuți devenea acum mai feroce și nimic nu-l mai putea opri. S-a dovedit că odată stabilite în mod just, formele vieții de lagăr vor rămîne așa de-a pururi.

Șapte epoci de lagăr vor pretinde în fața dv. că fiecare din ele a fost cea mai rea pentru om. Aplecați-vă urechea spre epoca din timpul războiului. Se mai spune că cine n-a fost în lagăr în timpul războiului, acela n-a cunoscut amarul lagărului.

Priviți punctul Viatlag în iarna '41—'42 : numai în barăcile lagărelor corecționale — de muncă și în atelierele mecanice mai licărește o viață, în rest numai morminte înghețate (și cînd te gîndești că Viatlag se ocupă tocmai de stocarea lemnului — pentru calea ferată Perm).

Iată ce înseamnă lagărul din anii războiului : mai multă muncă, mai puțină mîncare, mai puțin combustibil, haine mai proaste, legi mai violente, pedepse mai severe, dar nici asta nu este totul. Protestul exterior a fost întotdeauna interzis deținuților, războiul le-a răpit și posibilitatea de protest lăuntric. Orice pungaș cu trese care se ascundea ca să nu plece pe front, amenința cu degetul și spunea : „Ce, pe front nu se moare ?... Dar cei liberi știți cum muncesc ? Iar la Leningrad cît au primit ?...“ Și lăuntric nu aveai ce să le obiectezi, pentru că, într-adevăr, pe front se murea, pentru că cei liberi abia își duceau viața și erau flămînzi. (Nici frontul muncii libere unde erau recrutate fetele nemăritate de prin sate și unde ca hrană caldă li se dădeau doar niște zoaie de vase, nu era mai bun decît oricare din lagăre.) Într-adevăr, în timpul blocadei Leningradului, fiecare căpăta mai puțin ca o rație de carceră. În timpul războiului întreaga tumoare canceroasă a Arhipelagului s-a dovedit a fi (sau s-a prezentat) ca un important și necesar organ al corpului rusesc, se părea că și ea muncește pentru nevoile războiului ! victoria depindea și de ea ! și toate acestea cădeau ca o lumină falș justificativă pe sîrmele ghimpate, pe cetățeanul-șef care amenința cu degetul și, murind din cauza celulelor ei putrede, erai privat chiar și de satisfacția ca înainte de moarte să poți blestema.

Pentru 58-işti, lagărele din perioada războiului du fost deosebit de grele din cauza celui de-al doilea termen, care atîrna deasupra capului mai amenințător decît orice secure. Împuterniciții operativi care se salvaseră de pe front descopereau în colțuri uitate de dumnezeu, dar bine organizate, în fundul pădurilor, comploturi cu participarea burgheziei mondiale, planuri de răscoală armată și de evadări în masă. Asemenea rechini ai GULAG-ului, ca I.M. Moroz, șeful Uhtpecilagului, încurajau în lagărele lor activitatea de anchetă și judiciară. La Uhtpecilag, ca dintr-un corn al abundenței se revărsau condamnări la moarte și pe termen de 20 de ani : „pentru instigare la evadare“, „pentru sabotaj“. Și cîți au fost acei pentru care nici nu au mai avut nevoie de tribunal, cei a căror soartă a fost călăuzită de stelele ursitei : Sikorski n-a fost pe placul lui Stalin — atunci într-o noapte, la Elghen, au fost prinși 30 de polonezi care au fost împușcați.

Mulți deținuți, acesta este adevărul, nu este o invenție, au cerut în primele zile ale războiului să fie luați pe front. Ei au sorbit din polonicul cel mai împuțit al lagărului, dar acum cereau să fie trimiși pe front pentru ca să apere acest sistem de lagăr și să moară pentru el în detașamente disciplinare ! („Dacă rămîn în viață o să revin să-mi ispășesc restul pedepsei !“)... Ortodocșii caută acum să se convingă că ei înșiși au cerut. Au existat și asemenea oameni (și trotkiști scăpați de execuții), dar nu prea mulți : în majoritatea cazurilor ei s-au aciuit în locuri tihnite din lagăr (cu sprijinul șefilor comuniști), aici puteau să reflecteze, să judece, să-și amintească și să aștepte, în timp ce, într-un detașament disciplinar, mai mult de trei zile nu-ți stătea capul pe umeri. Acesta nu era un elan de dragul ideilor, nu, ci un elan sincer — acesta era caracterul rusesc : mai bine să mor pe un cîmp curat, decît într-un cotlon scîrbos ! Poți să te destinzi să devii pentru scurt timp „ca toți ceilalți“ și nu un cetățean oropsit. Poți să pleci de lîngă această lîncedă pierzanie, de la depănarea celui de-al doilea termen, de la pieirea mută. Unii aveau motive și mai simple, dar deloc rușinoase : pînă să-ți mai vină rîndul să mori, ești totuși echipat, hrănit, spălat, transportat, poți privi de pe ferestruica vagonului și poți să te îmbrățișezi cu fetele prin stații. Și tot acolo îți mai puteai lua un blajin rămas bun : v-ați purtat rău cu noi, în schimb noi — iată ce facem !

Totuși, statul nu găsea un sens economic și organizatoric pentru aceste transferuri inutile, unii din lagăr pe front, iar alții în locul lor în lagăr. Pentru fiecare era stabilit ciclul vieții și al morții : la prima selecție ai nimerit printre țapi, ca un țap trebuie să pieri. Citeodată erau luați pe front bitovici cu termene mici, bineînțeles nu în detașamente disciplinare, ci în armata obișnuită. Uneori, dar au existat totuși cazuri, au fost luați și 58-işti. Pe Gorșunov Vladimir Sergheevici l-au scos în 1943 din lagăr și l-au trimis pe front. dar, la sfîrșitul războiului l-au readus în lagăr, majorîndu-i termenul. Din moment ce ei erau marcați, și pentru împuternicitul operativ din unitatea militară era mai simplu să se irosească cu ei decît cu prospătura.

Dar autoritățile lagărului nu disprețuiau complet acest patriotism. La exploatările forestiere nu se prea întîmpla, dar la cele miniere martori oculari povestesc că au văzut : „Cărbunele peste plan este lumină pentru Leningrad!“, „Să sprijinim armata cu cărbune!“ Arsenii Farmako, un om onorabil, cu o fire echilibrată, povestește că lagărul lor se pasiona să muncească pentru front ; el intenționa să descrie aceasta. Deținuții s-au simțit jigniți că nu li s-a permis să strîngă bani pentru o coloană de tancuri.

Recompensele sînt bine cunoscute, ele au fost anunțate imediat după război : pentru dezertori, escroci și noți — amnistie, pentru 58-işti — Lagăre Speciale.

Și cu cît se apropia sfîrșitul războiului, cu atît mai crîncen devenea regimul pentru 58-işti. Să mergem departe — pînă la lagărele din Djidin și Kolîma ? Foarte aproape de Moscova, aproape în perimetrul orașului la Hovrin, exista o fabricuță scăpătată a Direcției economice a NKVD unde se introdusese un regim de lagăr și unde comanda Mamulov, atotputernic, pentru că vărul său era șeful secretariatului lui Beria. Acest Mamulov lua pe cine îi plăcea de la punctul de expediție Krasnaia Presnia, iar în micul său lagăr instaura ce regim îi plăcea. Bunăoară, întîlnirile cu rudele (în toate lagărele de lîngă Moscova erau permise) puteau să aibă loc în dosul a două rînduri de zăbrele, ca la închisoare. Și în căminele sale exista același sistem penitenciar : multe becuri strălucitoare, care nu se stingeau nici noaptea, supravegherea permanentă a deținuților, pentru ca să se vadă cum dorm și să fie lăsați ca în nopțile reci să se acopere cu pieptare (aceștia erau treziți), în carcerele sale nu exista decît o dușumea de ciment și nimic altceva, exact ca în orice închisoare care se respecta. Dar nici o pedeapsă pe care o aplica nu-i dădea satisfacție dacă înainte de aceasta nu-l bătea pe vinovat pînă îi dădea sîngele pe nas. În lagărul său se mai practicau incursiunile nocturne ale supraveghetorilor (bărbați) în baraca în care se aflau 450 de femei. Năvăleau de-o dată cu chiote sălbatice, comandînd : „Sculați-vă, lîngă paturi !“ Femeile pe jumătate dezbrăcate săreau din paturi și supraveghetorii le percheziționau pe ele și așternutul cu minuțiozitatea necesară pentru a găsi un ac sau o scrisorică de dragoste. Dacă se găsea ceva, pedeapsa era carcera. Cînd era în tura de noapte, șeful secției, mecanicul principal Siklinik, se ducea prin secții, aplecat ca o gorilă și imediat ce observa că cineva începe să moțăie, să-i cadă capul, să închidă ochii, arunca în el cu furie piese de fier, cleşti, bucăți de fier.

Acesta era regimul cucerit de deținuții din Hovrin prin munca lor pentru front : în tot timpul războiului ei au fabricat mine. Fabricuța a fost adaptată acestei munci și producția a fost pusă la punct de un inginer deținut (din păcate nimeni nu-și amintește numele său), el a înființat și un birou de construcții. El fusese condamnat în baza art. 58 și făcea parte din specia de oameni, dezgustătoare pentru Mamulov, care nu împărtășea părerile și convingerile sale. Și, în plus, trebuia să-l tolereze pe acest nemernic ! Dar la noi nu există oameni care să nu poată fi înlocuiți ! Și atunci cînd producția s-a dezvoltat deja suficient, acest inginer a fost atacat ziua în amiaza mare, lîngă biroul de construcții (intenționat lîngă el ! pentru ca toți să știe și să povestească ! și iată că povestim) de Mamulov și două ajutoare ale lui, care l-au luat de barbă, l-au aruncat pe podea, l-au strivit în bătăi cu cizmele și l-au trimis la Butîrki, ca să primească un al doilea termen pentru declarații politice.

Acest mic și drăguț lagăr se afla la 15 minute de mers cu tramvaiul de gara Leningrad. Nu era departe, dar era trist.

(Noii deținuți care ajungeau în lagărele de lîngă Moscova, se cramponau de ele dacă aveau rude la Moscova, dar chiar dacă nu aveau : se părea, totuși, că nu ajungi în acea beznă îndepărtată și fără întoarcere, că ești totuși la marginea civilizației. Dar era o autoînșelare. Și acolo hrana era la fel de proastă, se considera că majoritatea primește pachete, nu se dădea nici rufărie de corp. Și principalul era că viața era nesigură, ca pe o muchie de cuție, nu puteai să fii sigur dacă o zi și o noapte le vei petrece în același loc.)

În aceste forme au rămas împietrite insulele Arhipelagului, dar nu trebuie crezut că, împietrindu-se, ele au încetat să mai dea metastaze.

În 1939, înainte de războiul finlandez, alma mater gulagovistă de la Solovki, care devenise prea apropiată de Occident, a fost strămutată pe calea maritimă de nord la gurile Eniseiului și acolo s-a văzsat în Norilag-ul care se crease și care în scurt timp a cuprins 75 000 de oameni. Solovki era atît de malignă încît, chiar murind, a mai dat o ultimă metastază și încă ce metastază !

Din anii antebelici datează cucerirea de către Arhipelag a pustiurilor Kazahstanului. Se dezvoltă cuibarul lagărelor din Karaganda, metastazele fertile cuprind Djezkazgan-ul cu apa sa poluată cu cupru, Mointî, Balhaș. Lagărele încep să apară și în nordul Kazahstanului.

Neoplasmele iau amploare și în regiunea Novosibirsk (lagărele Mariinski), în ținutul Krasnoiarsk (lagărele de la Kansk și Kraslag) în Hakassia, în Republica Buriat Mongolă, în Uzbekistan, chiar și în muntoasa Sorie.

Nu s-a oprit din creștere nici preferatul Arhipelagului — nordul rusesc (UstVîmLag, NîrobLag, UsolLag) și Uralul (IvdelLag). În această enumerare există multe omisiuni. Ar fi fost suficient să scriem „UsolLag“ pentru a aminti că și în Usolia din Irkuțk, a existat un lagăr.

În fond nici nu a existat vreo regiune, fie Celiabinsk, fie Kuibîșev, care să nu fi rodit propriile lagăre.

O nouă metodă de formare a lagărelor a fost aplicată după ce nemții au fost alungați din Povoljie : sate întregi au fost incluse în zonă și acestea au fost sectoare agricole de lagăr (lagărele agricole Kamenskie dintre Kamîșin și Engels). (Va urma)

Traducere și adaptare
Mircea Podină

poșta redacției

Vasile Miclea, București. Aviatorul britanic Peter Townsend (în **imagine**, alături de medaliile sale de război) s-a distins în cursul luptelor aeriene date în cel de-al doilea război mondial. Cu puțină vreme după angajarea sa în conflict, Townsend a doborît un bombardier german. „Nu voiam să ucid pe nimeni. Vizam numai o țintă", povestea el ulterior. După aterizare, a aflat că doi oameni din echipajul inamic muriseră, iar al treilea, rănit, fusese transferat într-un spital. Ulterior l-a vizitat pe acesta pe cînd se afla pe patul de suferință. „Era formidabil — își mai amintește pilotul britanic —,

amîndoi încercasem să ne distrugem reciproc și iată că am devenit prieteni". În luna februarie a acestui an, Peter Townsend s-a numărat printre participanții la Colocviul asupra victimelor de război, organizat la Geneva. El oferise, cu puțin timp înainte, suma de 19 000 lire sterline în favoarea copiilor răniți în lupte, sumă ce provine din vînzarea la licitație a medaliilor sale de război.

O legendă se destramă

Aurelian Vasiliu, Piatra Neamț. Cine din lumea fostă sau actuală comunistă nu cunoaște termenul „stahanovist"? Majoritatea știe că a fi stahanovist înseamnă a depăși cu mult norma de lucru. Unii știu și că „înaltul titlu" se trage de la o persoană reală, pe nume Alexei Stahanov. Amănuntele sînt, însă, mai puțin cunoscute. În 1935, într-o mină din Donbas, cea mai importantă zonă carboniferă a Uniunii Sovietice, minerul Alexei Stahanov a doborît toate recordurile, extrăgînd, conform legendei, 102 tone de cărbuni într-un singur schimb, adică de 14 ori norma. În 1977, la moartea sa, localitatea din apropierea minei respective a primit numele „Stahanov". În ultima vreme politica de „glasnosti" și „perestroika" a lui Mihail Gorbaciov a pătruns și în această localitate industrială, care numără aproximativ 145 000 de locuitori, transformînd peisajul politic într-o manieră de neimaginat acum cîțiva ani. Vara trecută, cei 12 000 de mineri din oraș s-au alăturat celor peste 300 000 de colegi, în prima grevă națională din U.R.S.S., din 1917 încoace. Dar la aproape un an de la grevă, minerii se plîng că guvernul sovietic nu și-a respectat promisiunile. Nu s-a schimbat mai nimic în viața lor, cu excepția unor măriri de pensii; aprovizionarea rămîne deficitară, administrația este ineficientă și pînă și apa curentă este raționalizată. Sătui de vorbe și de condițiile de trai la fel de proaste ca în trecut, minerii părăsesc în număr din ce în ce mai mare partidul comunist. Mitul Stahanov n-a supraviețuit nici el noii atitudini. Foarte mulți mineri sînt de acord că performanța celebrului lor tovarăș de muncă este, fizic, imposibilă, afară doar dacă și alții au „contribuit" la realizarea ei. După părerea multora, un miner poate extrage într-un șut în jur de 20 de tone de cărbune. Mai mult, bătrînii din localitate și-l amintesc ca pe un bețiv și un afemeiat. Și nu se mai feresc s-o spună. Deci încă o legendă comunistă care se destramă.

Florin Mihăilă, București. Peru se află, desigur, într-un imens impas. Între traficul de droguri, corupție, terorism și marasm economic se impune introducerea unor măsuri radicale menite să redreseze moralmente și financiar țara. Este exact punctul în care Peru și-a pus problema alegerii unui nou președinte. Între o iluzorie posibilitate de redresare prin formulele „dreptei" — e vorba de ficțiunea lui Llosa — și șansa unei continuități „ameliorate", s-a ajuns la formula spumoasă și efemeră — un fel de sambă . — a unei concomitențe cel puțin bizare. Alan Garcia, Maximo San Roman și Fujimori, în decursul unei singure ore, și-au împărțit, revendicînd-o, fiecare pe cont propriu, puterea. Calmul orientalo-peruan al lui Fujimori a avut cîștig de cauză. Efectele, nicidecum scontate, ale discursului președintelui proaspăt ales au avut, potrivit observatorilor străini, o repercusiune de ambitus extrem de larg. Oare? Să citățm: președintele și guvernul social-democrat demisionar, vinovați de dezastru, au lăsat o țară pradă haosului. Politicienii, în general practicînd un politicianism orb, cu dezbateri sterile, au fost înclinați mai mult să obțină succese personale decît soluții concrete în probleme concrete. Administrația publică și corpul de funcționari au fost cangrenate de corupția generalizată. Este o critică a rațiunii, mai mult sau mai puțin pure, de a judeca a fostului guvern. Reintroducînd în calcul premisele situației, ce altă formă de elocință ar fi putut părea mai puțin incendiară? Cum promisiunile electorale și acuzele lor conținute, am văzut și în alte părți, nu înseamnă mare lucru, estimările, chiar înalt competente din punct de vedere politologic, nu fac decît să circumscrie trecutul și nicidecum să-l depășească într-o manieră constructivă.

Primim de la Ambasada R. P. D. Coreene la București

Congresul pan-național pentru reunificarea Coreei

Congresul pan-național a fost inițiat, în august 1988, de către diferite organizații democratice din Coreea de Sud, cu scopul de a soluționa problemele politico-militare din Peninsula coreeană, și a fost sprijinit de Comitetul pentru Reunificarea Pașnică a Patriei din țara noastră, care a lansat propunerea de contacte dintre reprezentanții din Nord și Sud în vederea acestui congres.

După ce întîlnirea pregătitoare, care era programată să aibă loc în martie 1989, la Panmunjon, n-a putut fi realizată, în anul 1990, organizațiile patriotice pentru reunificare din America, Europa și din Japonia au constituit oficial comitetele regionale de pregătire a congresului și au convenit asupra primului contact preliminar în Berlinul occidental; a fost invitat și reprezentantul „Ciănminryon"-ului (Alianța Națională pentru națiune și democrație din Coreea de Sud), în acest scop el prezentînd oficial autorităților cererea de ieșire din țară. Dar acestea n-au permis participarea delegației din Sud la reuniunea din Berlinul occidental cu cei din Nord și din străinătate, după cum nu au permis nici ca delegația din Nord să participe la cel de-al doilea contact de la Seul. În aceste condiții, Nordul i-a invitat pe reprezentanții din Sud și din străinătate să viziteze Phenianul, trecînd prin Panmunjon, posibilitate respinsă de autoritățile sud-coreene.

Drept rezultat, congresul pan-național s-a desfășurat începînd de la 15 august, fără participarea reprezentanților oficiali din comitetul de promovare a congresului din Sud (a participat doar un singur delegat din Sud.) La congres au fost adoptate o rezoluție, un apel către compatrioții din țară și din străinătate și scrisorile adresate autorităților din Nord și din Sud, președintelui Statelor Unite și secretarului general al O.N.U.

Rezoluția subliniază: 1) să se depună eforturi pentru crearea climatului de pace favorabil reunificării țării; 2) să se străduiască pentru realizarea reunificării în cadrul unei confederații; 3) să se facă totul pentru realizarea circulației libere și deschiderii generale; 4) să se promoveze dialogul pentru reunificare; 5) să se desfășoare acțiuni comune de solidaritate pentru reunificare; 6) să se întărească unitatea forțelor de reunificare.

Apelul relevă imperativul retragerii trupelor americane dotate cu arme nucleare, necesitatea transformării acordului de armistițiu într-un acord de pace, a adoptării declarației de neagresiune, realizării dezarmării, a demolării zidului din beton, construit de-a lungul paralelei 38, a abrogării „legii de securitate națională", a eliberării personalităților patriotice — inclusiv a reverendului Mun Ik Hwan și studentei Rim Su Kyong, arestați pentru simplul motiv de a fi vizitat Nordul — și a realizării reunificării în cadrul unei confederații.

Scrisoarea adresată autorităților din Nord și din Sud evidențiază faptul că cele două părți trebuie să adopte declarația de neagresiune, să ia măsuri pentru retragerea trupelor străine, să nu recurgă la legalizarea celor „două Corei" și la „aderarea simultană sau separată la O.N.U., să realizeze circulația liberă și deschiderea generală, demolînd zidul din beton și lichidînd sîrmele ghimpate, și să nu recurgă la „politica de confruntare și de scindare", nici la manevrele militare cu forțele străine împotriva dialogului.

În scrisoarea adresată secretarului general al O.N.U. se arată că Organizația mondială nu trebuie să fie utilizată pentru perpetuarea scindării Coreei și pentru „aderarea separată la O.N.U.", trebuind să acționeze astfel încît Nordul și Sudul Coreei să dispună la O.N.U. de un singur loc.

Scrisoarea adresată președintelui S.U.A. subliniază că S.U.A. trebuie să-și retragă trupele din Coreea de Sud, să înceteze manevrele militare (cum sînt exercițiile anuale „Team Spirit"), creînd astfel climanul favorabil reunificării, să vină la masa convorbirilor coreeano-americane sau tripartite pentru a încheia un acord de pace.

Participanții și-au exprimat convingerea că voința de reunificare va învinge în mod sigur.

KIM CHUN GIL
atașat de presă

Vasile Alexandru, Bistriţa. Potrivit **Dicţionarului de neologisme**, publicat de Academia R.S.R. în 1978, **nomenclatură** ar însemna o „listă, catalog cuprinzînd titluri de opere, nume proprii etc.". Mai departe, dicţionarul cu pricina ne arată că **nomenclatură** înseamnă „schemă de organizare a unei instituţii, continuînd enumerarea posturilor sau a instituţiilor aflate în subordinea sa". (Etimologie : fr. **nomenclature**, germ. **Nomenklatur**). Din păcate, din această sobră definiţie, lipseşte conotaţia pe care termenul a căpătat-o în ultimul timp (rus. **vremea**). Dacă **aparatcik-ul** este un subordonat aproape necondiţionat al sistemului de conducere (opresiune) comunist, individul aparţinînd nomenclaturii, deci unei anumite liste, privilegiate, este un funcţionar superior, beneficiar al unor anumite drepturi de excepţie, dar luînd în arendă nişte îndatoriri în exersarea cărora lipsa de competenţă primează. Această din urmă nuanţă este şi cea cu care presa occidentală a investit termenul, dorind a sugera că **nomenclaturistul** este un deprofesionalizat, un instrument plătit cu salariu de „creier", de factor de decizie, dar care, în fond, aflat pe treptele cele mai înalte ale ierarhiei unui singur partid, are toate responsabilităţile neavînd niciuna.

Bălănescu Dana, Reşiţa. Vă mulţumim foarte mult pentru cuvintele de apreciere. Vom încerca în continuare să nu vă dezamăgim. În legătură cu observaţia făcută de dv., v-am ruga să revedeţi datarea exactă. Nu este vorba de numărul din 28 iulie, ci de numărul 28. Nici nu există un număr al revistei din 28 iulie ! Articolul la care vă referiţi, a apărut, de fapt, în numărul 28 al revistei din 12 iulie, iar la acea dată — puteţi verifica ! — aprecierea făcută în articol este strict exactă, întrucît pînă atunci nu fusese făcut nici un fel de comentariu, în cotidianul menţionat, pe tema în cauză.

Rezervele strategice

Ion Popa, Oneşti. Stocurile strategice de petrol din Statele Unite sînt în prezent de 590 milioane de barili şi reprezintă în jur de 100 de zile de importuri, potrivit Institutului American al Petrolului. Stocată în fostele mine de sare din Louisiana şi Texas, rezerva strategică a fost constituită progresiv, ca răspuns la hotărîrea statelor arabe membre ale O.P.E.C., din 1973, de a întrerupe livrarea către ţările care susţin Israelul.

Constituirea efectivă a rezervelor a început în 1975, la iniţiativa preşedintelui Gerald Ford. Obiectivul Departamentului energiei era de a dispune de o rezervă de 750 milioane de barili în 1991.

Arabia Saudită (7 la sută), Venezuela (6 la sută), Nigeria (5,8 la sută) şi Canada (3,4 la sută) sînt principalele furnizoare de petrol ale Statelor Unite, arată Institutul. Irakul asigura 3,5 la sută din livrări.

În 1989, Statele Unite au importat 49 la sută din petrolul pe care l-au consumat la un cost de 49,62 miliarde dolari. S.U.A. sînt cel mai mare consumator de produse energetice din lume, reprezentînd ele singure aproape 25 la sută din cererea mondială.

S.U.A. sînt şi producătoare de petrol, dar epuizarea resurselor cunoscute şi reducerea ritmului de prospectare au dus la o scădere a producţiei, care atinge 7,3 milioane barili pe zi, faţă de 8,6 milioane în anii precedenţi. Stocurile strategice nu sînt destinate să fie utilizate decît în cazul unui conflict sau al unui embargou care ar ameninţa interesele vitale ale Statelor Unite. Problemele de aprovizionare pot fi moderate, de asemenea, prin stocuri comerciale curente constituite în Statele Unite (producţie şi importuri), care se situează în prezent la 392 milioane barili, cel mai ridicat nivel din ultimii ani.

Simion Popa, Sighişoara. Trenul superexpres urmează să reducă deplasarea Paris — Marsilia de la 4h 30' la 3h. În luna ianuarie a acestui an, guvernul francez a însărcinat Societatea Naţională de Căi Ferate (S.N.C.F.) să realizeze studii privind viitorul traseu al trenului. Imediat pasiunile au început să se dezlănţuie şi o vie dispută s-a angajat între reprezentanţii comunali şi apărătorii mediului înconjurător, pe de o parte, şi tehnicienii S.N.C.F., pe de alta. Manifestaţii publice, blocări ale unor staţii de căi ferate şi chiar a liniei Paris — Marsilia, ameninţarea cu demisia a 34 de primari, nimic nu a lipsit din evantaiul de proteste ale localnicilor (agricultori, ecologişti, amatori de artă etc.), care văd soluţia ideală în folosirea culoarelor feroviare deja existente. Atîta doar că această soluţie ar însemna reducerea vitezei, ceea ce nu ar mai justifica investiţiile (circa 20 miliarde franci francezi). Problema este cu atît mai dificilă pentru S.N.C.F., cu cît sînt şi fanatici care pretind ca traseul să străbată localităţile lor, considerate prea ocolite de căile ferate. „Adevărul e că toată lumea vrea gări, dar nimeni nu doreşte trasee feroviare", a rezumat cu umor această dilemă ministrul francez al transporturilor, Michel Delebarre.

ERATĂ

În cadrul articolului „Iniţiativa pentagonală", din nr. 34/23 august 1990, pag. 8, ultimul rînd se va citi „vechea **divizare** Est-Vest tinde să dispară", (şi nu **dirijare**, cum dintr-o regretabilă eroare a apărut) !

profil

Joaquin Balaguer

preşedintele Republicii Dominicane

Joaquin Balaguer îşi succede sie însuşi, fiind reales, la 16 mai a.c., pentru un nou mandat prezidenţial, inaugurat oficial la 16 august. Sînt şi alte cîteva caracteristici, care îl singularizează : la vîrsta de 83 de ani şi aproape orb (suferă de o cecitate ireversibilă), Joaquin Balaguer a devenit pentru a şasea oară preşedinte al Republicii Dominicane ; el este ultimul supravieţuitor din rîndul aşa-numiţilor „candillos" latino-americani ai acestui secol.

Preşedintele dominican s-a născut la 1 septembrie 1907, la Villa Bisono, în provincia Santiago de los Caballeros, din nordul ţării. Tatăl său, Joaquin Balaguer Lespier, de ascendenţă spaniolă, s-a născut în Porto Rico, iar mama, Carmen Celia Ricardo, era dominicană. În iunie 1929, actualul preşedinte obţine diploma de absolvent al facultăţii de drept din cadrul Universităţii din Santo Domingo ; a plecat apoi la Paris, unde a studiat timp de cinci ani la Sorbona, obţinînd titlul de doctor în drept şi specializîndu-se în economia politică.

Înainte de a deveni, pentru prima oară, şef al statului, Joaquin Balaguer a ocupat diverse posturi publice, între care cel de ministru de externe (1954—1955) şi al educaţiei (1955—1957), fiind, de asemenea, vicepreşedinte al ţării între 1957—1960. În 1960, îşi începe primul său mandat de preşedinte, pînă în 1962, interval în care se produce asasinarea fostului dictator Leonidas Trujillo, cel ce guvernase Republica Dominicană cu mînă de fier, timp de 31 de ani. Joaquin Balaguer s-a refugiat la sediul nunţiaturii apostolice din Santo Domingo, de unde a plecat, pentru a se exila, la New York. Aflat în SUA (1962—1965), a fondat Partidul Reformist ; a revenit, apoi, în Republica Dominicană, unde avusese loc, între timp, intervenţia militară americană, din 1965, trupele străine aflîndu-se încă în ţară. Joaquin Balaguer ieşe învingător, în 1966 ,al scrutinului prezidenţial, fiind apoi reales pentru trei mandate consecutive, pînă în 1978. Următorii opt ani vor reveni, însă în ce priveşte preşedinţia, Partidului Revoluţionar Dominican (prin Antonio Guzman şi Salvador Jorge Blanco). Alegerile de la 16 mai 1968 readuc, apoi, la putere Partidul Reformist, acum orientat spre o ideologie socială creştină, Joaquin Balaguer preluînd cel de-al cincilea mandat prezidenţial al său.

Realegerea şi instalarea sa oficială recentă au avut loc pe fundalul unor profunde frămîntări social-economice interne. Datoria externă a ţării se cifrează la 4,4 miliarde dolari, iar şomajul afectează circa 30 la sută din populaţie. Noile măriri de preţuri la o serie de produse de consum zilnic au generat, de altfel, în preajma instalării lui Balaguer, declanşarea unei greve generale de 48 de ore, care s-a soldat cu 15 morţi şi circa 60 de răniţi. Căci, lansînd la 6 august „pactul de solidaritate economică" (acesta a inclus suprimarea subvenţiilor de stat şi o nouă politică fiscală), preşedintele Joaquin Balaguer a stîrnit protestele claselor celor mai afectate de efectele inflaţiei şi sporirea preţurilor.

De-a lungul vieţii sale, Joaquin Balaguer s-a afirmat ca un scriitor prolific. În 1922, a scris primele versuri, continuînd această activitate prin volume de istorie şi critică literară. Bun orator, a predat, de asemenea ,ore în licee şi la universitate.

A. V.

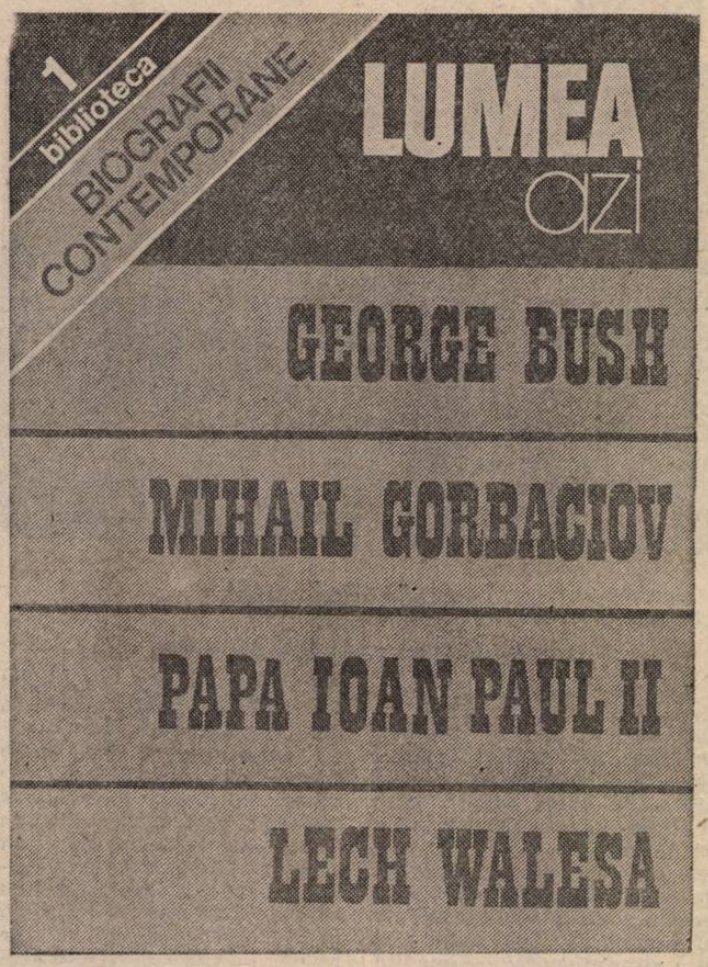

ANUNȚ IMPORTANT

Redacția revistei noastre vă oferă o surpriză
La centrele de difuzare a presei puteți găsi :
primul număr din **BIBLIOTECA „LUMEA AZI". Tema : biografii contemporane**
Ce știți și ce nu știți despre :

- George Bush
- Mihail Gorbaciov
- Papa Ioan Paul II
- Lech Walesa

Anunțăm, pe această cale, pe cei care au cumpărat de pe piață suplimentul „Lumea azi" pînă în ziua de 28 august a.c., că este vorba de exemplare sustrase și comercializate ilicit în legătură cu care redacția nu își poate asuma vreo răspundere.

ABONAMENTE

Stimați cititori,

După cum am anunțat, datorită creșterii substanțiale a costurilor hîrtiei și manoperei tipografice, am fost obligați să majorăm prețul de vînzare al revistei la 8 lei.

Din respect pentru acei cititori care s-au abonat, redacția a hotărît, ca asumîndu-și pierderile, să le asigure în continuare primirea revistei în conformitate cu abonamentul achitat pe acest an.

Tot din respect pentru cititorii noștri ANUNȚĂM CĂ, DE LA 1 IANUARIE 1991, vor opera următoarele reduceri pentru abonamente, față de prețurile la vînzarea liberă :

- **abonament 1 an (52 de numere) = 300 lei (în loc de 416 lei)**
- **abonament 9 luni (39 de numere) = 230 lei (în loc de 312 lei)**
- **abonament 6 luni (26 de numere) = 180 lei (în loc de 208 lei)**
- **abonament 3 luni (13 numere) = 90 lei (în loc de 104 lei)**

Aceste precizări le-am făcut cunoscute tuturor oficiilor poștale.

Cu stimă,
„Lumea azi"

ANUNȚ

Revista „Lumea azi"

organizează un concurs pentru ocuparea unor posturi de redactori, la data de 19 septembrie a.c., la sediul redacției din Piața Presei Libere nr. 1.

Condiții de participare :

- tineri absolvenți ai unor institute de învățămînt superior, cu domiciliul stabil în București
- cunoașterea a două limbi străine de circulație (din care una foarte bine)

Cererile se depun la secretariatul redacției pînă la data de 14 septembrie a.c. Relații suplimentare la tel. 18 50 81.

Coordonatorul rubricii : Dan Radu Stănescu

Redactor șef : Ilie Șerbănescu

Colectivul redacțional : Mihaela Brumă, Dumitru Constantin, Vasile Crișu, Rodica Dumitrescu, Liana Enescu, Ștefan Nicolae, Ilie Olteanu — secretar general de redacție, Radu Pascal, Doina Topor, Stelian Țurlea — redactor șef adjunct, Anca Voican. Secretariat de redacție și tehnic : Ioana-Mariela Bărbulescu, Oana-Daniela Dinulescu, Mircea Dub, Eliza Iliescu, Ileana Iordache, Ion Matei, Marin Pieleanu, Marilena Szabo, Manuela Ștefănescu, Ana Maria Tatovici, Angelica Trancă, Florin Zamfiroiu ; Administrator : Brîndușa Anghel, Tipografi : Ion Aghescu, Gheorghe Matei, Nicolae Mihăilă, Aurel Stănescu. Revista „Lumea azi", București, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, Oficiul Poștal 33, cod 1341, căsuța poștală 33—29, telefon : 17 60 10, internațional : 18 50 81. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții. Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA — sector export-import presă. P.O. BOX 12—201, telex 10 376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66.

C.P.B.
3

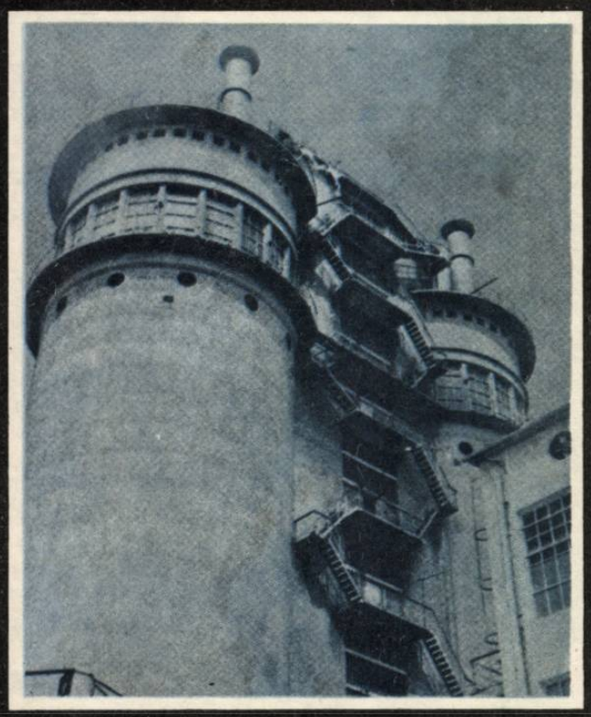

COMBINATUL CHIMIC Făgăraș

str. Extravilan nr. 1

OFERĂ SERVICII PENTRU:

- ÎNCERCĂRI MECANO-CLIMATICE DE REZISTENȚĂ ȘI STABILITATE (vibrații, șocuri mecanice, coroziune, umiditate, etanșeitate etc.)
- ASPECTĂRI NEDISTRUCTIVE CU RADIAȚII PENETRANTE DE MARE PUTERE

INFORMAȚII SUPLIMENTARE LA TELEFON 920/11520
interior 1162 : 1187-

COMBINATUL CHIMIC FĂGĂRAȘ · ROMÂNIA

CASA DE ECONOMII SI CONSEMNATIUNI
CEC
1864
ORICE BOB
BINE ÎNGRIJIT
DĂ RECOLTĂ
... ÎNSUTIT.
CEC
LIBRET
DE
ECONOMII

Lei 8

MUZEUL PRESEI DE SEVER SOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

MUZEUL PRESEI DE SEVER SOCU
JIMBOLIA
NR. D. 555

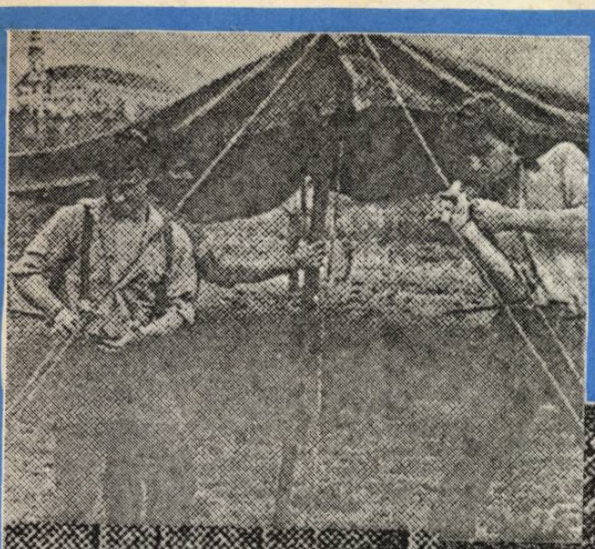

LUMEA azi

Nr. 36 6 septembrie 1990

de ce pleacă românii ?

DOSARUL TERORISMULUI INTERNAȚIONAL

directia pentru presa, publicitate si tiparituri

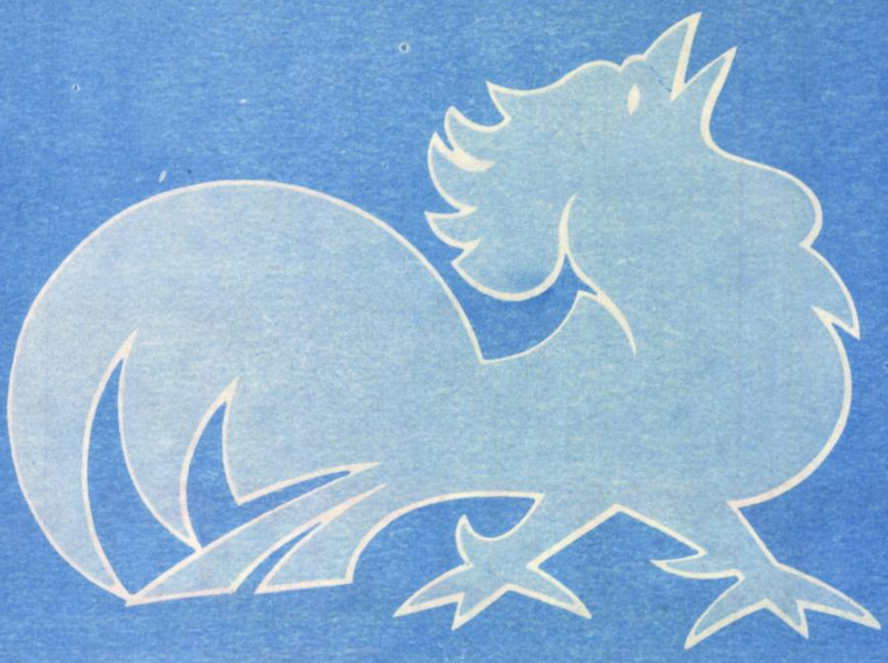

PUBLIROM

agentie de publicitate

PUBLIROM facilitează promovarea pe pieţele internă şi externă a produselor şi serviciilor realizate de întreprinderea dvs.

PUBLIROM vă stă la dispoziţie cu :

- Spaţii de mică şi mare publicitate, alb/negru şi color, dar şi materiale de specialitate, interviuri, publireportaje, în publicaţii de mare tiraj (reviste şi ziare) săptămînale, bilunare şi lunare, precum şi în almanahurile ce sînt editate de publicaţiile respective.

- Spaţii şi materiale, pentru cei interesaţi în promovarea produselor proprii pe piaţa externă, în publicaţiile româneşti ce se tipăresc în limbi străine şi se difuzează peste hotare, în circa 85 de ţări, de pe toate meridianele lumii.

- Operaţiuni de genul : concepere de texte şi slogane publicitare, machetare artistică, fotografiere, tipărire şi livrare la „cheie" a unei game vaste de lucrări, precum : pliante, prospecte, cărţi tehnice, calendare, agende şi alte materiale de publicitate şi protocol.

- Tipărirea în limbi străine şi difuzarea gratuită peste hotare a pliantelor şi prospectelor, sub forma suplimentelor la publicaţiile respective.

- Publicarea materialelor se face în limbile : română, franceză, engleză, germană, italiană, spaniolă, rusă, chineză.

Activitatea noastră publicitară răspunde cerinţelor tuturor beneficiarilor interni (întreprinderi de stat, privatizate, întreprinzători particulari) care sînt interesaţi în promovarea produselor şi serviciilor proprii în ţară şi în străinătate, dar şi beneficiarilor externi, care doresc să facă cunoscute pieţei româneşti produsele pe care le doresc.

Cei interesaţi se pot adresa la : Agenţia de publicitate „PUBLIROM", Calea Victoriei nr. 174, sector 1, Bucureşti, telefon : 50 47 70.

Sumar

EDITORIAL. **„Războiul rece" de după „războiul rece".** Radu Pascal 2

PROBLEME ROMÂNEȘTI. **Ce vor decide „cei 12" ?** Anca Voican 3

— De ce pleacă românii ? Ilie Șerbănescu 4

— Așteptare în fața Consulatului american. Manuela Ștefănescu 6

— Autoexil sau repatriere ? Alina Ungureanu 6

— Studenții între „pur și simplu" și incertitudini. Mihaela Brumă 8

— Musafiri nedoriți 9

— Cehoslovacia. La frontiera comunității europene 9

— Austria. Vinătoare de „ilegali" 10

— R.F.G. Vin țiganii ! 11

EUROPA RĂSĂRITEANĂ. **Bulgaria. Încotro se îndreaptă corabia ?** Rodica Dumitrescu 12

— „Limba noastră". Corespondență din Chișinău de la Gheorghe Buluță 20

ORIENTUL MIJLOCIU. **Conflictul din Golf. Cine pierde ? Cine câștigă ?** Dan Radu Stănescu 14

AFRICA. **R.S.A. Cine se luptă cu cine ?** Manuela Ștefănescu 19

EUROPA OCCIDENTALĂ. **Ce este piața unică ?** Doina Topor 20

ASIA. **Cambodgia. Palida speranță a păcii.** Liana Enescu 21

1 000 + 1 16

DOSARE ÎN ACTUALITATE. **Terorismul internațional.** Stelian Țurlea 22

— Episodul „Stammheim" și noile generații ale RAF. Vasile Crișu 24

ISTORIE. **Convenția de armistițiu din 13 septembrie 1944 dintre România și Națiunile Unite. Diplomația Marilor Puteri privind sferele de interese în România. General locotenent (r)** Ion Șuța 25

— Jurnalul unei discordii (6). Mihai Pelin 27

SERIAL. **Arhipelagul Gulag (34)** 28

PROFIL. **Roland Dumas, ministrul de externe al Franței** 31

POȘTA REDACȚIEI 30

Închiderea ediției : marți, ora 12

Coperta I
Sorin Turculeț

LUMEA săptămînal independent de politică externă **azi**

Anul II, serie nouă, nr. 36(1399), 6 septembrie 1990

Convenția de armistițiu din 13 septembrie 1944

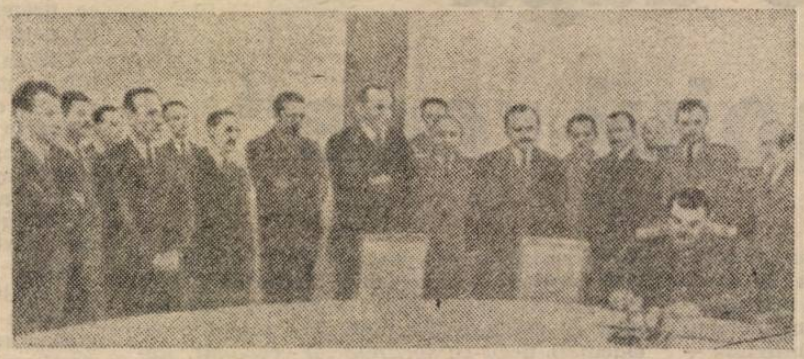

După executarea loviturii de stat de la 23 august 1944, acțiunea cea mai importantă ce trebuia înfăptuită de noul guvern era semnarea Convenției de armistițiu. României aveau să i se impună condiții umilitoare **(pag. 25)**

Conflictul din Golf

După mai multe „premiere" la nivel internațional, conflictul din Golf rămîne un test important, îndeosebi pentru acordul dintre superputeri. În timp ce unii au de cîștigat de pe urma conflictului, alții vor pierde **(pag. 14)**

De ce pleacă românii ?

Cu toții cunoaștem o realitate dureroasă : mulți români își părăsesc țara. De ce pleacă toți acești oameni ? Știind cauzele exodului, n-ar exista șanse de a înlătura din ele ? Dar există și o altă față a exodului : ce fac românii în străinătate ? Ce trebuie întreprins pentru ca imaginea țării să nu mai sufere de pe urma acestor compatrioți plecați în aventură ? **(pag. 4)**

„Limba noastră"

O sărbătoare a limbii române și a spiritualității românești la Chișinău, cu participarea unei ample delegații sosite din România **(pag. 20)**

Terorismul internațional

36 000 de atentate teroriste în două decenii. Nici un stat nu este imun, pentru că terorismul internațional este „cancerul lumii moderne". Legăturile sale cu totalitarismul, bănuite, au ieșit la lumină în ultimele luni **(pag. 22)**

Vulcanul Africii de Sud

Istoricul acord dintre Nelson Mandela și Frederic de Klerk, din 6 august a.c., n-a avut efectul calmării spiritelor. Au izbucnit conflicte între negri. Au urmat conflicte între albi. Poliția, deși a intervenit, nu sprijină o parte sau alta. La sfîrșitul lunii august, Consiliul municipal al orașului Johannesburg, centrul zonei afectate de violență, a votat pentru eliminarea apartheidului. Încotro se îndreaptă Africa de Sud ? **(pag. 19).**

„Războiul rece" de după „războiul rece"

Actuala criză din Golf pare să afecteze prea puțin starea de spirit a românilor. Prizonieri ai propriilor incertitudini, sîntem înclinați să neglijăm ceea ce se întîmplă — și, mai ales, să nu ne preocupăm de ce s-ar putea întîmpla — dincolo de orizonturile geografiei naționale. După un act curajos de asociere la o acțiune de apărare a dreptului internațional împotriva agresiunii irakiene, oficialitățile se complac în indiferența cvasigenerală, poate din grija paternalistă de a-și scuti concetățenii de o traumă în plus și de o speranță în minus. Emoția a fost mai mult sau mai puțin circumscrisă în spațiul intern al familiilor celor aproape 3 000 de lucrători care au asudat sub soarele irakian, pentru a aduce valută țării, în baza unor contracte datînd, majoritatea, din vremea fostului regim. Oricum, un „șoc petrolier" ar fi resimțit ca o nouă confirmare a aceleiași stări de sărăcie prea mult și prea scump trăită pentru a mai șoca, acum, prin ineditul motivației ei externe. Într-o țară în care meridianele lipsurilor fără număr îi străbat, de atîta amar de vreme, geografia proprie, cu aplombul cozilor la orice, o nouă penurie de benzină n-ar avea nimic insolit, integrîndu-se de minune în peisajul dinainte cunoscut.

Și, totuși, nimic nu mai este — și nu mai poate fi — ca înainte ! În România, și în toate celelalte state foste socialiste din Europa. Sînt șanse ca, înainte de a se decide la bursa pieței libere, destinul economiilor est-europene să depindă de deznodămîntul noului joc strategic care a cuprins nisipurile petrolifere din Golf. Pentru aceste state cu economii și democrații fragile,costul întrării în era postcomunistă riscă să fie proporțional cu prețul scumpit al barilului de țiței. Atù-ul României neîmpovărate de datorii externe nu-i de natură să hrănească iluzii deșarte. „Europa răsăriteană este pusă la zid ; criza din Golf agravează o situație deja dramatică", constata George Soros, un financiar din Wall Street care și-a cîștigat renumele de „filantrop al postcomunismului". Varșovia, Praga, Sofia — cu mari datorii externe și lipsite de valută — au încetat, practic, să mai cumpere petrol încă de pe vremea cînd prețul lui era de 16 dolari barilul. „În mod paradoxal, — nota «Corriere della Sera» — cea care se află într-o situație mai bună, în termeni relativi, este România. Se trăia atît de rău, încît a fost suficient ca în țară să rămînă acel mic surplus — pe care Ceaușescu îl transfera în conturile sale din Elveția — pentru a le permite oamenilor să respire".

Sub impactul aceleiași explozii neprevăzute, Occidentul industrializat intră în era de după „războiul rece", obsedat de spectrul unui al treilea „război al petrolului". Spera să încaseze „dividendele păcii" și s-a trezit irosind echivalentul lor în apărarea deșertului saudit. Lansată în aventura din Golf, America cheltuiește cu mult mai mult, pe unitate de timp, decît îi costă pe germani reunificarea. Washingtonul miza pe ieșirea dintr-o iminentă recesiune pe seama unui așteptat dinamism vest-european. Sub impactul loviturii irakiene, este nevoit, acum, să se consoleze mai curînd cu solidaritatea politică a aliaților occidentali, decît cu sprijinul lor economic. Reconfirmate în rolul de „leadership" și apărător al lumii occidentale (nu, însă, și recompensate pentru aceasta), Statele Unite vor reaprinde vechea dispută din cadrul NATO privind reechilibrarea poverilor și responsabilităților de securitate. În condițiile deconflictualizării Europei și în absența tradiționalului adversar din Est, nu este exclusă tentativa de reevaluare a Alianței atlantice la dimensiuni extraeuropene. O asemenea ipoteză ar beneficia și de sprijinul — tacit sau, în unele cazuri, explicit — al Europei postcomuniste, în măsura în care propriile interese economice și de securitate ale statelor din fosta zonă de dominație sovietică coincid cu cele ale Occidentului. Cît de plauzibile sînt asemenea convergențe reiese din chiar mecanica simpatiilor proocidentale, stimulată de actuala criză din Golf.

Primul mare conflict de după „războiul rece", încercarea de forțe din Orientul Mijlociu a adus în scenă doar o parte din vechii actori, care acționează (și reacționează) după tipare vechi, dar într-o situație calitativ nouă. Intervenția americană se distinge prin promptitudine și amploare, dar nu și prin originalitatea metodelor. Reacția de sprijin a aliaților occidentali, a majorității țărilor arabe și a comunității internaționale, în ansamblu, este dictată de un evident consens de interese specifice.

Nimic nu ar fi fost, însă, posibil fără renunțarea Moscovei la rolul clasic de pol advers al Washingtonului într-un conflict regional cu miză și efecte globale. Renunțare condiționată printr-un cîștig scontat. Preferînd să joace cartea angajării în interdependențele economice mondiale, sovieticii se arată dispuși să-și sacrifice poziții strategice costisitoare. După ce Washingtonul și Moscova și-au dat mîna, eliberînd destinele Europei de rigorile coercitive ale bipolarității conflictuale Est-Vest, s-ar părea că, prin regîndirea a ceea ce sovieticii numesc „echilibrul de interese", cele două superputeri încearcă, acum, să aplice aceeași tehnică a conlucrării în tradiționale sau potențiale puncte fierbinți ale globului. Voită, dar binevoitoare față de americani, absența sovieticilor din actualul conflict din Golf este o formă subtilă de colaborare prin neparticipare la o competiție riscantă.

Sovieticii vor fi, totuși, prezenți în zonă — de astă dată, însă, prin procura acordată americanilor. Washingtonul își poate, astfel, demonstra victoria globală în „războiul rece", beneficiind nu doar de sprijinul interesat al Occidentului, ci și legitimat în acțiune printr-o abilă „delegare" de competențe și spațiu de manevră, acordate de o Moscovă mai interesată în a evita riscul de a pierde, decît de a împiedica incerte cîștiguri americane. Oricum, pe durata crizei din Golf, Uniunea Sovietică este singura care are de profitat : pentru țițeiul și gazele sale naturale (80 la sută din totalul exporturilor ei), Moscova va încasa mai multă valută decît oricînd. De asemenea, evenimentele din Orientul Mijlociu au făcut să crească enorm și prețul aurului, iar sovieticii vor putea să-și vîndă scump o parte din rezervele lor, astfel încît, la prețurile actuale la petrol și aur, se estimează că vor încasa, anual, 7,5 miliarde dolari în puls. Speranța în succesul perestroikăi se hrănește, așadar, și din criza puțurilor de petrol irakiene, sub embargou american.

Ultima și cea mai lovită victimă a acestui biliard global va fi tot Europa răsăriteană, nevoită să aleagă între o nouă iarnă a sărăciei în frig, cu consecințe sociale incalculabile, sau o sporită îndatorare la băncile, devenite mai puțin generoase, din Occident, pentru a-și plăti petrolul scump, oferit — poate nu și fără unele condiții politice — de marele vecin din Răsărit.

Multe vor depinde de rapiditatea deznodămîntului în acest război al nervilor în care America — beneficiind de un sprijin pe care, pînă acum, nu l-a avut niciodată atît de masiv, în asemenea situații — se opune Irakului. Rămîne de văzut în favoarea cui va lucra timpul.

Șansele unei soluții negociate par reduse ; cele ale unei soluții de forță pot avea urmări incontrolabile.

Acțiunea agresivă a Irakului era previzibilă. Totuși, nimic nu facilita o prevenire și o stopare a ei prin mijloacele diplomației arabe moderate și presiunile occidentale. De la sfîrșitul războiului irakiano-iranian, Bagdadul — care dispune de enorme rezerve de petrol, de un milion de oameni sub arme, de o puternică industrie militară, creată prin contribuția imprudentă atît a Occidentului, cît și a sovieticilor și aliaților lor — a intrat în competiția pentru rolul de lider al unei lumi arabe divizate și debusolate, lipsite de atù-ul de a exploata rivalitatea dintre cele două mari puteri, în contextul apropierii dintre Moscova și Washington. Mizînd totul pe cartea militarismului naționalist de imitație nasseristă, Saddam Hussein a știut să valorifice, în propriul profit, resursele de energie populară ale fundamentalismului islamic, care subminează stabilitatea tuturor regimurilor moderate din zonă. Și-a mascat adevăratele intenții hegemonice, alimentînd, printr-o oratorie belicoasă, conflictul israeliano-palestinian. Pînă în momentul anexării Kuweitului (act, și el, previzibil în logica ambițiilor teritoriale irakiene niciodată dezmințite), Liga Arabă s-a solidarizat în jurul Bagdadului, acceptînd chiar și odioasa execuție, la 15 martie 1990, a ziaristului britanic Farzad Bazoft. Aceasta nu înseamnă că, în paralel, nu se cristalizau antante arabe menite să preîntîmpine distrugerea echilibrului fragil din regiume : rezervelor tot mai marcate ale Arabiei Saudite și Emiratelor din Golf li s-a adăugat înțelegerea pragmatică dintre Egiptul lui Hosni Mubarak și Siria lui Hafez Al-Assâd, adversarul dintotdeauna al liderului baass-ist irakian. A trebuit să survină, însă, intervenția americană în zonă pentru a se delimita, cu mai multă claritate, fronturile.

Izolat în plan strategic și aflat sub presiunea asfixiantă a embargoului, Bagdadul și-a pus, acum, speranțele într-un singur aliat : timpul. Pe care încearcă să-l cîștige ridicînd tehnica șantajului la rangul de politică de stat. Diplomații ostatici în Kuweit sînt numai o piesă în acest joc. Kuweitul însuși e mai important. Integrat Irakului prin forța armelor, Kuweitul e oferit ca monedă de schimb pentru eliberarea teritoriilor ocupate de către Israel. Ofertă, evident, respinsă, dar semnificativă nu pentru inconsistența cinică a comerțului cu ceea ce nu-i aparține de drept, ci pentru intenția de a introduce, în ecuația conflictului, întreg contenciosul arabo-israelian. Între timp, ștergînd cu bure-

tele sacrificiul absurd al unui milion de morți în războiul dus împotriva Iranului, renunță la orice pretenții teritoriale, în schimbul neutralității binevoitoare a Teheranului. Pregătit pentru așteptare, Bagdadul pune la grea încercare resursele de răbdare ale americanilor și pe cele de solidaritate ale arabilor. Cu fiecare zi ce trece, etanșeitatea frontului antirakian riscă să se uzeze.

Permanentizarea staționării soldaților americani în patria orașelor sfinte Mecca și Medina va fi — sub dublul impact al naționalismului arab și islamismului militant — resimțită, din ce în ce mai mult, ca o ocupație militară străină, mărind prăpastia internă dintre regimurile prooccidentale din regiune și mișcările de profunzime ale maselor arabe, sensibile la sloganurile revoluționare și fundamentaliste. Sub această presiune, contradicția ireconciliabilă arabo-israeliană are toate șansele să se reactiveze, subminînd actualul consens conjunctural arabo-american.

Grăbită să găsească o soluție convenabilă, Administrația Bush va fi pusă în situația incomodă de a pendula între menținerea, la cote înalte, a tradiționalelor relații privilegiate cu Israelul și prezervarea, cu orice chip, a noii antante arabo-americane. Orice înclinare de o parte va fi denunțată de cealaltă parte.

Pentru a evita incidentele explozive dintre cele două planuri de acțiune, americanii vor încerca să izoleze, pe cît posibil, conflictul arabo-palestinian de contextul instabil din Golf. Este exact inversul politicii irakiene și a tuturor celorlalte forțe și centre de putere radicale din lumea arabă.

În ce-l privește, Israelul știe că, în indiferent ce situație tensionată, va avea de jucat un rol important. Prin trecerea lui Arafat cu arme și bagaje de partea lui Saddam Hussein, guvernanții de la Ierusalim se simt întăriți în poziția de a nu accepta negocierea cu Organizația pentru Eliberarea Palestinei, angajată, acum, din nou, pe calea intransigenței militante. În aceste circumstanțe și în condițiile agravării situației în Golf, lipsa unor presiuni reale în direcția unei negocieri israeliano-palestiniene nu va face decît să obtureze căile diplomatice de reglementare a crizei din Orientul Mijlociu.

Eliberarea regiunii de rigorile confruntării Est-Vest nu înseamnă, automat, și soluționarea conflictelor de interese. Retragerea sovietică poate afecta unele regimuri radicale din zonă, dar nu, în mod sensibil, și puteri cu veleități hegemonice, precum Irakul și Iranul, care, bogate în resurse și puternic înarmate, își mențin un considerabil spațiu de manevră și capacitate de a declanșa reacții în lanț. Mizînd pe forțele incontrolabile ale fundamentalismului radical și revoluționar, Irakul sfidează aranjamentele strategice din acest prim an al erei de după „războiul rece", consfințind ceea ce se bănuia dinainte, și anume relativa autonomie a Orientului Mijlociu față de marile puteri. Spre deosebire de focare antiamericane, precum Cuba și Nicaragua — în America Latină, Etiopia și Angola — în Africa, Vietnam și Cambodgia — în Asia, care, fără sprijinul sovietic, ar intra într-o situație de colaps economic, impas politic și totală derută ideologică, principalele centre de putere din Orientul Mijlociu beneficiază de avantajul unei combinații originale, alcătuită din imense resurse economice și umane, bani, doctrină proprie și excesivă înarmare. Calități subminate, însă, de tentația de a continua — la scară restrînsă, dar cu consecințe globale — un „război rece" de mîna a doua.

Pacea de după „războiul rece" al superputerilor nu devine, de la sine, și pacea acestor puteri secunde, aflate în situații de conflict local, dar de interes global. Este o constatare de la care președinții Bush și Gorbaciov vor trebui să pornească la întîlnirea lor fulger, din 9 septembrie, de la Helsinki, orașul cu renume consacrat în analele destinderii europene.

Radu Pascal

Ce vor decide „cei 12"?

A sosit luna septembrie, cînd „cei 12" vor trebui să se decidă asupra atitudinii lor față de România. Care va fi decizia acestora ? Deocamdată, nu avem la îndemînă decît unele luări de poziție, mai circumspecte sau mai categorice, ceea ce și explică amînarea, pînă în luna aceasta, a luării unei hotărîri.

În cadrul deschiderilor sale către țările est-europene, C.E.E. a parafat, după cum se știe, la 8 iunie, cu România, un acord bilateral de comerț și cooperare. Conceput a fi o primă etapă a unor înțelegeri mai largi, de asociere, promise de Comisia europeană statelor menționate, acordul prevede o liberalizare a schimburilor comerciale și o extindere consistentă a cooperării economice. Parafat, acordul urma a fi semnat și a deveni, astfel, operațional, dar au intervenit, blocînd acțiunea, evenimentele din 13—15 iunie de la București. În consecință, la numai cîteva zile, „cei 12" au hotărît să înghețe adoptarea definitivă a amintitului acord, în semn de protest față de escaladarea violenței și cursul incert, în ce privește procesul de democratizare, imprimat de evenimentele menționate. Miniștrii afacerilor externe ai C.E.E., întruniți la Luxemburg, au anunțat, deci, că nu vor începe procedurile necesare — România este ultima țară est-europeană care ar urma să semneze un asemenea acord — și că vor trimite, totodată, o misiune la București, pentru a culege informații suplimentare despre situația existentă.

Aceasta a fost poziția comună, nelipsind nuanțările. Franța, de pildă, a considerat suspendarea acordului ca fiind „contraproductivă", iar Italia și Spania și-au exprimat, la rîndu-le, anumite reticențe. Dar, în cele din urmă, cele trei țări au hotărît să nu se opună formulei potrivit căreia „cei 12" au decis că „nu sînt în situația de a fixa o dată pentru semnarea acordului și nici de a se pronunța în favoarea extinderii asistenței" acordate de C.E.E. În comunicatul reuniunii, s-a relevat că miniștrii C.E.E. „deplîng îndeosebi folosirea nediscriminatorie a forței de către guvernul român și de cei care îl susțin, pentru reprimarea manifestațiilor". „Actele de violență constituie un obstacol major în calea unei schimbări democratice", subliniază documentul.

Întruniți din nou, la mijlocul lunii iulie, de data aceasta la Bruxelles, miniștrii de externe ai „celor 12" au constatat, în continuare, că au păreri diferite asupra atitudinii pe care ar urma să o adopte față de România, motiv pentru care au amînat, pentru septembrie, orice decizie în această problemă — respectiv în ce privește oportunitatea semnării acordului deocamdată doar parafat. În cadrul aceleiași reuniuni, miniștrilor le-a fost prezentat și raportul misiunii trimise la București. Din sursă franceză — menționa, legat de aceasta, agenția „France Presse" — s-a arătat că membrii misiunii au subliniat necesitatea de a nu izola pe plan diplomatic România. Pe de altă parte, Franța, Italia și Spania și-au exprimat dorința ca Piața comună să se angajeze a semna, în septembrie, acordul comercial. Amintind, la reuniune, evoluțiile intervenite în ultimele luni în România, ministrul francez de externe, Roland Dumas, și-a exprimat regretul în legătură cu „izolarea de facto" în care Bucureștiul riscă să fie împins și a criticat „severitatea" țărilor care se opun oricărui gest față de România. Acestea din urmă, mai ales Marea Britanie și Olanda — comenta „France Presse" — doresc, însă, mai întîi să cunoască rezultatele anchetei parlamentare în curs, în legătură cu evenimentele de la mijlocul lunii iunie, de la București. Că urmare, ele au dorit să evite ca Piața comună să se angajeze, în acel moment, față de o dată precisă cînd ar urma să fie semnat respectivul acord comercial.

Aprecierile diferite, care nu au împiedicat, totuși, adoptarea unei noi poziții comune a C.E.E., au fost confirmate și de o serie de alte luări de poziție. Într-un interviu, de pildă, acordat ziarului „Le Monde", președintele francez François Mitterrand, sublinia : „Violența este întotdeauna condamnabilă", „dar înainte de orice decizie, evenimentele din România merită o informare corectă". „Nu ar fi rezonabil să se îngreuneze, fără nici o analiză, condițiile aspre de viață ale poporului român". Șeful diplomației franceze, Roland Dumas, considera, pe de altă parte, că România „nu se va întoarce de pe drumul pe care a pășit" și, în consecință, este necesar „să fie ajutată". „Să avem încredere și să dăm dovadă de sînge rece".

Iată și opinia ministrului italian de externe, Gianni de Michelis : „Una este condamnarea politică, etică și altceva este să hotărăști ce anume trebuie să se facă pentru a îmbunătăți situația, pentru a rezolva problemele". În legătură cu cerințele de democratizare ce trebuie întrunite pentru a obține ajutor din partea C.E.E., diplomatul italian a relevat că „situația pare a fi foarte confuză, deoareee, pe de o parte, se înregistrează acțiuni de represiune inacceptabile, iar, pe de altă parte, este greu de înțeles acum ce înseamnă, în contextul românesc, situația care s-a creat în aceste zile". Odată exprimată condamnarea, problema este „de a înțelege mai bine situația, de a-i cîntări și efectele : trebuie să avem grijă să nu respingem brutal România, ceea ce, firește, nu exclude cu nimic fermitatea condamnării ce trebuie exprimată față de violență și represiune".

La Londra, premierul Margaret Thatcher — întrebată, în parlament, de un deputat conservator — nu s-a pronunțat în legătură cu suspendarea ajutorului. William Waldegrave, adjunct al ministrului de externe britanic, a lăsat, însă, să se înțeleagă că România nu va mai putea beneficia de același tratament cu celelalte țări din Europa de Est, dacă guvernul de la București va continua „să reacționeze prea violent" față de manifestațiile opoziției.

În sfîrșit, olandezul Frans Andriessen, vicepreședinte al Comisiei europene și cea mai înaltă oficialitate a C.E.E. în domeniul politicii externe, a declarat cu prilejul reuniunii grupului „celor 24" (țări occidentale), de la Bruxelles, de la începutul lunii iulie : „Situația din România și, în special, folosirea forței după alegeri mențin pentru moment îndoiala cu privire la existența, aici, a condițiilor necesare pentru implementarea ajutorului coordonat. Comisia europeană urmărește îndeaproape situația". F. Andriessen a precizat că „deși în România au avut loc, desigur, îmbunătățiri vizibile de la ultima noastră întîlnire și sînt indicii încurajatoare în declarația politică făcută în parlament de noul guvern, există încă o incertitudine considerabilă în legătură cu dorința autorităților de a permite dezvoltarea deplină a libertăților politice și economice. Totuși, este important să fie încurajată evoluția în această direcție". Țările membre ale C.E.E. doresc să ajute România atunci cînd condițiile se vor îmbunătăți. „Nu este o încercare de a o izola", a declarat el. „Ușile rămîn deschise".

Nu ne rămîne, deci, decît să așteptăm decizia ce va să vină, iar pînă atunci — și timpul presează — un rol deloc neglijabil se pare că va reveni comisiei parlamentare privind evenimentele din iunie, mai precis concluziilor acesteia.

Anca Voican

O realitate dureroasă: mulţi români îşi părăsesc ţara. Ar fi o eroare să ne facem că nu vedem! Politica struţului nu foloseşte la nimic. De ce pleacă românii? Ştiind, ar exista, oricum, mai multe şanse de a înlătura din motivele exodului.

De ce pleacă românii?

O realitate dureroasă. Românii — în număr mare — îşi părăsesc ţara. Nu se pot da cifre precise, dar este vorba de foarte mulţi. Se spune că, de la începutul anului, s-ar fi eliberat circa 700 000 de paşapoarte de emigrare. Aceştia ar fi doritorii de a se stabili în alte ţări. Poate este o exagerare. Oricum, însă, posesorii de paşapoarte „obişnuite" sînt în număr dublu (sau triplu). Sezonul turistic este încă în toi. Şi la sfîrşitul acestuia nu se ştie care va fi bilanţul. Fără a-i mai lua în considerare pe cei care, în condiţiile restricţiilor de emigrare introduse de atîtea ţări, preferă trecerile ilegale de frontieră (căci paşapoartele tot nu le-ar servi la nimic, dacă nu chiar le-ar fi, dimpotrivă, un impediment !).

Să lăsăm, însă, cifrele. Mai ales că este vorba de oameni. Fapt este că exodul românilor, şi încă masiv, nu încetează. Tragicul şi ireparabilul continuă. Şi ar fi o eroare să ne facem că nu vedem. Politica struţului nu foloseşte la nimic.

Care erau aventurierii : plecaţii sau rămaşii ?

In euforia ce a urmat dramaticelor evenimente din decembrie am crezut că acest exod va stopa. Mai mult, parcă îi şi vedeam pe cei din exil reîntorcîndu-se printre noi. N-a fost aşa ! De ce ?

Deceniile de totalitarism au aruncat ţara într-un dezastru economic, politic, moral. Sînt răni care s-ar putea reface curînd. Nu trebuie să fii pesimist pentru a afirma că există, însă, răni a căror vindecare va dura cel puţin o perioadă similară celei în care s-au produs. Sînt şi pierderi ireparabile, precum absenţa aportului celor care şi-au părăsit ţara. Este vorba de sute de mii. Paroxismul se atinsese în ultimii ani, cînd şi totalitarismul ajunsese la paroxism : se spune că existau peste 1 milion de cereri de plecare definitivă, fără a mai vorbi de cei care, dacă prindeau prilejul, duşi erau.

Să-i acuzăm, să-i condamnăm ? Greu de răspuns. De bine nu pleca nimeni ! Motive existau, slavă Domnului : privaţiunile materiale, opresiunile politice, agresiunile psihice. Putem fi supăraţi pe ei că n-au rămas, aici, cu noi în frig, în întuneric, cu salam de soia, în constrîngeri şi tensiuni ? Eventual, dar nu în mod cert. Un sentiment de reproş se îndreaptă, probabil, către cei care au plecat cînd nu le-a mai fost bine, după ce o perioadă destul de lungă le fusese chiar bine de tot. În orice caz, în ultimii ani, se ajunsese la situaţia de a fi ciudat că nu ai înaintat încă cerere de plecare şi de a deveni chiar suspect dacă ai avut ocazia de a o şterge şi n-ai făcut-o ! Se glumea că aventurierii erau cei ce rămîneau, şi nu cei care plecau ! Fără glumă, însă, cam aceasta era situaţia ; devenise o psihoză, căci te copleşea legica trecerii de la rău la mai rău şi lipsa oricărei perspective !

Între soluţia individuală şi cea naţională

Şi chiar, de ce n-au plecat cei ce au avut posibilitatea ? Este şi mai greu de răspuns. Din comoditate, din temerea de necunoscut, sau din patriotism ? Poate că, într-un fel, răspunsul este chiar simplu. Statistic privind, nu puteam pleca toţi ! Şi fără tam-tam patriotard, în conştiinţa multora era faptul că bejenia este maximum o soluţie individuală, dar, în nici un caz, una naţională.

Desigur, totul trecea prin filtrul fiecărui individ, dar atîţia şi-au legat destinul lor şi al familiilor lor de bejenie încît, astfel, s-a ajuns la un fenomen cu proporţii de masă.

Care este bilanţul lăsat în urmă de acest fenomen de masă ? Ar trebui, probabil, tomuri pentru a-l contura şi a-l preciza cît de cît. Iată numai cîteva dintre consecinţe.

Am rămas practic fără evrei. Unii se vor repezi să spună că nu este chiar rău. Alţii, mai puţini „repeziţi", vor afirma că este chiar rău, evreii avînd locul şi rolul lor într-o ţară, o importanţă de necontestat în relaţiile sale internaţionale, economice, politice, culturale.

Sîntem pe cale de a nu mai avea nemţi, în urma performanţei de neinvidiat de a fi creat un asemenea climat încît s-a produs dislocarea unei etnii stabilite, în acest teritoriu, de 600—800 de ani şi cu o contribuţie, asupra căreia nu trebuie insistat, la zidirea românească, avînd în vedere chiar şi numai disciplina, conştiinţa şi comportamentul în procesul muncii.

Dar să-i lăsăm pe aceştia. Ne-au plecat românii înşişi. Dintre cei mai buni : specialişti, muncitori calificaţi, tehnicieni. Şi cohorte de elite ; şcoala de matematică, fizicieni, electronişti, informaticieni, medici, oameni de cultură. Etc. etc. Şi, aproape cu toţii, cînd au plecat, au făcut-o la vîrsta potenţelor biologice maxime, de creativitate şi aport productiv.

Ce-a fost a fost ! Dar ce va fi ?

Ce-a fost, a fost ! Problema este ce va fi, căci exodul românilor continuă ! Judecînd la rece, puteam să ne aşteptăm, într-adevăr, că acest exod va fi stopat în urma evenimentelor din decembrie ? Ce se putea schimba atît de fundamental dintr-o dată pentru ca procesul să se oprească ? Dimensiunile acestui exod faţă de trecut nu aveau să fie decît rezultanta unui complex de factori dintre care mulţi acţionau în sens contrar.

Pe de o parte, situaţia economică ce nu se putea schimba curînd şi, deci, toate motivaţiile economice ale exodului urmau să opereze în continuare. De aceeaşi parte se situa şi liberalizarea regimului paşapoartelor, nefiind deloc puţini cei ce aveau să se ghideze după ideea „acum sau niciodată".

Pe de altă parte, în sens contrar ar fi putut acţiona descătuşarea politică, detensionarea psihică, precum şi o altă latură a liberalizării regimului paşapoartelor, anume că plecarea în străinătate înceta a mai fi „fructul oprit".

Realitatea este că influenţa primului grup de factori s-a manifestat cu putere, în timp ce incidenţa celui de-al doilea grup de factori a fost slabă, pentru a nu spune altfel. Efectul : în loc de temperarea sperată a exodului, o accentuare dramatică a acestuia.

Este dificil de precizat cît anume a cîntărit motivaţia economică în ansamblul determinărilor exodului românesc din perioada comunistă, îndeosebi în ultimii ani, sau cîţi anume dintre emigranţii români au fost, în ţările de stabilire, azilanţi economici şi cîţi anume azilanţi politici. Cert este doar faptul că au existat autoexilaţi din motive economice şi oameni nevoiţi a se exila datorită unor convingeri politice, dar că, avînd în vedere absenţa libertăţilor civice în România, toţi puteau purta, în ţara de stabilire, pălăria azilantului politic, chiar dacă nu era tocmai aşa.

Azilantul economic şi azilantul politic

Care este situaţia acum ? Prosperitatea din „ţările făgăduinţei" — care a fost pentru români o aspiraţie permanentă şi, pentru mulţi dintre ei, după cum s-a văzut, o atracţie în cel mai strict sens al cuvîntului — rămîne, oricîte transformări radicale şi rapide s-ar întreprinde, doar un vis frumos, cine ştie cînd realizabil în ţară (!). Dar descătuşarea politică a aţîţat şi mai mult dorinţa românului de bunăstare. O bunăstare pe care n-a avut-o niciodată şi despre care i s-a spus, decenii la rînd, că va veni cîndva, într-un viitor imprecizabil, la un orizont, care, de fapt, se arăta mereu şi mereu mai îndepărtat. Şi acum, după ani de păcăleală şi suferinţe, i se cere din nou răbdare, căci dintr-o dată nimic nu este posibil ! Are acum dreptul de a se bucura de viaţă şi nu poate de fapt s-o facă, pentru că nu are posibilităţi materiale. Are dreptul acum de a rîde şi constată că parcă a cam uitat. Beneficiază de dreptul de a călători şi, de fapt, nu şi-l poate exercita pentru că nu are bani — acei bani adevăraţi. Aflat dintr-o dată în posesia unui paşaport, după ani de încătuşare, el este complet dezorientat. Ar pleca unde vede cu ochii şi repede-repede (căci cine ştie ce se mai poate întîmpla, omul este păţit !) Tentaţia cea mare este pentru „ţările făgăduinţei". Unii vor doar să le vadă, alţii ar dori să rămînă acolo nemaiavînd răbdare ca bunăstarea să vină la ei acasă.

„Spectrul social" al exodului

Şi românul a decis să plece : definitiv ; doar ca turist ; dar şi ca „turist şi-oi mai vedea" (cine ştie ce se mai iveşte pe acolo !). Prin implicaţie, o trăsătură nouă constă în ceea ce s-ar putea numi, poate pretenţios, „lărgirea spectrului social" al exodului. Fenomenul a cuprins alte şi alte categorii sau grupuri sociale, faţă de trecut, motivaţiile ori combi-

națiile de motivații fiind diverse și, oricum, diferențiate de la un caz la altul. În absența unor statistici cuprinzătoare și amănunțite, a unor studii sociologice relevante, se poate deocamdată merge pe observații empirice sau chiar numai pe ipoteze.

Au continuat și chiar s-au accentuat plecările celor ce reprezentau înainte grosul exodului. Puțini dintre cei ce făcuseră anterior cereri de emigrare au renunțat la ele. În schimb, încurajați de liberalizarea intervenită în domeniu, mulți alții au înaintat asemenea cereri. Un fizician, care se simte în forță creativă, știe bine că nici în 10—15 ani nu va exista aici o dotare tehnologică apță de a-i permite să-și transforme ideile în ceva palpabil. Un cercetător din oricare ramură a științei este conștient că va trebui să treacă o perioadă îndelungată (cine știe cît ?) pînă cînd se va fi instaurat un climat propice cercetării și recunoașterii actului creativ. Iar specialiștii din orice domeniu — nu doar elite, ci și oameni cu veleități mai modeste, dar de înaltă calificare — cunosc că nu vor putea fi, încă un timp, compensați pe măsura capacității și contribuției lor, ci, dimpotrivă, vor trebui să tragă mîța de coadă, în privațiuni pe care consideră că nu le merită, confruntîndu-se în plus cu invidiile și toate celelalte avataruri rezultînd din absența unui sistem statuat de promovare a competențelor. Și ar fi nerealist să credem că la asemenea lucruri nu se gîndesc și oamenii „obișnuiți" dar harnici. Este de ajuns o ingratitudine flagrantă resimțită la locul de muncă, o coadă de cîteva ore la te miri ce, o cartelă la zahăr și ulei, o îmbulzeală umilitoare în autobuz și îți vine să lași totul baltă, inclusiv îndemnurile interioare la patriotism (căci de cele exterioare au avut grijă alții să devii sătul !)

Neîncrederea

Indiferent dacă ne place sau nu, este cert că, pentru toți acești oameni — cu o calificare mai înaltă sau mai puțin înaltă —, derulările economice și politice din decembrie încoace, desigur cu excepția euforiei inițiale, nu au contribuit la stoparea exodului.

După amăgirile privind un trai mai decent, reapariția inevitabilă a privațiunilor materiale ne-a reamintit de posibilitățile limitate ale unei economii sleite. Producția este în declin și nemulțumirile sociale constituie presiuni în direcția „temporizării" necesarei reforme radicale a economiei. Perspectivele nu sînt deloc încurajatoare. Iar de înflorit, n-au înflorit decît bișnițarii.

Pe plan politic, incertitudinile se acumulează. Întrebările fără răspuns s-au strîns una după alta și nimeni dintre cei în măsură nu se străduiește să taie nodul gordian.

Și iarăși indiferent că ne place sau nu, evenimentele din 13—15 iunie au avut un efect deplorabil, prin semnele de întrebare și mai preocupante pe care le-au ridicat, prin violența cu care s-au asociat, prin modul straniu și neobișnuit în care a fost restabilită ordinea (venirea sau chemarea minerilor, alt aspect neclarificat). O ordine „grea" în care au fost pedepsiți, în lipsa organizatorilor neidentificați, ceilalți „vinovați", în alăturarea lor tragică : bișnițari, intelectuali contestatari și ziariști „incitatori". Pentru o perioadă, a părut că opinia contrară a redevenit cel mai de neiertat delict. Nu s-ar putea ignora că, în urma evenimentelor din iunie, pentru mulți — dintre care nu puțini studenți, ce n-au participat la evenimente, dar au fost „pedepsiți" sub acuzația de a fi făcut-o — a rămas simțămîntul că în România n-ar exista șanse pentru instaurarea democrației, că nu s-ar prea fi schimbat nimic față de trecut. Poate nu este așa ! Dar va trece, încă mult timp, pentru înlăturarea efectelor evenimentelor din iunie și, oricum, va trebui dovedit cu probe că democrația este posibilă în România, scoțîndu-se incertitudinea din conștiința și din convingerile multora dintre noi. Prin aceasta, poate nu se va reuși chiar blocarea exodului, dar este cert că măcar va fi oprit să se extindă.

Precum „ciinele surd la vînat"

Din constatările, de asemenea empirice, care se pot face, reiese că exodul românilor din ultimele luni a cuprins și oameni poate mai puțin sensibilizați de îngrijorările și incertitudinile politice. Sînt, fără îndoială, mulți care au plecat din simplul considerent că au avut, pentru prima dată, această posibilitate. N-au manifestat prea mari preocupări față de unde se duc și la ce se duc, dacă există vreo perspectivă pentru ei înșiși ori vreo implicație politică, economică sau de altă natură pentru țară.

Și a plecat românul aiurea prin „țările făgăduinței". Fără bani, fără adresă. Unii cu mîinile goale. Alții, mai prevăzători, au luat de prin magazine și depozite tot ce se mai găsea și putea fi valorificat, oricît de derizoriu, ca bani de buzunar în talciocurile străine : sticlărie, motoare, încălțăminte, scule, șepcuțe cu tricolorul revoluției, rulmenți, anvelope etc, etc. Nu puțini sînt romi. Pe noi, românii, a ajuns acum să ne îngrozească faptul că aproape peste tot în „țările făgăduinței" sîntem identificați cu romii. Deși avem și noi bișnițarii noștri, slavă Domnului ! Sînt vehiculate păreri extreme : unii ar dori ca romii să nu mai fie lăsați să plece, căci „ne strică firma" ; alții spun, dimpotrivă, să plece, că mai scăpăm de ei de aici. Abordări nerealiste, întrucît situația este deosebit de complexă. În spatele ei se află o politică nefericită, promovată, ani și ani, în care puterea respingea recunoașterea romilor (statisticile vorbeau de cîteva zeci de mii și ei erau milioane !) și nu întreprindea nimic pentru a-i integra economic și social. Înclinația lor de a refuza „înregimentarea" economică și socială a fost lăsată să se manifeste și chiar a fost stimulată, în loc de a fi combătută prin singurul mijloc posibil : căutarea soluțiilor, într-un dialog serios și responsabil, cu propriile lor organizații, astfel încît integrarea lor economică și socială să se realizeze în paralel cu păstrarea identității lor spirituale și culturale.

Imaginea țării în pericol

Efectele, în special prin „țările făgăduinței", dar nu numai prin acestea, ale exodului românesc al celor care, ghidați de deviza „acum ori niciodată", au plecat precum „ciinele surd la vînat" sînt dezastruoase, dramatice. Românii — turiști sau petenți de azil — au ajuns, datorită comportamentului unora dintre ei, să fie priviți ca o sperietoare prin multe țări occidentale. Și nu ne mîngîie cu nimic faptul că și alți est-europeni sînt priviți uneori în aceeași oală ! Incidentele la frontieră, în lagăre și diferite alte „rezervații" improvizate s-au înmulțit. Și resentimentele cresc. Prin unele orașe din „țările făgăduinței" afișe roagă românii să nu mai fure ! Un cordon de restricții „consulare" se strînge tot mai puternic în jurul românilor. Unele țări au suspendat regimul de desființare a vizelor, altele condiționează, cu efecte de înăsprire similară, intrarea românilor de tot felul de adeverințe ; invitații atestate oficial, certificate de asigurări, avize sanitare, dovezi de mijloace financiare etc. Controalele vamale sînt tot mai severe. Încet, încet „țările făgăduinței" își închid porțile.

Reacții derivate printre românii înșiși își fac apariția. Mulți dintre noi își acuză conaționalii bișnițari sau delincvenți care au reușit, în cîteva luni, să arunce oprobriul asupra întregii națiuni, făcîndu-i pe străini a identifica românul în general cu un comportament degradant. Iar turiștii „efectivi" (acei cu posibilități, prin rude sau prieteni, de a călători cît de cît onorabil și, oricum, dus-întors) sînt foc pe acei conaționali care continuă să ceară azil prin „țările făgăduinței", deși s-ar putea rezuma doar la călătoria în străinătate, care nu mai este acum fruct oprit. Emigranții români — mai vechi sau mai noi — se tem că se vor repercuta asupra lor însăși resentimentele față de români în general. Nici pînă în prezent nu erau, desigur, primiți cu brațele chiar deschise și suspectarea lor ca azilanți doar economici era mare, dar erau acceptați politicește și, oricum, priviți cu anumită simpatie și compasiune față de situația tragică pe plan politic și economico-social din România. Acum, în contextul schimbărilor intervenite, atitudinile față de ei tind să fie altele. Suspectarea lor de a fi doar azilanți economici a sporit, și în ochii din ce în ce mai multor autohtoni citesc întrebarea ce mai caută printre străini. De aici, pînă la o atitudine oficială potrivnică ar fi — consideră ei — numai un pas.

Miza democrației : mingea se află la noi

Ce este de făcut ? Căci evident așa nu mai poate continua ! Pierderile economice, politice și morale ale țării de pe urma exodului sînt incalculabile. Și nu putem lăsa ca imaginea țării în lume să se degradeze mereu și mereu din cauza acestuia, în formele în care se produce !

În primul rînd cred că situații statistice complete, amănunțite se cer a fi întocmite și, în paralel, studii sociologice trebuie întreprinse. A ști este primul pas spre a rezolva ceva. Oricum, nu putem să ne permitem a ne face că nu vedem. Cunoscînd clar situația, există mai multe șanse de a înlătura din motivațiile exodului.

În al doilea rînd, avînd în vedere că într-o nouă Europă nu se mai poate apela la izolarea de exterior, mai ales prin mijloace administrative, este clar că nu există o altă soluție decît aceea ca înșeși „țările făgăduinței" să declare oficial că nu mai acceptă azil politic pentru cetățenii din România, astfel încît toți doritorii români de a se folosi de acesta pentru a dobîndi azil economic să știe că nu au nici o șansă, că vor fi întorși înapoi dacă vor încerca. Pentru aceasta, însă, este nevoie de a exista o deplină certitudine că în România s-a instaurat democrația, astfel încît, pe de o parte, nici un cetățean român să nu se mai poată plînge de constrîngeri politice sau de absența unor libertăți civice, iar, pe de altă parte, înșeși „țările făgăduinței" să poată declara, fără vreo ezitare, că situația din România nu mai justifică cereri de azil politic din partea unor cetățeni ai acesteia. Mingea este la noi. Ar fi chiar greu să servim bine această minge ? Reușita unui bun serviciu ar fi o reușită pentru fiecare din noi, pentru țară și imaginea ei în lume.

Dreptul de stabilire definitivă într-o altă țară n-ar fi cu nimic afectat. Dar exercitarea lui ar fi în legătură cu acordul expres al țării primitoare. Alte cazuri speciale ar putea fi reglementate prin înțelegeri bilaterale. În rest, s-ar crea posibilități de desființare a vizelor, de înlăturare a unor situații umilitoare și degradante.

În loc de concluzii

A-ți îndemna compatrioții să-și părăsească țara este o crimă. A-i îndemna să nu și-o părăsească sună frumos, dar este inutil. Întrucît, de fapt, politicul și economicul trebuie să se alieze spre a răpi motivațiile plecării. Ar mai rămîne însă îndemnul : dacă tot vă veți mai părăsi țara, măcar aveți grijă să nu-i întinați imaginea,căci țara, ca în sine, nu v-a greșit cu nimic !

Ilie Șerbănescu

Așteptare în fața consulatului american

Pe strada Snagov, colț cu Batiștei, se află o clădire veche, cu două etaje, grilaj de fier de jur-împrejur și polițiști de pază din cinci în cinci metri. Aici se află Consulatul Statelor Unite ale Americii. Strada Snagov este îngustă, trotuarele sînt practic „unipietonale", dar cei o sută — o sută cincizeci de oameni care așteaptă zilnic în fața consulatului reușesc performanța de a nu încurca, în nici un fel, circulația. Marea majoritate sînt potențiali „visitors" ; cei care pleacă definitiv sînt invitați, în scris, să se prezinte la ambasadă la o anumită dată. Dna Ginny Carson Young, consul general, îmi spune că, în perioada 1975—1982, a funcționat un program special pentru refugiații din România, pe baza celebrului amendament Jackson-Vanick, în virtutea căruia se acorda clauza națiunii celei mai favorizate. 25 000 de români au plecat atunci, din motive lesne de înțeles. În 1982, partea americană a renunțat la program, dar cei care își depuseseră deja cererile de plecare au continuat să părăsească România pe măsură ce primeau mult rîvnitul pașaport. Așa se face că alți 10 000 de români s-au stabilit în S.U.A. din '82 încoace. Doamna consul precizează că ritmul emigrărilor din România în Statele Unite se menține la nivelul ultimilor ani și după decembrie 1989, dar este vorba de cereri depuse cu ani în urmă pentru reîntregirea familiei. Autoritățile americane au stabilit un număr de șase criterii — din care patru privesc reîntregirea familiei și două procedura extrem de complicată a obținerii unui certificat de muncă — pentru aprobarea sau respingerea stabilirii în Statele Unite. Aceste criterii sînt valabile pentru toți cetățenii care doresc să emigreze în S.U.A., indiferent de țara de origine. Dna Carson Young reușește însă să-mi zdruncine neutralitatea de reporter în momentul în care îmi spune cifra celor care vor doar să viziteze America : 3 000 pe lună ! De fapt ei sînt mult mai numeroși, dar atît poate „prelucra" serviciul consular de la București. 3 000 pe lună înseamnă cam 150 de persoane pe zi, deci cam 3 minute pentru fiecare petent, trei minute în care funcționarul consular trebuie să stabilească dacă respectivul prezintă sau nu garanții suficiente pentru a i se acorda viza. Altfel spus, dacă eventualul „visitor" are sau nu intenția de a deveni un „illegal immigrant" odată ajuns la New York, sau Chicago sau...

Elena T. are douăzeci de ani. Vrea să meargă în vizită la niște rude mai îndepărtate, care s-au stabilit de mult în S.U.A. După prima discuție de trei minute, i s-a spus că nu i se acordă viză pentru că... nu este măritată ! „Și dacă nu mă mărit pînă la sfîrșitul vieții ? N-o să pot vizita America niciodată ?" întrebă Elena. Funcționarul dă din umeri. Acum Elena așteaptă al doilea și ultimul „interviu". Dacă răspunsul va fi tot negativ, va trebui să mai aștepte un an pînă să facă o nouă încercare.

Mioara S. are douăzeci și doi de ani, este muncitoare și vrea să „vadă lumea, acum cît e tînără". Nu, n-are pe nimeni în S.U.A. Nu crede că va obține viza, dar încearcă și ea.

Din grupul celor care vor să plece definitiv ,o femeie de vreo 45—50 de ani și fiul ei, un tînăr zdravăn și volubil, au făcut cerere de emigrare în 1982. S-au gîndit să renunțe ? întreb. Nu, nici o secundă, îmi răspund la unison. Am fost dați afară din servicii, am făcut și pușcărie, cum să renunțăm ? Bine, dar s-au mai schimbat niște lucruri... încerc eu timid. Dumneavoastră chiar sînteți de la „Lumea" ? mă întreabă tînărul bănuitor.

Am descoperit și un record în materie, sau cel puțin așa afirmă „performerul". A făcut prima cerere de plecare definitivă în S.U.A. în... 1966. Acum, după aproape un sfert de secol, a primit aviz favorabil. „Nostim, nu-i așa ?" mă întreabă.

„Sînt mulți cei care pleacă în vizită și nu se mai întorc , doamnă consul ?" „Sînt", mi se răspunde laconic. „De ce ? Din motive economice, politice, dumneavoastră ce părere aveți ?" Doamna Carson Young îmi dă un răspuns „diplomatic" : „Cei mai mulți și-au pierdut răbdarea. Au copii și vor, cît mai repede, o viață mai bună pentru ei. Și apoi economicul depinde de politic și invers. Nu cred că putem separa cele două noțiuni".

Ca să încheiem discuția într-o notă mai optimistă, doamna consul îmi spune că sînt români — puțini, e drept — care au renunțat la plecare. Ba chiar și români care se întorc în țară.

Și un amănunt : după evenimentele din 13—15 iunie, consulatul american a fost anunțat de rudele sau prietenii unora din cei care erau pe punctul de a primi viza că aceștia se află deja în Austria, RDG, RFG, Cehoslovacia etc. etc.

Și, totuși, de ce pleacă românii ?

Manuela Ștefănescu

Daune... pentru mai tîrziu

„România va conștientiza evident abia mai tîrziu daunele care cu greu vor putea fi reparate, întrucît pleacă în străinătate specialiști, oameni cu inițiativă, ca și tineri. Fuga din România este astăzi o problemă absolut curentă și în felul ei de înțeles. Scăderea uriașă a producției și reducerea disciplinei de muncă din ultima vreme au condus la haos, care s-a complicat și prin corupția omniprezentă și sustragerea a tot ceea ce se poate fura din întreprinderi și magazine. Marasmul economic și social, labilitatea politică și de multe ori și intoleranța națională îi alungă pe români afară. Oamenii reușesc să-și reprezinte viața așa cum o vor numai peste hotare. Se poate presupune că țările care au cele mai mari probleme din această cauză vor dori să stăvilească acest aflux prin măsuri administrative, dar fără schimbări în România însăși nu se va atenua nici intensitatea emigrării."

(Ziarul cehoslavac „Prace")

Cine stinge lumina ?

„În timpul lui Ceaușescu circula un banc, potrivit căruia în cazul în care toți românii ar primi pașapoarte și ar putea părăsi imediat țara, n-ar mai avea cine să stingă lumina după ei. Astăzi, întrebarea se pune altfel : dacă, acum, toți au pașapoarte, toți pleacă și toți fac comerț, acasă cine mai muncește ?"

(Ziarul iugoslav „Borba")

Autoexil sau repatriere?

● Mai mult de 200 000 de sași au plecat deja din Ardeal. ● La 12 august, numai în lagărul de la Nürnberg se aflau 86 000 de germani de naționalitate română. ● 60 la sută dintre aceștia sînt oameni mult sub 40 de ani. ● Numai la Sibiu s-au eliberat — în mai puțin de opt luni — mai mult de 30 000 de pașapoarte pentru plecarea definitivă din țară.

Pentru cine (mai) bat clopotele ?

Siegfrid Schullerus stă singur în presbiteriul Bisericii Evanghelice din Sibiu. Din cînd în cînd mai intră pe ușă cineva care întreabă de medicamente sau ochelari. Medicul este în concediu, dar, dacă este vreo urgență, domnișoara Sara se poate descurca. Preotul Schullerus se adresează pe rînd, ba în germană, ba în română. Pentru că ajutoarele se dau la orice creștin, fără deosebire. De altfel, de acum încolo, Biserica Evanghelică însăși va trebui să învețe să se schimbe. Și să se deschidă. Secole de-a rîndul a fost un pivot al germanității unei populații. O păstrătoare a unei culturi. Închisă în propria sa germanitate, biserica însăși va fi amputată în curînd din lipsă de enoriași : „Toți se gîndesc deja numai la plecare. Chiar și preoții. Și ei pleacă. În curînd va trebui ca un singur

Șiruri, șiruri...

O realitate dureroasă : mulți români își părăsesc țara. Ar fi o eroare să ne facem că nu vedem ! Politica struțului nu folosește la nimic. De ce pleacă românii ? Știind, ar exista, oricum, mai multe șanse de a înlătura din motivele exodului.

preot să asigure duminica serviciul divin în mai multe locuri, în mai multe biserici, un fel de filiale, dacă vreți, că despre parohii nu mai poate fi vorba".

Pentru prima dată în istoria sa, în Biserica Evanghelică de pe teritoriul românesc se pun serios problemele supraviețuirii. Preoții săi o recunosc cu greutate. Tensiunea se simte însă la fiecare pas. Este greu de găsit o soluție care mai tîrziu să nu fie condamnabilă. De pildă, acceptarea în sînul acestei biserici de noi enoriași. Deși prozelitismul a fost dintotdeauna una dintre marotele creștinismului, ar însemna să te legi singur la ochi afirmînd că un român își schimbă credința datorită unei subite convertiri de la o religie creștină la alta. Chiar preoții Bisericii Evanghelice sînt circumspecți : „Venirea românilor în sînul bisericii noastre se face cu un scop precis. Ei speră că, astfel, le va fi mai ușor să obțină plecarea din țară",

„De mai mult timp m-am gîndit că o biserică bazată pe un principiu strict național, mai precis așezînd naționalitatea înaintea principiilor creștine, se abate de la menirea sa. Aș spune chiar că înlocuirea centrului de greutate, al crezului, prin altceva — prin naționalitate — eu o văd ca pe un real pericol. Și nu doar la noi, dar și la maghiari și chiar și la români — de pildă, atunci cînd un preot îmbracă sutana pentru a activa la «Vatra românească». Naționalul nu trebuie pus pe primul plan. Și nici măcar pe plan egal cu credința."

Este cert că biserica germană însăși va trebui să accepte și să se supună unei schimbări. În ce sens și care va fi aceea este greu de prezis. Golirea stranelor sale însă o va impune. Pînă atunci este evidentă încercarea sa de apropiere de biserica ortodoxă română.

Satul – un cimitir mai mare

„Ce înseamnă această plecare masivă a sașilor ?" — se întreabă, parcă mai degrabă pe sine ,profesorul doctor Hans Klein, președintele Frontului Democratic German din Sibiu. O întrebare pe care bănuiesc că și-o pune de cîteva sute de ori pe zi. „Înseamnă desființarea școlilor germane, a foarte multe echipe de teatru, a unor ansambluri de cîntece și dansuri. Dispariția portului săsesc și a tradițiilor. Iar pierderea se va produce și pentru sași, și pentru români".

Indiscutabil și pentru români. Neputînd privi din interiorul comunității săsești, deja bulversate, ne rămîne la dispoziție reflexul acestui exod în însăși societatea românească. Cel mai dramatic efect poate fi constatat în sate. Între Sibiu și Mediaș, nenumărate sate ar putea fi înconjurate cu un gard subțire și păstrate muzeu, asemeni celui din Herăstrău sau chiar din Dumbrava Sibiului. Pentru că sînt deja moarte. Între casele din sat și pietrele vechi ale cimitirelor, scrijelite cu litere gotice, nu mai este nici o diferență. Cu excepția decenței. Pietrele de mormînt și-o păstrează, chiar părăsite. Casele săsești și-o pierd, pentru că, odată părăsite, sînt invadate de țigani. Gardurile și ușile masive dispar, șurele și tîmplăria, mobila rămasă și încuiată frumos cu cheia ca pentru o simplă plecare într-un concediu. Cine le poate apăra ? Cei 1-4 polițiști care nu știu exact pînă unde își pot întinde prerogativele puterii, preferînd cel mai ades să nu intervină deloc ? Pentru satele săsești aproape goale, complet goale în curînd, ar fi nevoie de un gard înalt de sîrmă ghimpată ca să le apere. Cu toate acestea, „am avut vreo trei cereri de repatriere pînă acum. Și deși n-au fost multe, pentru cîți sași au plecat și pentru cîți pleacă acum, tare greu a mai fost pînă să le găsim oamenilor un loc de muncă și o casă. Cum să încurajăm repatrierile în aceste condiții ?" — mă întreabă ca și cum am putea găsi împreună un răspuns președintele Frontului Democratic German. Chiar în clipa aceasta am la mine în birou o familie de germani din RFG veniți în România, să ne pună la dispoziție experiența lor. Oamenii n-au ascuns că ar fi interesați, mai tîrziu, să pună pe picioare și o afacere proprie, sînt conștienți însă că, deși acum se vorbește mult despre privatizare, în realitate nu se poate face mare lucru cu legile care s-au dat. Poate că atunci cînd se vor limpezi lucrurile în acest sens se vor mai întoarce din oamenii noștri sau nu vor mai pleca. În condițiile actuale însă, mai ales tineretul nu poate fi oprit. A crescut cu gîndul plecării".

Chiar în centrul Sibiului, trecătorii privesc cu curiozitate o vitrină acoperită, în spatele căreia se lucrează. Toți spun că va fi un restaurant cu specific german. Primul „privat". Și cum la Sibiu, ca mai peste tot în provincie, privatizarea răsare chiar cu mult mai greu decît în Capitală, imaginația sibianului a construit pînă acum de vreo trei sute de ori restaurantul cu pricina și a devorat în el, la o masă fastuoasă de familie, cîteva zeci de kilograme de crenvurști și pe tot atîta bere nemțească.

„De fapt, ni s-a pus în vedere să avem ca partener și Uniunea Democrată Maghiară din Sibiu și fostul I.C.S.A.P. Asta ne-a impus-o prefectul. Deși chiar cu alt titlu, tot fostul I.C.S.A.P. este și, deci, tot vechile obiceiuri le are dar trebuie să acceptăm. Și nu va fi chiar un restaurant în sensul clasic : o sală de protocol pentru delegațiile pe care le tot primim și un fel de cantină pentru bătrînii care au rămas singuri și cărora trebuie să le asigurăm o masă gătită pe zi. După plecarea masivă a sașilor, se pun multe probleme sociale care îi privesc pe cei rămași, mai ales bătrîni — pune lucrurile la punct inginerul Fritz Kendeffy. Pînă acum noi nu am avut această problemă, dar iată că sîntem puși în situația de a avea foarte multe de făcut pentru cei rămași. De pildă, o serie de case onorabile, nu la nivelul la care sînt cele din vest, dar onorabile pentru a le oferi bătrînilor sași rămași o bătrînețe decentă".

„Bătrînețea este grea oriunde — bătrînul Otto Wolf bate cu bastonul pămîntul și-i explică cum e cu bătrînețea. Aveam la mine în curte un vecin evreu. Cînd a plecat să stea la căminul comunității mi-am spus : ăsta-i primul pas, al doilea este popa cu împărtășania. Nu plec. La moșii de pe strada mea intru cînd vreau în casă și le dau bună ziua. Stau pe scaun. Vreau să mai spun ceva, bine. Nu vreau, stau pe scaun sau sub viță. În Germania, cînd mergeam la fratele meu să locuiesc, îmi anunțam băiatul prin telefon, să văd dacă mă primește în vizită. Și-mi da oră, ca la dentist. În România, am păstrat în noi ceva nealterat față de lumea de dincolo. Poate a fost singurul cîștig. Nu plec".

Dar domnul Otto, cel care iubește să stea vara sub viță, este dintre cei bătrîni și deja foarte singuri. Restul se grăbesc să plece, asemeni Karinei, „cît ne-o mai da drumul și cît ne-or mai primi".

Alina Ungureanu

Nimic de furat

„Idealurile nu țin nimănui de cald — declară Nicolae Oprea din Sibiu. Vreau să vă spun ceva, adaugă el, arătînd spre grupul de oameni tuciurii din apropiere. Dacă și ei fug din țara lor, înseamnă că acolo nu mai este nimic, nici de furat.

(Ziarul cehoslovac **„Mlada Fronta"**)

„Posturi în străinătate"

În „România liberă" din 18 august a apărut anunțul „Posturi în străinătate : Africa de Sud, Canada, orice profesiune. 44 69 14". De atunci, un coleg, care are un număr apropiat de telefon — doar știți cum funcționează aparatele acestea, — este bombardat, zi și noapte, de doamne, domni și domnișoare care doresc să plece. La exclamațiile de bucurie că găsesc fir liber — mulți sînt din provincie — colegul nostru exasperat nu mai are puterea să riposteze...

Nu vor mai fi văzute în România, în cîțiva ani, aceste costume de țărani sași ? Acuarele semnate de Juliana Fabritius-Dancu, reprezentînd costume din Cisnădioara (jud. Sibiu), Ticușul Vechi (jud. Brașov), Motiș și Slimnic (jud. Sibiu)

O realitate dureroasă : mulți români își părăsesc țara. Ar fi o eroare să ne facem că nu vedem ! Politica struțului nu folosește la nimic. De ce pleacă românii ? Știind, ar exista, oricum, mai multe șanse de a înlătura din motivele exodului.

Studenții — între „pur și simplu" și incertitudine

Vacanța de vară abia a început. La căminele studențești din Grozăvești e destul de mare forfotă : culori vii peste tot, pregătiri, nostalgii, un rămas-bun ici, tristețe dincolo, unii rămîn, alții pleacă, fiecare cu destinul său. Se vede de departe că nu sînt „de-a lor", chiar dacă nu ne despart prea mulți ani... Au avut dreptate, mă privesc cu ochi curioși, iar cînd lansez întrebările, se uită la mine cu oarecare neîncredere. „De ce pleacă românii ?" „De ce pleacă studenții ?" Ei îmi răspund la cea din urmă.

„Este într-adevăr trist, dar asta e", îmi spune Radu F., student la fizică. „Pentru ceea ce vreau să fac eu, în România nu există o dotare adecvată. Noi nu avem tehnologie înaltă, baza materială pentru ca un fizician să-și facă meseria. Eu sînt un mare pasionat, dar trebuie să am și **cu ce** să lucrez. Laboratoarele noastre sînt sărace și nu știu în cît timp ne vom pune la punct. Tocmai asta e. Nu vreau să pierd timpul, așa văd eu lucrurile. Aici nu mă pot realiza. Să mai aștept ? După 35 de ani puterea de muncă și entuziasmul scad, iar eu vreau certitudine. Nici climatul general nu este prea bun, nu-mi oferă cine știe ce speranțe. Dacă mi-am ales meseria asta, vreau să o fac bine. Nu pot rata singura șansă ce mi se oferă în viață. De aceea sînt hotărît să plec".

Gabriela D., studentă la filologie, mă privește puțin dezorientată în momentul în care aude întrebarea pe care i-o pun și o repetă ca pentru sine : „De ce vreau să plec ? Vedeți, eu nu am luat parte la revoluție, dar am colegi pe lîngă care au trecut gloanțele și unii au scăpat cu viață ca prin minune. La început am avut mare încredere în minuni, tocmai pentru că generația mea nu a cunoscut niciodată libertatea. Cu timpul, însă, am început să-mi pierd încrederea în ceea ce se întîmplă în țara asta, iar evenimentele din 13-15 iunie cu violență, mineri chemați să facă ordine și alte atîtea întrebări fără răspuns au fost, într-un fel, decisive. Nu știu dacă va fi vreodată democrație. Am ajuns la concluzia că eu nu pot trăi în incertitudine, am nevoie de siguranță și adevăr. Jumătățile de măsură nu sînt suficiente. Așa am luat «marea» hotărîre. Să nu credeți că mi-a fost ușor, dar nu sînt dispusă să fac nici un compromis. Nu știu cum va fi **dincolo,** părinții mei au niște prieteni în Statele Unite, cu toate astea, știu că mă duc spre necunoscut, dar aici, deocamdată, nu mă simt în siguranță pentru a-mi îndeplini dorințele".

Liviu S. este student la Politehnică în ultimul an : „Este adevărat că s-au deschis granițele și orice român are dreptul la un pașaport, poate călători oricînd și oriunde. Dar de unde bani ? Ce să fac cu pașaportul dacă nu se oferă și valuta respectivă ? E ca și cum ți s-ar oferi o mașină luxoasă, ai permis de conducere dar nu ai chei cu care să o deschizi ! Ce îmi folosește mie că o pot admira, o pot ține în fața casei, dar nu o pot utiliza. Eu vreau să văd lumea, deci plec pur și simplu. S-ar putea să mă întorc, dar oricum plec, indiferent de alte consecințe, dacă voi putea sau nu să îmi continui studiile".

Mă apropii de un alt grup unde se discută aprins despre probleme economice. Într-adevăr, pentru o vacanță studențească subiectul pare destul de „anost". La întrebarea mea îmi răspunse Marian G., student la A.S.E., secția finanțe-contabilitate : „Nu mă așteptam să fiu vreodată întrebat de ce vreau să plec tocmai în aceste momente, cînd este mare nevoie de economiști care să facă **ceva.** Știu că situația noastră economică este dezastruoasă, ce am învățat pînă acum în facultate nu mai ajută la nimic, legislația economică urmează să fie adoptată în cea mai mare parte. Mă simt inutil, nu mai știu ce e bun și ce nu mai e bun din ce am studiat la cursuri. Pare poate ciudat. că vreau să plec tocmai **acum.** M-am hotărît, însă, de la începutul anului. Nu știu încă în cît timp pot cîștiga experiență, dar mă duc **acolo** ca să învăț «pe viu» cum să mă descurc în punerea pe picioare a unei afaceri, fără obstacole, fără birocrație ,nu neapărat ca să mă îmbogățesc. Vedeți, una e să vezi la televizor părerile unor oameni care și-au creat o bancă, o companie de transport sau o mică fabrică. Nu poți desprinde nimic din «povești». Vreau să fac ceva și asta numai în străinătate cred că o pot face acum. Sper să mă întorc într-o zi înapoi, nu știu peste cît timp, dar voi veni înapoi, cînd și aici vor fi poate alte condiții pentru adevărata privatizare".

Gîndindu-mă la ceea ce mi-au răspuns studenții cu care am vorbit mă întreb și eu : „De ce pleacă studenții ?"

Mihaela Brumă

Mulți ar vrea să și rămînă

„Una dintre problemele cele mai nevralgice ale României este fuga în masă a populației peste hotare. Nu este o problemă nouă și nici necunoscută. În pofida așteptărilor, tendințele de emigrare nu s-au oprit nici după lichidarea dictaturii Ceaușescu. Conform datelor presei bucureștene, în prima jumătate a anului, autoritățile române au eliberat în total 700 000 pașapoarte de emigrare.

Principalele cauze ale exodului populației românești trebuie căutate în problemele sociale nesoluționate ale țării. Emigrația politică pură este astăzi foarte rară. Dar României îi provoacă o mare pierdere mai ales plecarea specialiștilor, muncitorilor calificați, doctorilor, inginerilor, arhitecților, profesorilor, sportivilor de performanță și a multor oameni tineri (...).

În legătură cu emigrarea trebuie menționate și problemele crescînde ale turiștilor români în străinătate. În fața românilor porțile statelor se închid, respectiv pentru români se reintroduce viza obligatorie, așa cum s-a întîmplat și în cazul R D Germane. Cauzele sînt în primul rînd materiale. Prin urmare, turistul român, căruia deocamdată statul român nu este capabil să-i asigure nici un fel de valută străină, nici măcar în cantitate minimă, se vede nevoit, în străinătate, să facă bișnița și speculă, dedîndu-se uneori și la alte fapte penale. Crește din nou numărul cazurilor de trecere ilegală a frontierei. În fața reprezentanțelor străine din București se formează în continuare cozi lungi. În pofida problemelor menționate, românii vor în continuare să meargă în lume. Și mulți nici nu fac un secret din faptul că le-ar plăcea să și rămînă".

(Ziarul cehoslovac **„Pravda")**

Vizele și mijloacele financiare

În cazul în care, prin lipsa lor de motivare reală sau pretinsă, cererile de azil politic nu ar mai fi luate în considerare, ar rămîne, totuși, problemele financiare legate de călătoriile în străinătate ale turiștilor români. Nu sînt ușoare ! Pînă la convertibilitatea leului și avînd în vedere că sleita economie românească nu este în măsură să destineze valută în acest scop, se pot găsi modalități, în sine restrictive, dar care să fie, totuși, civilizate ; fără vize și paravize, neumilitoare pentru turiștii români și asigurătoare pentru țările de destinație. De pildă, pe lîngă organizarea de excursii prin agenții specializate, pe bază de reciprocitate, se poate conveni de a nu se permite accesul decît persoanelor care fac dovada posibilităților de întreținere pe perioada călătoriei : fie invitație nominală din țara de destinație (cu asumarea cheltuielilor corespunzătoare), fie cecul (sau cecurile) bancare nominale cu sume în limite minime rezonabile, sume ce pot fi stabilite în baza unui acord interstatal ; potrivit aceluiași acord, un precontrol asupra deținerii acestor dovezi s-ar face la ieșirea din țară, iar un control definitiv — la fel de simplu — s-ar efectua la intrarea în țara de destinație (și pe parcurs în țările de tranzit) ; asemenea reglementări fiind anunțate oficial și, deci, bine cunoscute de toată lumea, riscul neefectuării călătoriei dorite din cauza lipsei actelor doveditoare ar aparține evident turistului. Ar fi, desigur, dezavantajați cei care nu ar avea posibilități să primească invitații sau să aibă, în vreun fel, acces la valută, deși acestora le-ar sta la dispoziție călătoriile organizate. Dar nu există practic alternativă pînă cînd economia ar fi în măsură să ofere, la schimb, valută, în anumite cuantumuri doritorilor români de călătorii în străinătate. În rest, sistemul ar fi simplu și operațional. Fiecare român ar fi interesat să-și dețină la bancă valuta pe care eventual o posedă, lucru din care însuși statul român nu ar avea decît de cîștigat. Simplitatea controlului actelor doveditoare — similară practic celei a controlului pașaportului cu care de altfel s-ar asocia — nu ar împovăra pe nimeni. Nu totul ar fi perfect, dar s-ar elimina, totuși, cel puțin asperitățile și situațiile neplăcute care grevează acum, pe plan organizatoric și uman, desfășurarea călătoriilor turiștilor români în străinătate.

Imaginea țării are mult de suferit de pe urma acelor compatrioți plecați prin lume precum „ciinele surd la vînat". Români, aveți grijă, nu întinați această imagine, căci țara, ea în sine, nu v-a greșit cu nimic !

Musafiri nedoriți

Zeci de mii de est-europeni au descoperit că noua lor libertate de a călători nu înseamnă și că alte țări doresc ca ei să le viziteze.

O analiză neoficială a condițiilor impuse de țările occidentale, care criticau înainte restricțiile comuniste asupra călătoriilor în străinătate, dezvăluie că Marea Britanie, Grecia și Statele Unite sînt țările în care este cel mai greu să fii primit. Marea Britanie, de exemplu, solicită dovezi foarte amănunțite în legătură cu resursele financiare, precum și prezentarea unui bilet de întoarcere.

Restricțiile impuse asupra călătoriilor variază foarte mult de la o țară la alta. Ungurii și cehoslovacii nu au nevoie de nici o viză pentru majoritatea țărilor din Europa occidentală, dar bulgarii, românii și polonezii trebuie să aștepte săptămini sau luni pentru a obține o viză de intrare. Guvernele occidentale se tem tot mai mult că est-europenii pur și simplu nu se vor mai întoarce acasă. Cei 30 000 de români care au primit vize de la consulatul Italiei în ultimele șapte luni au așteptat în medie cîte 40—60 de zile acordarea lor. În schimb, cehoslovacii închiriază un autobuz și se duc să viziteze Veneția o zi, întorcîndu-se acasă în noaptea următoare. Această formă epuizantă de turism ilustrează cea de-a doua dificultate pe care o întîmpină est-europenii : lipsa valutei occidentale de care ar avea nevoie pentru un sejur onorabil în Occident.

Aproape toate țările est-europene au revizuit ratele de schimb oficiale în favoarea turiștilor occidentali, dar cererea de dolari sau mărci a populației este atît de mare, încît piețele la negru continuă să prospere.

Lipsa valutei forte, atracția pe care o exercită bunurile de consum occidentale și salariile mai mari în Occident, chiar pentru slujbe mărunte îi tentează pe mulți est-europeni. Aceștia lucrează (la negru) cel puțin o parte din timpul cît se află în străinătate.

RFG și Statele Unite, cu importantele lor comunități poloneze, reprezintă destinațiile preferate ale polonezilor care caută de lucru pentru a cîștiga într-o lună cît cîștigă acasă într-un an. Absolvenți de universitate din Cehoslovacia pleacă adeseori în Germania federală, unde muncesc și cîștigă mărci pentru a-și cumpăra o mașină, mobilă sau videorecorder. Din cei aproximativ 50 000 de bulgari care au vizitat Grecia înainte de introducerea restricțiilor privind acordarea de vize, unii au ajutat timp de cîteva zile la stringerea recoltei de măsline.

Astfel de aranjamente, oficial ilegale, nu-i deranjează foarte mult nici pe patronii occidentali, nici pe muncitorii est-europeni și nici guvernele. Comunismul a făcut din astfel de expediente un mod de viață în Europa răsăriteană și era normal ca ele să apară în Occident după căderea „cortinei de fier". Încălcarea sistematică a regulilor îngrijorează însă autoritățile.

Este însă mai greu de oprit un intelectual est-european care dorește să-și părăsească țara. „Fuga creierelor" reprezintă o problemă deosebit de acută pentru Bulgaria și România, unde economiile falimentare oferă speranțe foarte slabe în ce privește cîștigurile materiale sau satisfacțiile profesionale. Biroul de pașapoarte al Bulgariei a informat că au rămas în străinătate peste 10 la sută din cei 44 105 bulgari cu studii superioare care au ieșit din țară de la începutul anului. Majoritatea aveau sub 40 de ani.

În ce privește România, un sfert din cei 220 000 de etnici germani din Transilvania au emigrat după deschiderea granițelor în luna ianuarie. Young, consul general al SUA la București, apreciază că aproximativ o treime din cei 1,5 milioane de români care au primit pașapoarte anul acesta ar dori să trăiască în America. Mulți nu îndeplinesc însă condițiile pentru obținerea unei vize de intrare. Audiențele pentru cererile de emigrare au fost sistate pînă în noiembrie 1991, datorită lipsei de spațiu și personal, a precizat Young.

Cîteva țări au încetat să mai aprobe cereri de azil pentru est-europeni. „România este acum o democrație" — a declarat Klaus Branch, de la Ambasada RFG din București. Astfel de argumente nu-i pot convinge pe cetățenii de rînd din Europa răsăriteană, ale căror condiții de viață s-au schimbat foarte puțin odată cu dobîndirea libertății.

(După, **Associated Press**").

Cehoslovacia

La frontiera comunității europene?

În dimineața zilei de 16 august, la punctul de frontieră Szob-Sturovo, grănicerii cehoslovaci au dat jos din trenul „Panonia", 100 de călători români, pe care i-au trimis înapoi pe teritoriul Ungariei. A fost primul indiciu concret despre hotărîrea instanțelor cehoslovace de a-i opri la graniță pe cetățenii români în drum spre RDG fără o invitație și o sumă corespunzătoare în valută. Ceea ce înseamnă că Ungaria va deveni punctul-terminus pentru cetățenii români, dat fiind că și autoritățile de la Viena au introdus dispoziția conform căreia aceștia pot călători în Austria numai dacă au viză.

Episodul Decin

În scurt timp, „invazia românilor" devenea o preocupare a presei și autorităților cehoslovace :

Ziarul „Prace" dezvăluia că „este vorba, în principal, de țigani din Transilvania, care, inițial, s-au dus în RDG. De aici au fost întorși fără milă cînd a devenit clar că țelul lor nu este turismul, ci cererea de azil politic în unul din statele germane. O parte au cerut azil politic în Cehoslovacia. Ei vor să rămînă la noi să facă bani pentru a pleca în altă țară din Vest. În urma celor întîmplate, guvernul federal a hotărît, ca începînd din 16 august, la frontiera cu Ungaria, cetățenilor români care călătoresc în RDG să li se facă controlul actelor cerute de RDG. Dacă nu îndeplinesc condițiile necesare, vor fi înapoiați în Ungaria. Iar din 20 august pentru călătoriile în RFCS se cere o chemare legalizată, adeverință de servicii plătite sau adeverință de tratament în stațiunile cehoslovace ; pentru tranzit — viza țării de destinație. Aceste dispoziții nu se aplică pentru călătoriile în interes de serviciu sau umanitar".

„O parte din returnați încearcă să treacă ilegal granița. Unii s-au instalat pe malurile Elbei și vor încerca probabil să se ascundă în ambarcațiunile ce merg spre Germania. Alții mișună în regiunea Decin (Boemia de vest) și în împrejurimi" — releva ziarul „Lidove noviny" la 14 august, anul acesta. Cîteva zile mai tîrziu, același ziar scria : „Pe malul Elbei a fost ridicată o tabără de corturi pentru transfugii români, unde au sosit deja 150 de persoane. Alți zeci de români au sosit în orașul nostru de frontieră, dar s-au îndreptat pe jos spre granița cu RDG sau au rămas în oraș.

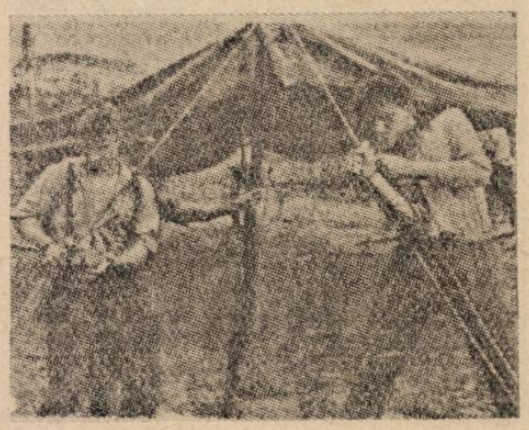

Cu cortul prin Europa

O realitate dureroasă : mulți români își părăsesc țara. Ar fi o eroare să ne facem că nu vedem ! Politica struțului nu folosește la nimic. De ce pleacă românii ? Știind, ar exista, oricum, mai multe șanse de a înlătura din motivele exodului.

Părerile locuitorilor din Decin sînt polarizate : unii aduc în tabăra de corturi chiar îmbrăcăminte, în vreme ce alții manifestă o puternică aversiune. La Comitetul național orășenesc vin petiții din întreprinderi în care se exprimă un puternic dezacord cu șederea românilor în oraș... Unii transfugi complică situația pentru că vagabondează și cerșesc în loc să-și rezolve cererile.

Starea de lucruri este tot mai complicată. Depun eforturi toți cei cărora nu le este indiferentă soarta transfugilor români".

Astfel, primarul orașului Praga a lansat un patetic apel, amintind că, în 1968, România a fost singurul stat membru al Tratatului de la Varșovia care a refuzat să participe la ocuparea Cehoslovaciei. „Zeci de mii din cetățenii noștri au beneficiat, în acele momente, de ajutorul dezinteresat al altor țări. Mulți cetățeni cehoslovaci au părăsit țara prin România. Dacă vrem să ne reîntoarcem în lumea civilizată, trebuie, în primul rînd, să respectăm regulile de bază ale bunei-cuviințe și să manifestăm, față de aceste reguli, mai ales toleranță", a subliniat primarul praghez.

Președintele Havel s-a adresat, la rîndul său, concetățenilor săi. „Dacă noi, în țara noastră, ne vom purta ca niște rasiști, putem să ne luăm adio de la întoarcerea în Europa — declară el, comentînd poziția critică a unei părți a opiniei publice cehoslovace față de refugiații români în Cehoslovacia. Precizînd că e îngrijorat de manifestările de rasism față de cetățenii români, președintele Havel subliniază : „Zeci de ani, cehii și slovacii au considerat firesc ca toate țările să-i primească pe emigranții cehoslovaci și acum cît de crud se poartă cu oamenii aflați în nevoie !"

O parte din refugiații români au fost cazați la Praga — într-un hotel sau în cîteva centre. Viceprimarul orașului s-a referit la greutățile întîmpinate, la faptul că Cehoslovacia nu e pregătită să primească un eventual val de emigranți nu numai din România, ci și din Bulgaria sau URSS. Pe de altă parte, în alt oraș, Mimon, opinia publică și-a exprimat protestul față de o preconizată amplasare a refugiaților români într-o fostă garnizoană sovietică, din preajma localității.

Tot stavrid ?

Români sau romi ?

Într-un reportaj din ziarul „Mlada Fronta", la 20 august, era deschisă o astfel de tabără amenajată în locul unui fost manej din centrul Decinului :

„...Soarele își face treptat loc prin ceața de dimineață și din corturi încep să iasă oameni zgribuliți. Sînt diferențe clare între ei. Vedeți, românii se distanțează de concetățenii lor țigani. Este o situație complexă. Unii au venit să scape de mizerie, disperare, alții vor călători ca niște nomazi ce sînt, așa cum fac de-o viață". Picioarele goale ale unei țigănci cu un copil de două luni în brațe plescăiau prin noroiul apărut în urma ploii de peste noapte. „Le oferim pantofi, îmbrăcăminte. Oamenii din Decin vin cu pachete pline de haine... Le iau și apoi le vînd la tîrg".

„Acest lagăr nu este o soluție. Este ceva provizoriu, care ar trebui să constituie un avertisment".

■

Problema refugiaților a reținut și atenția agenției „DPA" din RFG : „Trebuie să ajungem în Germania" — spune un tînăr mecanic-auto în vîrstă de 22 de ani, din București. El nu vrea să-și spună numele, arată însă motivele pentru care el și colegii lui se află aici, la cîțiva kilometri de frontiera est-germană : „Dorim să muncim, nu avem motive politice".

Numai în cursul lunii iulie, 13 000 de cetățeni români, în special bărbați tineri și familii ale lor, și un mare număr de romi au ajuns, după declarațiile grănicerilor din Pirna, la frontiera cu RDG, fără a avea documentele necesare. Majoritatea celor ce ajung la graniță cu trenurile balcanice D 370 și D 372 și sînt returnați nu abandonează imediat. Mecanicul-auto din tabăra de refugiați a încercat de două ori pînă acum să treacă ilegal frontiera, și majoritatea procedează la fel. Porțiunea de teren de la granița dintre Cehoslovacia și RDG este foarte accidentată ; „sînt numai pietre", declară un reprezentant al comandamentului circumscripției de grăniceri Pirna, Gerald Mitsche. Nu rareori, contra unor sume derizorii, sînt angajați între 1000 și 4000 de oameni, care să degajeze terenul de pietrele de rîu și să croiască drum prin albia Elbei și Munții Metaliferi. Problema refugiaților români la frontiera dintre Cehoslovacia și RDG există și se amplifică de cîteva luni.

Recentele măsuri, mai severe, care se aplică turiștilor români la intrarea în Cehoslovacia au diminuat, dar nu au rezolvat această problemă. Încă mai există refugiați care se adăpostesc în pădurile din apropierea frontierei, așteptînd un prilej favorabil pentru trecerea ei ilegală. Dacă au succes, ei se îndreaptă apoi rapid către Berlin sau vestul Germaniei, după cum declară reprezentantul trupelor de grăniceri.

Nu a trecut nici un an de cînd valul de refugiați est-germani care treceau prin zona frontierei dintre Saxonia și Boemia a declanșat „revoluția pașnică" în RDG și Cehoslovacia. Astăzi, grănicerii activi pe partea RDG se confruntă cu nesiguranța pe care le-o rezervă viitorul, ei nutrind și dorința intimă de a nu li se imputa noi greșeli. Un grănicer din gara Decin se laudă cu faptul că nu poartă nici o armă cînd se află în exercițiul funcțiunii. Ar prefera să nici nu audă de problema refugiaților și de treceri ilegale de frontieră. Pentru a se justifica, el afirmă : „Noi reprezentăm de fapt frontiera Comunității Europene".

Austria

Vînătoarea de „ilegali"

În urmă cu un an, locuitorii satelor austriece de la frontiera cu Ungaria ajutau miile de refugiați est-germani să treacă prin ceea ce mai rămăsese din „cortina de fier". Azi, asistăm mai curînd la o vînătoare împotriva sutelor de români care traversează ilegal frontiera „deschisă" dintre Ungaria și Austria — scrie agenția „France Presse". Grănicerii austrieci au întărit patrulele, iar populația (care făcea nopți albe pentru a le indica est-germanilor punctele de trecere cel mai puțin riscante) înclină mai curînd să-i denunțe pe cei ce trec ilegal frontiera.

Dintre cei 13 000 de cetățeni străini care au solicitat azil politic în Austria de la începutul anului, peste 8 200 sînt români. În anul 1989, din 21 882 cereri de azil, 7 932 aparțineau românilor. Potrivit Ministerului de Interne al Austriei, 706 au sosit în perioada 1-13 august. Viena apreciază că două treimi dintre români sosesc ilegal. Dacă sînt interceptați în termen de 48 de ore, se întorc înapoi în Ungaria în virtutea unui acord semnat între Viena și Budapesta, Ungaria fiind de un an țară de azil.

Spre deosebire de situația din Cehoslovacia — care este confruntată cu valul miilor de români dornici să meargă în RDG —, printre refugiații români în Austria nu mai există mulți țigani (romi), afirmă autoritățile austriece. Acești români, în majoritate tineri care și-au părăsit patria din motive economice, nu mai vor să meargă în Germania, ci să se instaleze în Austria.

Principala cauză a numărului de treceri ilegale o constituie obligativitatea vizei pentru români începînd din luna martie. Avînd în vedere durata producerii și zgîrcenia cu care Ambasada Austriei la București eliberează vizele, — numeroși români preferă să plece fără viză, scontînd pe faptul că pot merge în Ungaria și pe permeabilitatea frontierei austro-ungare.

(după „France Presse")